

คู่มือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

สำนักงานหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

คู่มือพิพธิรกับท่ก้องถิ่น

กรมพิพธิรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ฉบับนี้จัดทำขึ้น

คู่มือพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น

เลขหมู่ ๐๖๙

ISBN ๙๗๔-๙๐๙๐-๖๘๐๐-๙

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๓๗

จำนวนพิมพ์ ๑๐๐๐ เล่ม

สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

กระทรวงวัฒนธรรม

ที่ปรึกษา

นายธำรงเกียรติ วัฒนกุล

นายสกล แสงเอียด

นายสมปิติ แก้วสุมิตร

นางสมศรี เขื่อนธรรม

อธิบดีกรมศิลปากร

รองอธิบดีกรมศิลปากร

รองอธิบดีกรมศิลปากร

รองอธิบดีกรมศิลปากร

บรรณาธิการ

นางสมลักษณ์ เจริญพานิช

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางมณฑล อารามสุข

นายพิเชษฐ เวชชชีวรรณวงศ์

นางจุฑามณี อิ่มนิลฉาย

ผู้เขียน

นางสมลักษณ์ เจริญพานิช

นางณัฐพร จันทวีระ

นางวิไลลักษณ์ ไชยสุเมธ

นางพัชรี จันทระสาร

นางจุฑามณี อิ่มนิลฉาย

นายสมรสาย ณ นครพนม

นายศักดิ์ชัย พจนานันทวานิชย์

นางกชพร หัสติน

ออกแบบและจัดพิมพ์โดย

บริษัท กราฟิควอร์คส (ไทยแลนด์) จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๖๖๖๖๖๖-๙

[illegible][illegible][illegible]

under the various applications and administrative aspects
of the law.

 UNIVERSITY OF ILLINOIS PRESS
 505 EAST LEXINGTON AVENUE
 NEW YORK, NY 10017-2403

สารบัญ

คำนำ		หน้า
บทที่ ๑	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ โดย สมชาย ตรีรัตน์	๕
บทที่ ๒	แนวทางการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุในพิพิธภัณฑ์ตามแหล่งอาศัยพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดย ภูมิรัฐาธร จันฉวี	๑๘
บทที่ ๓	การจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์ โดย พงษ์ จันทรสยา	๒๕
บทที่ ๔	การดูแลรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ โดย จิรากร ตรีรัตน์	๔๓
บทที่ ๕	การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ โดย กษม ตรีรัตน์	๖๗
บทที่ ๖	งานการศึกษาและการจัดกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ โดย สมชาย ตรีรัตน์	๘๖
บทที่ ๗	การรักษาความปลอดภัยในพิพิธภัณฑ์ โดย ศักดิ์ชัย พงษ์นิรันดร์	๑๐๐
บทที่ ๘	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ตามท้องถิ่น โดย วิมล ตรีรัตน์	๑๑๖

ความรู้อันนำไปสู่จิตวิญญาณ

โดย สนธิภรณ์ อดิณพจน์

ความหมายของคำว่า "พิพิธภัณฑ์"

คำว่า "พิพิธภัณฑ์" มีรากศัพท์มาจากคำว่า "พิพิธ" แปลว่า ต่างๆ กัน ผสมกับคำว่า "ภณ" ซึ่งแปลว่า สิ่งของ เมื่อนำมารวมกันมีความหมายว่า สิ่งของต่างๆ ที่รวบรวมไว้ เพื่อประโยชน์ ในการศึกษา เมื่อเติมคำว่า "สถาน" เข้าไป เป็น "พิพิธภัณฑสถาน" แปลว่า สถานับถาวรที่เก็บรวบรวม และแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือ ด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อให้ประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ คำว่า "พิพิธภัณฑสถาน" ในภาษาไทย ตรงกับคำว่า "MUSEUM" ในภาษาอังกฤษ

ทั้งคำว่า "พิพิธภัณท์" และคำว่า "พิพิธภัณฑสถาน" ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ซึ่งได้ประกาศใช้มาตั้งแต่เมื่อเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ จนกระทั่งได้มีการปรับปรุง พจนานุกรมฉบับนี้ขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งเมื่อมีการจัดพิมพ์พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับปรับปรุงออกมาเผยแพร่ ในพุทธศักราช ๒๕๔๐ ทั้งคำว่า "พิพิธภัณท์" และ "พิพิธภัณฑสถาน" ที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับนี้กลับถูกปรับเปลี่ยน ให้เป็นคำที่มีความหมายเดียวกันคือ ความหมายเดิมของคำว่า "พิพิธภัณท์" เท่านั้น

ทั้งนี้ คงจะเป็นการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการของภาษาในปัจจุบัน เนื่องจากในสองทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อมีการกล่าวถึงพิพิธภัณฑสถาน มักนิยมเรียกย่อๆ ว่า "พิพิธภัณฑฯ" ในภาษาพูด จนคำที่ถูกตัดคือคำว่า "พิพิธภัณฑสถาน" นั้น กลายเป็นคำที่ไม่ติดปาก ประกอบกับในระยะแรก ก็การใช้พิพิธภัณฑสถาน จำกัดอยู่แต่ก็การใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เท่านั้น คำว่า "พิพิธภัณฑสถาน" จึงถูกมองว่า เป็นเสมือนชื่อเฉพาะของสถาบันประเภทนี้ ที่เป็นของกรมศิลปากร เมื่อมีการนี้ได้แพร่หลายมากขึ้น ในเวลาต่อมา มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยอื่นๆ และของเอกชน ได้จัดตั้งสถาบันประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น ทุกหน่วยงานจึงหลีกเลี่ยงที่จะใช้คำเรียกที่เหมือนกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และโยกคำที่ใช้กันอยู่ในภาษาพูด คือคำว่า "พิพิธภัณท์" มาเรียกหน่วยงานของตนแทน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเห็นว่า คำว่า "พิพิธภัณท์" อ่านง่ายกว่า และหากแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้ ก็อาจเรียกความสนใจได้มากกว่าในแง่ของการตลาด ทั้งนี้เพราะภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นภาพที่มีแค่ของเก่าๆ มารวบรวมไว้ ในขณะที่หลายแห่งได้มีดีของเก่าเท่านั้นก็เป็นได้

อนึ่ง เมื่อมีการใช้คำว่า "พิพิธภัณท์" มาเป็นคำเรียกสถานที่มากขึ้น โดยขาดความเข้าใจในรากศัพท์เดิม คำว่า "พิพิธภัณท์" ที่มีความหมายว่า สิ่งของต่างๆ ที่รวบรวมไว้ ก็พลอยหายไปจากการใช้งานด้วย กลับมีคำว่า วัตถุพิพิธภัณท์ เข้ามารแทนที่ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ดูอย่างถ่องแท้แล้ว การคิดคำศัพท์ของภาษาไทยในสมัยนี้นั้น ดูจะมีความลึกซึ้งในการใช้ภาษา ประกอบกับความเข้าใจในความหมายที่ชัดเจนกว่าในสมัยปัจจุบัน อย่างไรก็ตามวิวัฒนาการของภาษานั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของสังคมเป็นหลักด้วย จะมีการปรับเปลี่ยนคำที่ใช้เรียก สถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ เป็นคำใหม่ที่ว่าพิพิธภัณท์นี้ อาจเป็นผลจากความต้องการของสังคม ที่ยังเข้าใจความหมายของคำทั้งสองคลาดเคลื่อนไป หรืออาจเพียงเป็นการตอบรับวิวัฒนาการของภาษาในสังคมปัจจุบันก็ได้

อย่างไรก็ดี ความหมายของคำว่า "พิพิธภัณฑ์" ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นความหมายของคำศัพท์ในภาษาไทย ซึ่งยังไม่มีกรอบกติกาอย่างละเอียดชัดเจน เพื่อให้จำแนกได้ว่า สถานที่ใดจะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ ดังนั้น จึงขอนำคำจำกัดความ ซึ่งกำหนดโดยสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museums) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยองค์กร UNESCO เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลต่างๆ ระหว่างผู้ดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ทั่วโลก มาแสดงให้เห็นคำจำกัดความ ที่ยอมรับกันในสากล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

"พิพิธภัณฑ์" หรือ "MUSEUM" นั้น เป็นสถาบันบริการและพัฒนาสังคม ที่ตั้งขึ้นอย่างถาวร โดยไม่แสวงหากำไร เปิดกว้างสำหรับสาธารณะ โดยทำหน้าที่แสวงหา รวบรวม อนุรักษ์ วิจัย สื่อสารและจัดแสดงวัตถุที่เป็นหลักฐานของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ให้การศึกษาและเพื่อความเพลิดเพลิน ความหมายตามคำจำกัดความข้างต้น สามารถนำไปใช้ได้ โดยไม่มีข้อจำกัดในรูปแบบหรือองค์กร ลักษณะของพื้นที่หรืออาณาเขต โครงสร้างของประโยชน์ใช้สอย หรือแม้แต่วิธีการอธิบายความเกี่ยวกับวัตถุพิพิธภัณฑ์ของสถาบันนั้นๆ

เพื่อให้เข้าใจถึงหน่วยงานภายใต้คำจำกัดความนี้ชัดเจนขึ้น อาจแสดงให้เห็นหน่วยงานที่มีคุณสมบัติสามารถเป็นพิพิธภัณฑ์ ได้ความหมายอย่างเต็มถึงนี้ คือ โบราณสถานทางธรรมชาติ โบราณคดี และชาติพันธุ์วิทยา แหล่งและโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ และสถานที่ที่มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งแสวงหา รวบรวม และสื่อสารเรื่องราวจากหลักฐานที่เป็นวัตถุที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม สถาบันที่รวบรวม และจัดแสดงวัตถุตัวอย่างของพืชและสัตว์ เช่น สวนพฤกษศาสตร์ และสวนสัตว์ สถาบันสัตว์น้ำ และสวนสัตว์ในอาคาร ศูนย์วิทยาศาสตร์และท้องฟ้าจำลอง หอศิลป์ที่ไม่แสวงหากำไร สถาบันการอนุรักษ์และสถานจัดแสดงที่จัดตั้งอย่างถาวร ที่อยู่ในความดูแลของห้องสมุด และศูนย์จดหมายเหตู สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ องค์กรพิพิธภัณฑ์ระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น กระทรวง กรม หรือองค์กรสาธารณะที่รับผิดชอบงานพิพิธภัณฑ์ตามคำจำกัดความข้างต้น สถาบันหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ วิจัย ให้การศึกษา มีกิจกรรม รวบรวมข้อมูลเป็นเอกสาร และทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิพิธภัณฑ์และพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา ศูนย์วัฒนธรรม และหน่วยงานอื่นที่มีการดำเนินงานด้านอนุรักษ์ สืบทอดและบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (มรดกที่ยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน และกิจกรรมที่เป็นผลจากการสร้างสรรค์ โดยระบบดิจิทัล) สถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการบริหารของสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ ภายใต้คำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษา พิจารณาว่ามีคุณลักษณะของพิพิธภัณฑ์ หรือองค์กรร่วมของพิพิธภัณฑ์ และบุคลากรทางวิชาชีพพิพิธภัณฑ์ ที่ผ่านการศึกษาวิจัย และฝึกอบรมด้านพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา

ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำว่า "พิพิธภัณฑ์" นั้น เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก สถาบันใดที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการรวบรวม สงวนรักษาวัตถุที่เป็นหลักฐานของมนุษย์ และ สิ่งแวดล้อม และนำมาศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ วิจัย เพื่อนำองค์การศึกษามาเผยแพร่เป็นความรู้แก่สังคมแล้ว สถาบันนั้นถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยมีหลักว่าต้องเป็นองค์กรที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นมาโดยคิดถึงเรื่องของผลกำไรเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้พิพิธภัณฑ์จึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหาทางวิชาการที่ปัจจุบันเมื่อถูกนำมาหลายสาขา แต่ละสาขาจะมีวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่สะสมต่างกันออกไป อย่างไรก็ดี วัตถุพิพิธภัณฑ์ทุกชนิด ล้วนแต่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และล้วนแต่จะเป็นความรู้ที่สังคมได้ทั้งสิ้น

หากสามารถเข้าใจความหมายของคำว่า "พิพิธภัณฑ์" ได้อย่างชัดเจนแล้ว การดำเนินงานในแต่ละพิพิธภัณฑ์ ก็จะสามารถปฏิบัติได้โดยง่ายขึ้น การต่อต้านกับการเก็บสะสมของเก่า เพื่อหลีกเลี่ยงให้กับวัตถุร่วมสมัยก็จะหมดไป แต่ภาพแห่งการร่วมมือกันในการเก็บรวบรวมวัตถุทุกประเภท ที่เกี่ยวเนื่องกับคนไทยและสิ่งแวดล้อมของไทย ของแต่ละพิพิธภัณฑ์ คงจะมีความชัดเจนขึ้น โดยมีขอบเขต ของการดำเนินงานที่แต่ละพิพิธภัณฑ์ จะสามารถกำหนดบทบาทของตนเองได้โดยไม่ซ้ำซ้อนกัน และจะช่วยเหลือกัน เป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันได้ เพื่อผลแห่งการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป

ดังได้กล่าวถึงแนวคิดที่ยึดมั่นในสิ่งเดียวกันของ “พิพิธภัณฑ์” ทุกแห่ง แต่ด้วยเหตุที่ภารกิจและวัตถุประสงค์ของแต่ละพิพิธภัณฑ์ อาจจะแตกต่างกันออกไป ความเหมือนกันในแนวคิดจึงอยู่ท่ามกลางความหลากหลายที่ไม่เหมือนกันเสมอไป ดังนั้น จึงได้มีการแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ให้เห็นความชัดเจน ทั้งในด้านภาพลักษณ์ เนื้อหา และประเภทวัตถุที่อยู่ในความดูแล เพื่อให้ผู้เข้ารับบริการ สามารถเลือกสรรได้ตามความสนใจ ในขณะเดียวกันยังทำให้ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่อยู่ในแวดวงพิพิธภัณฑ์เอง สามารถเห็นแนวทางการพัฒนา ที่มีบริบทแตกต่างกันตามประเภทของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ และยังทำให้เกิดกลุ่มก้อนแห่งการสร้างโยงใยเครือข่ายในความร่วมมือต่อไปในอนาคตด้วย

การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์สถานอาจแบ่งได้ ๒ ทาง คือ

๑. แบ่งตามลักษณะการบริหาร

การแบ่งประเภทพิพิธภัณฑ์โดยลักษณะการบริหารนี้ เป็นการแบ่งตามสถานะของผู้เป็นเจ้าของเป็นหลัก บางพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลกลาง บางพิพิธภัณฑ์จัดตั้งโดยหน่วยงานเฉพาะ เช่น พิพิธภัณฑ์ของสถานศึกษา เป็นต้น ในขณะที่บางแห่งเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล แต่ละพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะต่างๆ เหล่านี้ จะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่ต่างกันออกไป พิพิธภัณฑ์ที่สามารถจัดอยู่ภายใต้กลุ่มการบริหารนี้อาจแบ่งประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้

๑.๑ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์สำหรับสาธารณชนที่เกิดขึ้นในสมัยแรกในแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่พัฒนามาจากพิพิธภัณฑ์ส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ตกทอดมาเป็นของรัฐบาลกลาง เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์สถานของไทย ในประเทศไทย “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ” หมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่ประกาศจัดตั้งอยู่ในราชกิจจานุเบกษา รัฐบาลกลาง จัดสรรและสนับสนุนงบประมาณ บริหารจัดการโดยกรมศิลปากร มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕ ก่อนที่จะนำศึกษาวิจัยและเผยแพร่ให้คนไทย ได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นคนไทยในทุกแง่มุม ดังนั้นจึงต้องมีศักยภาพในการเป็นสถาบันเพื่อการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของชาติ ที่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานสากล อันประกอบด้วย

- การศึกษา ค้นคว้า วิจัย
- การจำแนกประเภท
- การจัดทำ และตรวจสอบทะเบียน
- การจัดระบบคลัง
- การสงวนรักษามรดก
- การบริการการศึกษา
- การจัดแสดงนิทรรศการ ชั่วคราว / ถาวร และ
- การรักษาความปลอดภัย

และด้วยภารกิจในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทุกด้านของชาติ จึงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่จะประกอบด้วยองค์ความรู้ ด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และวัฒนธรรม ที่มีการดำเนินงานโดยยึดหลักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา และ เทคนิคพิพิธภัณฑ์ เป็นสถาบันที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชาติ และนานาชาติ และยังคงเป็นสถาบันที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำในการจัดตั้งและพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานอื่นๆ ได้ด้วย

๑.๒ พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น

เป็นพิพิธภัณฑที่จัดตั้งขึ้นและบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (เมือง/จังหวัด/เทศบาล/ตำบล/อำเภอ) เพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวของท้องถิ่น และ/หรือ เรื่องราวที่ท้องถิ่นนั้นๆสนใจ และยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑเมือง เป็นต้น ปัจจุบันเมื่อกิจการพิพิธภัณฑที่โดยรัฐบาลกลางได้วางรากฐานในการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของชาติได้เข้มแข็งขึ้น ความสนใจและแนวคิดในการอนุรักษ์สะสมสืบสาน และสืบทอดในภูมิปัญญาไทย จึงขยายไปสู่คนไทยทั่วไปมากขึ้น จึงทำให้เกิดมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑที่ลักษณะนี้มากขึ้น โดยบางเรื่องหน่วยงานในท้องถิ่นนั้นเอง

อย่างไรก็ดี การอนุรักษ์หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคนไทยนั้น จำเป็นต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง ดังนั้น หากมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดินไปจัดแสดงอยู่ พิพิธภัณฑที่นั้นต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕

๑.๓ พิพิธภัณฑของหน่วยงาน

เป็นพิพิธภัณฑที่บริหารจัดการโดยหน่วยงาน (กระทรวง / กรม / สถานศึกษา / อำเภอ) ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวของหน่วยงาน ซึ่งทำให้ลักษณะเนื้อหาวิชาการจะเป็นเฉพาะเรื่อง เช่น พิพิธภัณฑสถานศึกษา พิพิธภัณฑ กระทรวง / กรม / อำเภอ

หากมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดินมาจัดแสดงอยู่ ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕ เช่นเดียวกัน

๑.๔ พิพิธภัณฑของเอกชน

เป็นพิพิธภัณฑที่บริหารจัดการโดยภาคเอกชน หรือ ส่วนบุคคล ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวของหน่วยงานเอกชน และ/หรือ วิชาการเฉพาะเรื่องที่บุคคลนั้นๆ ให้ความสนใจ เช่น พิพิธภัณฑที่วัด พิพิธภัณฑส่วนบุคคล ฯลฯ หากมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดินจัดแสดงอยู่ ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕

๒. แบ่งตามประเภทของวัตถุที่รวบรวม หรือตามสาระวิชา

นอกเหนือจากการจัดแบ่งประเภทโดยลักษณะการบริหารแล้ว พิพิธภัณฑยังสามารถจัดแบ่งประเภทออกได้ตามลักษณะเนื้อหาทางวิชาการ และประเภทของวัตถุที่รวบรวม ซึ่งในสมัยแรกเริ่มนั้น พิพิธภัณฑส่วนใหญ่จะเป็นพิพิธภัณฑที่เก็บรวบรวมวัตถุหลากหลายประเภท เนื่องจากพัฒนาการในด้านการศึกษา ยังไม่ก้าวหน้าแตกแขนงไปมากนักในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการแบ่งพิพิธภัณฑตามลักษณะของวัตถุที่รวบรวม และสาระทางวิชาการด้วย ซึ่งการแบ่งประเภทโดยวิธีการนี้ หากจะกล่าวไป อาจนึกถึงระบบการศึกษาที่แบ่งไปตามประเภทของศาสตร์ที่มีศึกษากันอยู่ในโลก คือ สายศิลปะ และสายวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อมีการแตกแขนงในแต่ละสาขามากขึ้นตามบริบททางวิชาการ กิจการพิพิธภัณฑที่แตกแขนงของประเภทตามไปด้วย ประเภทของพิพิธภัณฑที่ตามลักษณะวิชาการที่สำคัญมีดังนี้

- ประเภททั่วไป
- ประเภทโบราณคดี
- ประเภทประวัติศาสตร์
- ประเภทประวัติศาสตร์ศิลปะ
- ประเภทมานุษยวิทยา / ชาติพันธุ์วิทยา / พื้นบ้าน

- ประเภทศิลปประจักษ์ / ภูมิทัศน์
- ประเภทเฉพาะเรื่อง
- ฯลฯ

ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมุ่งเน้นในการเก็บ รวบรวม ลงรวบรวม ศึกษา ค้นคว้า วิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่พิพิธภัณฑ์
นั้นสนใจ และมีวัตถุประสงค์หลักที่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ในศาสตร์นั้นๆ

ภารกิจของพิพิธภัณฑ์

ตามความหมายของพิธีภัณฑ์ จะเห็นได้ชัดว่าการกิจของพิธีภัณฑ์นั้นคือ การแสวงหารวบรวม อนุรักษ์ วิจัย สื่อสาร และจัดแสดงวัตถุ ที่เป็นหลักฐานของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งหมายในการเรียนรู้ให้การศึกษา หาคำตอบ เสริมพัฒนา และเพื่อรักษามรดกทั้งคนในที่สุด

ดังนั้น หากจะจัดการกิจการของพิพิธภัณฑ์ที่ออกมาให้เห็นชัดเจน อาจแยกแยะได้ดังนี้

๑. การแสวงหาแหล่งเก็บรวบรวม (Collecting) วัตถุที่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และทั้งแวดล้อม ซึ่งการกำหนดว่าวัตถุที่พหุภคยานั้นจะรวบรวมเป็นประเภทใด ก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ที่สำคัญคือ การดำเนินการในขั้นนี้ ต้องคำนึงถึงหลักในการอนุรักษ์ คือไม่ดำเนินการโดยวิธีที่จะทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ทั้งในด้านการอนุรักษ์ และทางด้านวิชาการ

๒. การอนุรักษ์ (Conservation) วัตถุประสงค์เพื่อรักษา และรวบรวมมานั้น โดยกรมวิทย์และกรมการทั้งทางวิทยาศาสตร์ และด้วยกระบวนการแห่งภูมิปัญญา เพื่อให้วัตถุต่าง ๆ นั้นคงความเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์ต่อไปได้นานาคต

๓. การศึกษา ค้นคว้า วิจัย (Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่อยู่ในความดูแล เพื่อนำมาประกอบเป็นหลักฐาน เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในแง่หน้าที่พิธีกรรมที่นักกำหนดควาามับนิตยชอบไว้

๔. การบันทึกข้อมูล (Record) และการจัดทำทะเบียนวัตถุ (Registration) เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษา และเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ซึ่งในการดำเนินงานขั้นตอนนี้ จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องวัตถุประเภทนั้นๆ และความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ข้อมูลนั้นสามารถให้บริการเป็นวิทยาทานแก่บุคคลทั่วไปได้

๕. การจัดแสดง (Exhibition) หรือการนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการที่นักวิชาการองค์หนึ่งๆ ได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย แล้วนำมาประพันธ์กับตัววัตถุ ที่เป็นหลักฐานสำคัญ ผลผลานกับเทคนิควิธีการทางด้านการออกแบบนิทรรศการ การเพิ่มเติมใส่ข้อมูลที่ควรทราบต่างๆ เข้าไป เพื่อให้ได้เป็นนิทรรศการที่จะเผยแพร่ เพื่อใหประชาชนได้รับความรู้ และความเพลิดเพลิน

๖. การบริการการศึกษา และการประชาสัมพันธ์ (Education and Public Relations) คือการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์รวบรวมมาเป็นองค์ความรู้ให้กับสาธารณชน ด้วยการใช้สื่อที่เพิ่มเติมจากนิทรรศการ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้รับโดยง่าย และเพื่อสร้างสัมพันธ์ ระหว่างสาธารณชนกับพิพิธภัณฑ์ ให้ความใกล้ชิดกัน นอกจากนี้ยังต้องคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ในการบริการการศึกษา และในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สาธารณชนมีความสนใจในกิจการของพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่องด้วย

บุคคลากรในพิพิธภัณฑ์

ด้วยการฝึกข้างต้น แต่ละพิพิธภัณฑ์จึงควรมีบุคลากรที่จะสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้ครบถ้วน เพื่อให้ภารกิจสำเร็จ
ลุล่วงได้โดยสมบูรณ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามภารกิจต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่างานของพิพิธภัณฑ์นั้นครอบคลุมวิชาที่หลากหลาย
หลายด้าน ซึ่งจะสามารถจำแนกออกได้ดังนี้

๑. ภัณฑารักษ์ (Curator)

เป็นบุคลากรหลักของพิพิธภัณฑ์ บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนี้ คือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนักวิชาการประจำพิพิธภัณฑ์ ที่ต้องดำเนินงานในทุกกระบวนการของงานพิพิธภัณฑ์ นับตั้งแต่ การเสาะแสวงหา รวบรวมวัตถุ ที่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับสาระวิชาการที่พิพิธภัณฑ์นั้นกำหนดเป็นนโยบายไว้ เป็นผู้ประสานงานกับนักอนุรักษ์ หรือนักวิทยาศาสตร์ ในขั้นตอนของการอนุรักษ์ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทะเบียน ในการจำแนกและให้คำอธิบายทางวิชาการเกี่ยวกับวัตถุ ประสานกับสถาปนิก ในการออกแบบสถาปัตยกรรม กับฝ่ายจัดนิทรรศการคือ มณฑนากร หรือนักวิชาการช่างศิลป์ หรือฝ่ายเทคนิคอื่นๆ ในการจัดแสดง และยังต้องเป็นผู้ให้ความรู้ ดังนั้น บุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนี้จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านวิชาการที่พิพิธภัณฑ์นั้นกำหนดอย่างลึกซึ้ง และยังต้องมีความรู้รอบตัวสูงในสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หากต้องการให้พิพิธภัณฑ์นั้นๆ มีประสิทธิภาพดี

๒. นักวิทยาศาสตร์ หรือนักอนุรักษ์ (Conservator)

ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์วัตถุ ที่นำมาเก็บรวบรวมและจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ นับตั้งแต่วัตถุเริ่มเข้าสู่พิพิธภัณฑ์ และตลอดไป บางครั้งหากเป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทโบราณคดี นักอนุรักษ์ยังต้องไปร่วมกับภัณฑารักษ์ และนักโบราณคดี ในแหล่งโบราณคดีด้วย เพื่อให้การอนุรักษ์หลักฐานทางโบราณคดีเป็นไปอย่างถูกต้อง บุคลากรด้านนี้จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านการอนุรักษ์ หากสามารถเพิ่มความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การอนุรักษ์ ก็จะทำให้ประสิทธิภาพงานสูงขึ้น

๓. เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิทรรศการ (Exhibition Staff)

ในการจัดนิทรรศการ หรือการนำเสนอในแต่ละพิพิธภัณฑ์นั้น จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในด้านศิลปะในการนำเสนอบ้าง แม้ว่างานในส่วนนี้อาจใช้วิธีการจ้างดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม การบำรุงรักษานิทรรศการ ก็ยังเป็นการกิจที่ต้องมีผู้ที่มีความรู้พื้นฐานอยู่ในพิพิธภัณฑ์บ้าง อาจหมายถึงช่างศิลปกรรม ช่างไม้ หรือช่างทั่วไป แต่หากบางพิพิธภัณฑ์สามารถจะมีมณฑนากร และนักวิชาการช่างศิลป์ของตนได้ก็จะทำให้งานสมบูรณ์ขึ้น

๔. เจ้าหน้าที่บริการการศึกษา (Education Staff)

คือนักวิชาการศึกษา หรือผู้ที่จะทำหน้าที่ในการสื่อสารนำชมให้สาธารณชน ได้เข้าใจในการกิจของพิพิธภัณฑ์ และความรู้ที่พิพิธภัณฑ์ต้องการจะถ่ายทอดให้กับสังคม บุคคลในตำแหน่งนี้ นอกจากจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์แล้ว ยังต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่น ๆ ด้วย อีกทั้งยังมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการบริการการศึกษา และการประชาสัมพันธ์ด้วย

๕. เจ้าหน้าที่ธุรการ (Administrative Staff)

งานหลักของจากพิพิธภัณฑ์งานหนึ่ง คืองานด้านการบริหารจัดการ ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร การดูแลความสะอาด และงานธุรการทั่วไป เจ้าหน้าที่ธุรการจึงเป็นตำแหน่งที่ต้องการบุคคลที่มีความรู้ทั้งด้านธุรการ ด้านบุคลากร และการเงินเป็นหลัก

๖. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (Security Staff)

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย คือผู้ที่มีความสำคัญในงานพิพิธภัณฑ์มาก เพราะเป็นทั้งผู้ที่ต้องดูแลในเรื่องของความปลอดภัยของวัตถุที่จัดเก็บ ทั้งความปลอดภัยของผู้เข้าชม และยังเป็นด่านแรกของการบริการประชาชน ฉะนั้นบุคคลในตำแหน่งนี้ จึงจำเป็นต้องมีทั้งความเข้มแข็ง แต่ในขณะเดียวกันต้องมีความใจดีที่จะเป็นผู้ให้บริการที่ดีด้วย

เหล่านี้ คือบุคลากรหลักที่แต่ละพิพิธภัณฑสถานจะมี แต่อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑสถานแต่ละแห่ง จะมีขนาดใหญ่หรือเล็กแตกต่างกันออกไป จำนวนบุคลากรก็มีข้อกำหนดต่างกัน ดังนั้น บางพิพิธภัณฑสถานอาจใช้บุคลากรหนึ่งคนสำหรับหลายหน้าที่ เพื่อให้ง่ายต่อการงบประมาณที่มีจำกัด หากเป็นเช่นนั้นการคัดเลือกบุคลากรก็จำเป็นต้องกระทำอย่างละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ

สถาปัตยกรรม: รูปแบบและพื้นที่ใช้สอย

ในสมัยแรกสถาปัตยกรรมของอาคารพิพิธภัณฑสถานส่วนใหญ่เน้นความโอ่อ่าอลังการ ด้วยเหตุที่พิพิธภัณฑสถานในยุคแรกสืบทอดมาจากพระมหากษัตริย์ อาคารพิพิธภัณฑสถานจึงมักจะเป็นพระมหาราชวังหรือวังเสียบเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อกิจการพิพิธภัณฑสถานมุ่งเน้นประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น ในฐานะสถาบันแห่งการเรียนรู้ ทำให้พิพิธภัณฑสถานเริ่มพัฒนาให้มีรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่คำนึงถึงหลักการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานมากขึ้น โดยอาศัยหลักการด้านพิพิธภัณฑสถานวิทยาและเทคนิคพิพิธภัณฑสถาน มาเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับสถาปนิกผู้ออกแบบเพิ่มขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามรูปแบบสถาปัตยกรรมนั้น ก็ได้มีทฤษฎีตายตัว เนื่องจากกิจการพิพิธภัณฑสถานไม่มีรูปแบบที่ตายตัวเช่นเดียวกัน พัฒนาการของพิพิธภัณฑสถาน จำเป็นต้องเดินตามวิวัฒนาการของสังคม เพื่อให้สังคมได้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถานได้อย่างแท้จริง ในทุกยุคทุกสมัย

การออกแบบสถาปัตยกรรมสำหรับพิพิธภัณฑสถาน ที่ยึดเป็นแนวทางในปัจจุบันนั้น คือการที่ต้องคำนึงถึงพื้นที่ใช้สอยในแต่ละพิพิธภัณฑสถานเป็นหลัก ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว พิพิธภัณฑสถานจะมีพื้นที่ใช้สอยที่เป็นหลักอยู่ ๒ ส่วนคือ

ส่วนงานหน้าฉาก

๑. ส่วนจัดแสดง หรือส่วนนิทรรศการ

ในพิพิธภัณฑสถานทุกแห่ง พื้นที่ที่เป็นพื้นที่หลักของสถาบันก็คือ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ ที่นำเอาวัตถุที่สำคัญ ซึ่งเป็นหลักฐานทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มานำเสนอหรือเก็บผลงานการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ ในรูปแบบของนิทรรศการที่ควรจะมีรูปแบบที่น่าสนใจและสวยงาม สามารถดึงดูดความสนใจของคนทั่วไป เพื่อให้สามารถเป็นสถาบันที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งคำขวัญนี้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่มีคู่พิพิธภัณฑสถานทุกแห่งมานานนับเกือบศตวรรษแล้ว แต่ที่กลายเป็นปัญหาที่ทุกพิพิธภัณฑสถานต้องสังวรไว้ก็คือ การเป็นสถาบันแห่งความรู้และความเพลิดเพลิน ในวันที่พิพิธภัณฑสถานเปิดตัวกับสังคมนั้น หากมิได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ภายในเวลาไม่นาน พิพิธภัณฑสถานดังกล่าวก็จะได้รับการวิจารณ์ว่าล้าสมัย ไม่ใช่สถาบันที่ให้ความรู้คู่กับความเพลิดเพลินในสายตาของสังคมอีกต่อไป

พื้นที่ของส่วนจัดแสดงนี้ จำเป็นต้องมีรายละเอียดของวัตถุที่จะจัดแสดง พร้อมขนาด ลำดับชั้นตอนของเนื้อหา ส่วนประกอบต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในนิทรรศการ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฉากจำลองเหตุการณ์จริงตามขนาดที่กำหนด สื่อทางคำนำสื่อที่อนุญาตต่างๆ ข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น มามอบให้กับสถาปนิก และนักวิชาการ ผู้ออกแบบนิทรรศการ เพื่อให้สามารถคำนวณหาพื้นที่ที่เหมาะสมของอาคารออกมาได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ขนาดของส่วนนิทรรศการนี้ ยังควรแบ่งเป็น ส่วนนิทรรศการถาวร และชั่วคราว แยกจากกันด้วย หากกระทำได้ แต่ทั้งนี้ไม่มีสัดส่วนตายตัวสำหรับพื้นที่ทุกส่วน ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกันของแต่ละพิพิธภัณฑสถาน ผนวกกับเป้าหมายการขยายตัวของแต่ละพิพิธภัณฑสถานด้วย

๒. ส่วนบริการ

เมื่อกล่าวถึงพื้นที่ส่วนนี้ มีความหมายครอบคลุมถึงส่วนบริการและอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับผู้เข้ารับบริการ นับแต่เริ่มก้าวเข้ามาในสถานที่ของพิพิธภัณฑสถาน นั่นคือ

- สถานที่จอดรถ

ควรมีขนาดกว้างขวาง สามารถรองรับจำนวนผู้เข้ารับบริการได้อย่างพอเพียง สามารถรับรถยนต์ทุกขนาดได้ มีที่ร่ม มีที่พิงสำหรับพนักงานขับรถและมีสภาพที่สามารถยืนหยัดในทุกสภาพอากาศได้

- สถานที่จำหน่ายบัตร

อยู่ใกล้ทางเข้า และเน้นความสะดวกสบาย และสวยงาม เนื่องจากเป็นด่านแรกที่จะสร้างความประทับใจให้ผู้เข้ารับบริการ

- โถงต้อนรับและประชาสัมพันธ์

พื้นที่ที่สามารถเป็นจุดนัดพบ ควรอยู่ด้านหน้าและมีพื้นที่กว้างพอกับจำนวนผู้เข้ารับบริการที่มาเป็นหมู่คณะได้ มีความสวยงามและสะดวกสบายเช่นเดียวกัน

- สถานที่รับฝากของ

พิพิธภัณฑสถานส่วนใหญ่ไม่อนุญาตให้ผู้เข้ารับบริการนำกระเป๋ หรือสัมภาระเข้าไปในห้องจัดแสดง ฉะนั้นจึงต้องมีส่วนรับบริการนี้อยู่ใกล้กับส่วนประชาสัมพันธ์

- ห้องบรรยายสรีรภาพหรือห้องเนกประสงค์

เป็นสถานที่ที่ใช้กล่าวต้อนรับคณะ หรือบรรยายสรุปก่อนนำชมพิพิธภัณฑสถาน ควรมีความสะดวกสบาย และมีสื่อทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการบรรยายให้หมู่คณะได้

- ห้องอาหาร หรือภัตตาคาร

ทุกพิพิธภัณฑสถานควรมีร้านอาหารไว้บริการ ขนาดและประเภทของร้านอาหารนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละพิพิธภัณฑสถาน ปัจจุบันหลายพิพิธภัณฑสถานทั่วโลก ให้ภัตตาคารที่หรูหรา สวยงาม อาหารอร่อย เป็นจุดดึงดูดของผู้เข้ารับบริการ

- ร้านขายหนังสือ และของที่ระลึก

กิจการพิพิธภัณฑสถานในโลกปัจจุบัน จำเป็นต้องต่อสู้กับเศรษฐกิจที่มีปัญหาในแทบทุกประเทศ หลายพิพิธภัณฑสถานมาพัฒนากิจการร้านขายหนังสือและของที่ระลึก เพื่อนำรายได้มาสู่พิพิธภัณฑสถานและความเหมาะสมควรอยู่ในส่วนที่ใกล้กับโถงประชาสัมพันธ์

- ห้องสัมมนาสำหรับเด็ก

กิจการพิพิธภัณฑสถานมีเป้าหมายการปลูกฝังความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์มรดกทั้งทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อผลในการพัฒนาสังคมต่อไปในอนาคต หลายพิพิธภัณฑสถานจึงมีการออกแบบห้องสัมมนาสำหรับเด็ก ซึ่งอาจใช้จัดนิทรรศการ จัดการบรรยาย หรือจัดกิจกรรมเสริมก็ได้

- ห้องสารสนเทศ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การสื่อสารเป็นเรื่องสำคัญ บางพิพิธภัณฑสถานจึงมีการการใช้อินเทอร์เน็ตไว้ให้บริการด้วย

- ห้องน้ำ

เป็นสถานที่ที่จำเป็นที่สุดของพิพิธภัณฑสถาน เพราะผู้เข้ารับบริการส่วนใหญ่ต้องใช้บริการนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือความสะดวกเป็นหลัก

ส่วนงานหลังฉาก

๑. ส่วนสำนักงาน

พื้นที่ที่เป็นสำนักงาน ควรจะแยกเป็นสัดส่วนไปจากส่วนบริการ เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ที่ใช้อาจจะต้องการ ลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป เช่นส่วนงานกันชนารักษ์ คงจะต้องการความสงบเพื่อการค้นคว้าวิจัย

มีพื้นที่สำหรับห้องสมุด ซึ่งห้องสมุดนี้อาจต้องให้บริการกับบุคคลภายนอกได้ด้วย พื้นที่สำนักงานของแต่ละ
ผู้ประกอบการ อาจมีความต้องการตามลักษณะงานและจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ แต่ส่วนงานธุรการหรือผู้ที่ทำหน้าที่
นำชม หรือประชาสัมพันธ์ อาจต้องมีส่วนสำนักงานที่ใกล้กับการปฏิบัติงานด้วย สถาปนิกจึงจำเป็นต้องรู้ข้อมูล
เกี่ยวกับจำนวนบุคลากร และความต้องการก่อนเพื่อจัดพื้นที่ที่เหมาะสมให้

๒. ส่วนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์

ในส่วนสำนักงานนั้น พื้นที่ที่เป็นส่วนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ อาจแยกออกจากสำนักงานทั่วไป
เนื่องจากต้องมีการใช้วัสดุเคมีภัณฑ์ ซึ่งเป็นวัสดุอันตรายจำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลด้วยความระมัดระวังเป็น
อย่างถี่ถ้วน อีกทั้งยังต้องการพื้นที่ใช้สอยมาก เพื่อที่จะรองรับขนาดและปริมาณของวัตถุ ที่ต้องทำการอนุรักษ์ อีกทั้ง
ยังต้องจัดเตรียมพื้นที่ ให้เหมาะสมกับการควบคุมอุณหภูมิ และแสงแวดล้อม สำหรับวัตถุแต่ละประเภทด้วย

๓. ส่วนปฏิบัติการด้านเทคนิค

ส่วนสำนักงานอีกส่วนหนึ่ง ที่อาจต้องการพื้นที่ใช้สอยที่มีลักษณะเฉพาะ คือส่วนปฏิบัติการด้านเทคนิค
ซึ่งหมายถึงผู้ที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องการจัดแสดง ซึ่งการปฏิบัติงานอาจต้องใช้พื้นที่ทั้งในการออกแบบ
การก่อสร้าง และการประกอบงาน ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับพื้นที่ ความอึดทน วัสดุ โครงสร้าง ตลอดจนการก่อให้เกิด
ความสกปรกหรือรังสีได้ จึงควรอยู่ห่างไกลจากส่วนงานอื่น และมีขีดจำกัดจากส่วนบริการ

๔. ส่วนคลังวัตถุ (ที่มีได้จัดแสดง)

พื้นที่ที่จำเป็นที่สุดอีกส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ คือ “คลังวัตถุ” ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่เก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ ที่
พิพิธภัณฑ์รวบรวมไว้เป็นหลักฐานเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย แต่ยังไม่ได้จัดแสดง ซึ่งนับวันจะต้องเพิ่มสูงขึ้น
เนื่องจากบทบาทของพิพิธภัณฑ์ ไม่เคยหยุดการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมหลักฐานทางวิชาการ แต่
เมื่อเริ่มจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง คนมักจะลืมนึกความจริงข้อนี้ไป และต้องไม่มีปัญหาในภายหลัง เนื่องจากไม่
สามารถจัดหาพื้นที่เพื่อการนี้ได้ ฉะนั้น ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จึงจำเป็นต้องเตรียมพื้นที่สำหรับ “คลังวัตถุ”
ไว้ด้วยเสมอ ขนาดของพื้นที่นั้นควรจะมีมากกว่าขนาดของพื้นที่หรือจัดเก็บวัตถุที่เพิ่มสูงขึ้น ให้ใช้วิธีการปรับเปลี่ยนการ
จัดแสดงให้เป็นลักษณะคลังวัตถุ ที่เปิดให้คนเข้าชมได้แทน โดยนำแนวคิดของห้องนิทรรศการมาผนวกเข้ากับคลัง
เป็นพื้นที่เดียวกัน

อนึ่งหลังจากคำนวณพื้นที่ใช้สอย และความต้องการเฉพาะของแต่ละส่วนแล้ว จึงจะมาพิจารณารูปแบบทาง
สถาปัตยกรรม เพื่อครอบคลุมทั้งที่ใช้สอยเหล่านี้ ในปัจจุบันรูปแบบสถาปัตยกรรมมีความสำคัญมาก เพราะถือเป็นเอกลักษณ์
ของพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง ที่สามารถนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ได้ ฉะนั้นในการออกแบบ
สถาปัตยกรรมพิพิธภัณฑ์ สถาปนิกจึงต้องศึกษาถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ ประเภท และเอกลักษณ์ในเนื้อหาที่พิพิธภัณฑ์นั้นๆ
ต้องการจะสื่อความหมาย รวมทั้งสถานที่ หรือเอกลักษณ์ทางศิลปะ และวัฒนธรรมของประเทศที่พิพิธภัณฑ์นั้นตั้งอยู่
อย่างละเอียด เพื่อให้ได้สิ่งที่ลงตัว สวยงาม และเป็นงานศิลปะที่ปัจจุบันทุกพิพิธภัณฑ์ใช้เป็นเครื่องมือในการแข่งขันกัน
อย่างสูง จึงทำให้เมื่อมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน มักนิยมจ้างสถาปนิกที่มีชื่อเสียงระดับโลกเป็นผู้ออกแบบใน
พิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ๆ นอกจากนั้นสถานที่ตั้งก็ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของผู้ใช้และผู้ให้บริการ มีพื้นที่
มากพอในการขยายตัวในอนาคต อยู่ใกล้แหล่งที่เหมาะสมในทุกด้าน

สารพันเนื้อหาเหล่านี้คือความรู้ทั่วไปที่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง ควรจะได้ทราบไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้
มีประสิทธิภาพต่อไปได้

பெரியகோட்டை

பெரியகோட்டை

பெரியகோட்டை

សិស្សបង្ហាញលទ្ធផលការងារ

ក្រុមការងារ

សិស្សស្តាប់

សិស្សបង្ហាញលទ្ធផលការងារ

© 2004 Blackwell Publishing Ltd
Journal of Internal Medicine 255: 103–110

10

Product and company information

1

...the future...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

13

1

หัวเรื่องที่ ๕

เป็นการเสนอแนะถึงความสำคัญของท้องถิ่น ว่าแต่ละท้องถิ่นนั้น มีที่ใดบ้างที่มีคุณค่าน่าสนใจควรไปเยี่ยมชม รวมทั้งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีความงดงามของภูมิประเทศแบบต่างๆ รวมทั้งเทศกาลสำคัญ ที่ละท้องถิ่นให้ เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลงานบุญปล่อยหลวง เทศกาลแห่บั้งไฟ เทศกาล ชักพระ และเทศกาลลอยกระทง เป็นต้น

การนำเสนอเรื่องราวของแผ่นดินหรือท้องถิ่นต่างๆ ทั้ง ๕ หัวเรื่องนั้น จะสามารถทำได้ ถ้าได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง โดยใช้หลักฐานจากเอกสารโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ที่แยกประเภทและกำหนดอายุสมัยได้ถูกต้อง แล้วนำออก จัดแสดงก็จะเกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

แนวทางการศึกษาวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้ได้เนื้อหาหาหาวิชาการที่ถูกต้อง เพื่อนำเสนอให้ผู้เข้ามาชม หรือศึกษา ได้รับความรู้ความเข้าใจในแต่ละเรื่อง ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ดังนั้นการนำเสนอแต่ละเรื่อง ก็มีส่วนตอน การศึกษาที่ต่างกัน เช่น ตามหัวเรื่องที่น่าสนใจ หากจะศึกษาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และธรณีสัณฐาน ในหัวเรื่องนี้ควรศึกษา ร่วมกับนักภูมิศาสตร์และนักธรณีวิทยา เพื่อร่วมกันหาข้อมูลสำหรับใช้บรรยายและหาวัตถุที่นำมาเป็นสื่อตัวอย่างประกอบ เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ปัจจุบัน นิยมจัดทำหุ่นจำลองแสดงลักษณะภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่ต้องการให้ความรู้ เช่น แสดง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ มีภูเขา แม่น้ำ หรือชายฝั่งทะเลของภาค หรือจังหวัดที่ต้องการ และแสดงตัวอย่างหินแร่ที่พบ ในเขตพื้นที่ รวมทั้งสัตว์และพืชที่สำคัญ ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ บางชนิดอาจสูญพันธุ์ และบางชนิดอาจกลายพันธุ์มา จนมี ลักษณะในปัจจุบัน ความรู้เหล่านี้จะเป็นพื้นฐานถึงเหตุผลของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะสิ่งแวดล้อมและการแต่งกาย ลักษณะบ้านเรือน ตลอดจนลักษณะของอาหารและยารักษาโรค

สำหรับการศึกษาโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โบราณคดี ที่พบในท้องถิ่น ซึ่งมีของหลากหลายประเภท นั้น ผู้ศึกษาจะต้องพิจารณาว่าต้องการจะศึกษาหัวเรื่องอะไร สมัยใด ศึกษาในภาพรวมทั่วๆ ไป หรือ ต้องการศึกษา เฉพาะประเภทของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ต้องการศึกษเฉพาะขวานหินหรือภาชนะดินเผา หรือเครื่องโลหะสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ หรือต้องการศึกษาเฉพาะเรื่องพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนหรือล้านนา หรือเฉพาะเรื่องเครื่องถ้วยสังคโลก ซึ่งการศึกษาเฉพาะเรื่องเหล่านี้ การศึกษารับพื้นฐาน ควรมีการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาว่าพระพุทธรูปแบบนี้เกิดขึ้นที่ ไหน อยู่ในสมัยใด มีลักษณะอย่างไร โดยศึกษาจากหนังสือที่มีภาพของวัตถุเหล่านี้ โดยพิจารณาถึงลักษณะโดยรวมที่จะ ส่วน พร้อมกับการศึกษาของจริงควบคู่ไปด้วย เช่น ศึกษาพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนหรือล้านนา ไปใช้แบบมาตรฐาน มาเป็นตัวอย่าง พิจารณาที่ละส่วน เช่น ลักษณะใบหน้า ศีรษะ ขมูก ปาก ลักษณะและขนาดของเม็ดพระศก พระรัศมี ลักษณะรูปร่าง ส่วนไหล่ คอ แขน หน้อก การครองจีวรด้านหน้าและหลัง ลักษณะของมือ นิ้วมือ การนั่ง ลักษณะเท้า ฐานพระ และลักษณะเนื้อโลหะ เมื่อมีความคุ้นเคยกับรูปลักษณะของพระพุทธรูปตัวอย่างแล้ว ลองทดสอบโดยให้นำ พระพุทธรูปองค์อื่น สมัยต่างๆ มาวางดูโดยรวม และบอกให้ได้ว่าแต่ละองค์ องค์ใดที่มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูปศิลปะ เชียงแสนองค์ที่นำมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งการศึกษาอย่างนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการของรูปแบบพระพุทธรูปของ ไทยในแต่ละสมัยได้ และถ้าต้องการศึกษาเบื้องต้นสักขั้นขึ้น ก็จะทำให้ด้วยการศึกษาเปรียบเทียบขั้นสูงต่อไป หรือหากต้องการ ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องถ้วยสังคโลก ต้องศึกษาว่าเครื่องถ้วยนี้ผลิตขึ้นในสมัยใด มีแหล่งเผาเผาอยู่ที่ไหน มีกี่แบบ ที่นิยมมาก เป็นอะไร ถ้วยชามเคลือบสีอะไร ก็ศึกษาประเภทนั้นก่อน ซึ่งก็จะเป็นที่รู้จักว่าเครื่องสังคโลกเป็นของสมัยสุโขทัย การ ศึกษาพื้นฐานนี้ถ้ารูปแบบที่นิยมผลิตในสมัยสุโขทัย มาเป็นตัวอย่างศึกษา เช่น ลักษณะจานหรือชามเคลือบสีเขียวไข่กา ลักษณะชามที่เขียนลายได้เคลือบด้วยสีดำ แบบกระปุกต่างๆ และ ตึกคานูหุ้มฉมึก โดยจกจ่ายละเอียดยุคพระ ลักษณะ

ของลายที่แตกต่างกัน เช่น ลายดอกบัว ลายใบไม้ ว่ามีลักษณะของเนื้อดินบนทรงส่วนไม่เคลือบ เป็นอย่างไร สีเทา หรือสีแดง มีรอยแนวที่ ที่วางตั้งหรือไม่ ซึ่งหากจำลักษณะพื้นฐานเหล่านี้ได้ ก็เป็นการง่ายที่จะเริ่มศึกษาเปรียบเทียบกับสมัยขึ้นในเบื้องต้นต่อไป

การศึกษาเกี่ยวกับวัตถุทางชาติพันธุ์วิทยา หรือเกี่ยวกับวิถีชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในบ้านและเครื่องมือเครื่องใช้ในการหาเลี้ยงชีพ ซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้บางชนิด ก็เลิกใช้แล้วด้วยมีเครื่องมือที่ทันสมัยกว่ามาใช้แทน ดังนั้น การศึกษาวัตถุเกี่ยวกับวิถีชีวิต ต้องแบ่งแยกจัดกลุ่มเครื่องมือเครื่องใช้ก่อน ว่าเป็นของใช้ในบ้าน ในครัว หรือสำหรับทอผ้า หรือใช้ในการทอผ้า ทำสวน หาลาย หรือวัตถุที่ใช้ในงานช่าง เช่น ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างปูน ช่างหล่อ โลหะ จากนั้น ก็ศึกษาว่าของแต่ละแบบแต่ละชิ้นนั้น เรียกว่าอะไร วิถีนำไปใช้มันใช้อย่างไร เพราะเมื่อจะนำมาจัดแสดง จะได้จัดตั้งได้ถูกต้องและอาจสร้างองค์ประกอบ ซึ่งคือบรรยากาศของการใช้งานตามความเป็นจริง เช่น ลุ่มจับปลา ก็ควรมีภาพที่มีกลุ่มคนกำลังลุ่มปลา มีการแต่งกายแบบแต่งจริง และคล้องข้อมือใส่ปลา ดังนี้ เพื่อผู้มาศึกษาจะได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และหากจะมีการนำเสนอด้วยการแสดงขึ้นตอนวิธีทำของชิ้นนั้นๆ ก็อาจแสดงตั้งแต่การหาวัตถุดิบ และการประกอบส่วนต่างๆ ก็จะเพิ่มความน่าสนใจยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า หากจะจัดแสดงผ้าทอพื้นเมือง ก็สามารถนำความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์การทำเส้นใยที่ใช้ทอ มานำเสนอไว้ด้วยก็จะดี เช่น เส้นใยฝ้าย เส้นใยไหม การปลูกฝ้าย ขึ้นตอนการนำฝ้ายมาทอเส้นใย เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการทอผ้า อุปกรณ์การย้อมผ้า ตัวอย่างวัสดุที่ใช้สี ดังนี้ ก็จะรู้จักวัตถุที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตในเรื่องผ้าทอได้โดยสังเขป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน หรือประชาชนที่สนใจ และไม่เคยเห็นมาก่อน จะได้เข้าใจและชื่นชมในภูมิปัญญาของชาวไทย ที่มีอัจฉริยภาพชั้นสูงไม่แพ้ชาติใดในโลก

สรุป

หัวข้อการศึกษาวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเรื่องนี้ จึงเป็นการให้ความรู้เบื้องต้นหรือความรู้พื้นฐาน ที่ผู้สนใจจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อจัดแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือวิถีชีวิต ทั้งในรูปแบบของการศึกษา เกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยา หรือเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะถ้าท่านไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรเก็บรวบรวมไว้มันคืออะไร เรียกว่าอะไร ใช้ทำอะไร แล้ว ท่านก็สามารถจัดทำทะเบียนวัตถุ ไม่สามารถจัดกลุ่มงานได้นอกจากจัดวางไว้อย่างปะปนกัน และไม่มีประโยชน์มากนัก ถ้าไม่สามารถนำมาศึกษาในเบื้องต้นต่อไปได้ ดังนั้น บทความนี้คงจะเป็นแนวทางแนะนำการจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้แก่ผู้มีความตั้งใจที่จะดำเนินงานในด้านนี้ต่อไปได้ความสมควร

គ្រួសារម្នាក់នៅភូមិ បុរេបុរសភ្នំស្រីស្រី ខេត្តកំពង់ចាម

តុល្លាប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រពៃណីបុរេបុរសភ្នំស្រីស្រី ខេត្តកំពង់ចាម

Հայկական ժողովրդական
ճարտարապետության քաղաքում և
Նախնական դպրոցում բացված
արվեստագիտական դասընթացը
հանդես էր գալիս:

«ԳՐԱԴՆԱԿԱՆ ԿՈՒՐՈՐԴՆԵՐԸ»

វត្ថុបុរាណសាស្ត្រដែលបានរកឃើញនៅក្នុង បរិវេណ ក្រុងសៀម

បរិវេណបុរាណសាស្ត្រនៅ ភូមិវិស័យបុរាណសាស្ត្រនៅក្រុងសៀម
ដែលបានរកឃើញ

จำนวนของผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียน ขึ้นอยู่กับขนาดและกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ถ้าวัตถุที่ได้รับมาแต่ละปีมีจำนวนมาก บุคคลเดียวไม่สามารถทำงานทั้งหมดให้ได้ผลดีได้ ผู้ปฏิบัติงานควรประกอบด้วย ภัณฑารักษ์ที่ปฏิบัติงาน ความรู้ความเข้าใจด้านทะเบียน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล และคนงานที่ได้รับการฝึกฝนมาเกี่ยวกับงานการบรรจุหีบห่อ

๓. สถานที่และเครื่องมือในการทำทะเบียน

สถานที่ ห้องปฏิบัติงานด้านทะเบียนต้องมีความมั่นคงและปลอดภัย ควรมีสถานที่ดังนี้

๑. ห้องสำหรับเก็บภัณฑวัตถุที่วัตถุมาเพื่อตรวจสอบ บันทึก ถ่ายรูป จัดทำทะเบียนบัญชี ควรเป็นห้องที่มีขนาดพื้นที่กว้างขวางพอสมควร ลักษณะของห้องต้องสะดวกในการเคลื่อนย้าย มีแสงสว่างเพียงพอ มีตู้เก็บวัตถุชั่วคราว หรือตู้แช่ สำหรับเก็บวัตถุที่มีค่า มีโต๊ะปฏิบัติงานที่มีการปูพองน้ำเพื่อวางวัตถุขณะทำทะเบียน
๒. ห้องข้อมูล สำหรับเก็บสมุดทะเบียน บัตรทะเบียนและหลักฐานอื่นๆ ซึ่งในปัจจุบันรวมถึงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลหรืออิเล็กทรอนิกส์ คือการเก็บในระบบคอมพิวเตอร์ ทั้งในภาคพิพิธภัณฑ์ที่มีพื้นที่เพียงพอ ควรมีห้องเก็บเอกสาร ๑ ห้อง สำหรับเก็บสมุดทะเบียน บัตร และหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ และห้องคอมพิวเตอร์อีก ๑ ห้อง สำหรับการปฏิบัติงานในการบันทึกทะเบียนและการให้บริการงานที่เกี่ยวข้องกับทะเบียนวัตถุ

เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์ในเบื้องต้นประกอบด้วย

๑. ชั้นสำหรับใส่และวางวัตถุที่ใส่ดูและจัดได้ (สำหรับการเก็บวัตถุชั่วคราว เพื่อรอการตรวจวิเคราะห์)
๒. ตู้เก็บของสำหรับเก็บของมีค่า
๓. โต๊ะทำงานขนาดใหญ่พร้อมไฟเคม ได้มีเบาะรองสำหรับวัตถุที่ประหลาดๆ ฯลฯ
๔. ป้ายสำหรับผูกหรือแขวนวัตถุที่ใส่เลขหรือทำทะเบียนแล้ว
๕. เครื่องมือวัดขนาดของวัตถุ เช่น ตลับเมตร ไม้บรรทัด เวอร์เนีย คาลิเปอร์ สำหรับวัดขนาดวัตถุขนาดกลมและใช้รายละเอียดมาก เครื่องชั่งน้ำหนัก แวนชอย
๖. เครื่องมือสำหรับการเขียนและลงนามวัตถุ ควรประกอบด้วย สีน้ำมัน เครื่องเขียนอื่นๆ เช่น พู่กัน ปากกาเคมี ฯลฯ

๗. ชั้นที่มีล้อเลื่อน สำหรับการเคลื่อนย้ายวัตถุ ครอบหรือขนาดจั่วสำหรับวัตถุชิ้นใหญ่

๘. ตู้สำหรับเก็บบัตรประจำวัตถุ/บัตรดัชนี

๔. ระบบและวิธีปฏิบัติงานในการทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์

การจัดทำทะเบียนบัญชี และบัตรประจำวัตถุพิพิธภัณฑ์ มีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการดังนี้

- ๔.๑ การกำหนดเกณฑ์การรับวัตถุเพื่อการรวบรวมเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์
- ๔.๒ การวิเคราะห์วัตถุที่รับเข้ามา
- ๔.๓ การลงทะเบียนวัตถุ การทำบัญชี การทำบัตรประจำวัตถุ
- ๔.๔ การเก็บรักษาวัตถุและการควบคุมการเคลื่อนย้าย
- ๔.๕ การตรวจสอบบัญชี

๔.๑ การกำหนดเกณฑ์การรับวัตถุพิพิธภัณฑ์

การรวบรวมวัตถุที่มีค่าสำหรับเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการรวบรวมดังนี้

๑. วัตถุนั้นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่พิพิธภัณฑ์กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ หากไม่กำหนดจะทำให้เกิดปัญหาสถานที่คลังจัดเก็บไม่เพียงพอ และไม่สามารถนำวัตถุเหล่านั้นมาจัดแสดงได้ ซึ่งหากมีผู้มอบวัตถุที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำแก่ผู้มอบให้นำไปมอบแก่พิพิธภัณฑ์หรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรง

๒. วัตถุที่รวบรวมต้องมีคุณค่าทางศิลปะหรือประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. วัตถุนั้นมีผู้มอบ ต้องไม่มีการตั้งเงื่อนไข กฎเกณฑ์บังคับ เช่น ต้องนำจัดแสดงเป็นประจำ หรือมีผู้มอบแต่แสดงว่าไม่ประสงค์จะโอนเพื่อตนเองมากกว่าเพื่อการศึกษา

๔. พิพิธภัณฑ์ต้องจัดหาวัตถุเพิ่มเติม เพื่อให้มีความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่จัดแสดง การจัดหาวัตถุดังกล่าวอาจกระทำโดยการสำรวจจากท้องถิ่น ขอรับบริจาค หรือโดยการจัดซื้อแล้วแต่กรณี

๔.๒ การวิเคราะห์วัตถุที่รับเข้ามา

การจะรับวัตถุที่เข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์ ผู้ปฏิบัติงานต้องจำแนกวัตถุที่จะรับเข้ามาก่อน คือจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์กำหนดอายุสมัย และรูปแบบศิลปะของวัตถุ ก่อนที่จะทำการลงทะเบียนวัตถุ ต้องทำการวิเคราะห์จำแนกวัตถุที่รับเข้ามา เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานต้องมีความรู้เบื้องต้นของรูปแบบศิลปะของประเทศไทยหรือประเทศใกล้เคียง หรืออารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติต่างๆ แต่ทั้งนี้การกำหนดอายุสมัยควรได้รับความร่วมมือและการวิเคราะห์จากนักปราชญ์ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้การวิเคราะห์วัตถุได้ถูกต้อง

๔.๓ การลงทะเบียนวัตถุ การทำบัญชี การทำบัตรประจำวัตถุ และหลักฐานอื่นๆ
แบ่งขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๔.๓.๑ การจัดทำหลักฐาน/เอกสารการรับมอบวัตถุ

เมื่อพิพิธภัณฑ์ได้รับวัตถุ จะต้องจัดทำหลักฐาน ดังนี้

- วัตถุที่ได้รับบริจาค ให้จัดทำใบรับมอบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นหลักฐานขั้นแรกที่พิพิธภัณฑ์จะต้องจัดทำให้แก่ผู้บริจาคทันที โดยมีสมุดรับมอบสิ่งของวัตถุ โดยพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาดันเข้าที่เป็นสำเนาไว้ ให้ในจึงแก่ผู้มอบวัตถุ ในรายละเอียดข้อมูลในใบรับมอบวัตถุ ให้เจ้าหน้าที่รายละเอียดชื่อ - นามสกุล ที่อยู่ผู้มอบ รายการที่มอบให้อย่างย่อ วัตถุประสงค์ของวัตถุ และประวัติของวัตถุเท่าที่มี หากมีประวัติมาจนเนื้อที่ในใบรับมอบบรรจุไม่หมดให้แนบคู่กับใบรับมอบ เพื่อให้การลงบัญชีมีข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้มอบและผู้รับมอบต้องลงนามในใบรับมอบ เมื่อได้ลงทะเบียนบัญชีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องทำหนังสือจัดส่งหลักฐานพร้อมติดภาพถ่ายวัตถุ ส่งมอบให้ผู้มอบเก็บไว้เป็นหลักฐาน

- วัตถุที่ได้รับเข้ามามากกรณีอื่นๆ ต้องเก็บรวบรวมหลักฐาน หนังสือส่งมอบ และรายละเอียดต่างๆ ที่ได้รับเพื่อรวบรวมเป็นหลักฐานในการทำทะเบียนบัญชีพร้อมถ่ายภาพติดเป็นหลักฐาน

การจัดทำบัตรชั่วคราว โดยการจัดทำป้ายบัตรติดกับวัตถุทุกชิ้น เมื่อยังไม่ได้มีการทำทะเบียนบัญชีและถ่ายภาพ เพื่อใช้ในการแบ่งแยกประเภทชนิดต่างๆ ของโบราณวัตถุที่ได้รับเข้ามา บัตรชั่วคราวนี้สามารถติดกับวัตถุได้ในกรณีที่ลงทะเบียนแล้วและส่งเก็บรักษาในคลังพิพิธภัณฑ์ เพราะสามารถค้นหาจากบัตรได้โดยไม่ต้องยกรหัสเลขประจำวัตถุที่ตัววัตถุเป็นการสะดวกในการเก็บรักษา

ตัวอย่างบัตรชี้วัดขาว

เลขประจำวัด.....
ชื่อวัด.....
ประวัติ.....
.....
.....

๔.๓.๒. การลงทะเบียนบัญชีวัดพุทธิกภัณฑ์

การจัดทำทะเบียนบัญชีวัดพุทธิกภัณฑ์แยกได้ดังนี้

ทะเบียนบัญชีหลัก หมายถึง วัดผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของพุทธิกภัณฑ์ถาวร ให้ลงทะเบียนบัญชีหลัก มีรายการที่ต้องบันทึกในบัญชีดังนี้

- เลขลำดับ หมายถึง เลขที่เรียงลำดับ

- เลขวัด หมายถึง ทะเบียนของวัดแต่ละชั้นตามระบบการให้เลขวัดของพุทธิกภัณฑ์ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมระบบการให้เลขวัด)

- เลขอื่นที่เคยใช้ หมายถึง เลขอื่นๆ ที่เคยมี เช่น อาจเป็นเลขทะเบียนจากการสำรวจจุดค้นทางโบราณคดี หรือเลขที่หน่วยงาน/วัด กำหนดมาก่อน

- ชื่อวัด หมายถึง ชื่อวัดแต่ละรายการ

- ลักษณะวัด หมายถึง การอธิบายรายละเอียดของวัด

- แบบสมัย หมายถึง การกำหนดแบบศิลปะสมัยต่างๆ ตามหลักการจำแนกอายุสมัย

- อายุ หมายถึง การกำหนดอายุของวัดโดยกำหนดเป็นปีพุทธศักราช

- ชนิด/วัสดุ หมายถึง การบันทึกว่าวัดนั้นๆ ทำจากวัสดุอะไร เช่น หิน แก้ว ไม้ ผ้า

- ขนาด หมายถึง การวัดขนาดของวัดแต่ละรายการ โดยใช้ระบบเมตริก (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเรื่องการวัดขนาด)

- สภาพ หมายถึง การตรวจสอบสภาพวัดและจัดทำรายละเอียดบรรยายสภาพของวัดว่าชำรุดที่ใด หรือสภาพสมบูรณ์

- ประวัติที่มา หมายถึง การอธิบายรายละเอียดที่มาของวัด ได้มาอย่างไร

- ที่เก็บ หมายถึง สถานที่เก็บรักษาของวัด อยู่ที่ห้องใด ตู้ใด

ทะเบียนบัญชีของอิมหรือของฝาก หมายถึง วัดผู้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีของฝากหรือบุคคลอื่น ที่เป็นการยืมที่มีระยะเวลาที่แน่นอน จำเป็นต้องมีการบันทึกจัดทำบัญชีการยืมโดยใช้จากฐานข้อมูลบัญชีทะเบียนหลัก แต่จะแตกต่างที่มีระบบการให้เลขวัดที่กำหนดขึ้นมาเป็นการชั่วคราว และไม่มี การกำหนดเรื่องหมายหรือการเขียนเลขลงบนวัตถุอย่างถาวร เป็นการให้เลขชั่วคราว

๔.๓.๓ ระบบการให้เลขวัตถุพิพิธภัณฑ์ (Numbering System) ซึ่งสำคัญในการจัดทำทะเบียน คือการให้เลขประจำวัตถุแต่ละชิ้น วัตถุที่เข้ามาในพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นการนำมาเก็บรักษา อย่างชั่วคราวหรือถาวรก็ตามจะต้องมีการให้เลขวัตถุ ซึ่งการให้เลขวัตถุควรจัดทำดังนี้

ระบบเลขวัตถุถาวร ควรจัดทำดังนี้

๑. เป็นเลขวัตถุที่ให้แก่วัตถุแต่ละชิ้น โดยใช้หลักสากลเป็นเลขเรียงประจำปี โดยให้เลขเป็น ๒ ส่วน คือ ลำดับที่/ปีพุทธศักราช เช่น ๑/๒๕๔๖ คือวัตถุที่ได้รับเป็นลำดับที่ ๑ ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ และให้เลขเรียงลำดับไปจนสิ้นปีเมื่อรับปีพุทธศักราชใหม่ คือ ลำดับที่ ๑ ในปี พ.ศ.๒๕๔๗ จะเป็น ๑/๒๕๔๗

ตัวอย่าง --- / --- Running No / ปีพุทธศักราช ๑๐๕/๒๕๔๖

หมายถึง วัตถุรายการที่ ๑๐๕ ในปี พ.ศ.๒๕๔๖

๒. ระบบการให้เลขวัตถุกรณีวัตถุเป็นชุดเดียวกัน กรณีที่ได้รับวัตถุเป็นชุด เช่น ชุดน้ำชา ๑ ชุด ซึ่ง ๑ ชุดมี ๕ ชิ้น ระบบเลขควรให้เลข เป็น ๓ ส่วน

ตัวอย่าง --- / --- / --- Running no./ ปี พ.ศ. / ของชิ้นที่

๑/๒๕๔๕/๑ ถาด ๑/๒๕๔๕/๒ กาน้ำชา

๑/๒๕๔๕/๓ ถ้วยชา ๑/๒๕๔๕/๔ ถ้วยชา

๑/๒๕๔๕/๕ ถ้วยชา

ทั้งนี้การให้เลขระบบนี้ ต้องมั่นใจ วิเคราะห์แล้วว่าวัตถุที่เป็นชุดเดียวกัน

๓. ระบบการให้เลขใช้ชื่อวัตถุพิพิธภัณฑ์ตามด้วยเลขลำดับ สำหรับพิพิธภัณฑ์ที่มีวัตถุไม่มาก หรือวัตถุที่เป็นของประเภทเดียวไม่มีหลากหลาย การให้เลขวัตถุอาจกำหนดชื่อย่อของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ตามด้วยเลขลำดับ หรือชื่อย่อของวัตถุตามด้วยเลขลำดับ เช่น พิพิธภัณฑ์วัดแดง อาจกำหนด วค ๑ หมายถึงวัตถุของพิพิธภัณฑ์วัดแดงชิ้นที่ ๑ วค ๒ หมายถึงวัตถุของพิพิธภัณฑ์วัดแดงชิ้นที่ ๒ เรียงลำดับเรื่อยไป ถ้ามี วัตถุ ๒๐๐ รายการ เรียงไล่ไปจนถึง ๒๐๐ และเมื่อมีการได้มาเพิ่มก็จัดทำเพิ่มเป็นรายการที่ วค ๒๐๑ เป็นต้น

ถ้ากรณีพิพิธภัณฑ์เป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง เช่นจัดแค่เครื่องเรือน หรือ เครื่องถ้วย อาจกำหนดระบบเลขตามประเภทวัตถุ เช่น

F ๑ หมายถึง Furniture หรือเครื่องเรือน ชิ้นที่ ๑

C ๑ หมายถึง Ceramic หรือเครื่องถ้วยชิ้นที่ ๑ และเรียงไล่ตามเลขลำดับไปเรื่อยๆ

ทั้งนี้ การให้เลขวัตถุจึงขึ้นอยู่กับขนาดและประเภทของพิพิธภัณฑ์ ระบบการให้เลขตามปี พ.ศ. จะทำให้ผู้ดูแลได้ทราบว่าจะแต่ละปีมีวัตถุเข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์กี่รายการ แต่ถ้าหากพิพิธภัณฑ์ที่ไม่มีการรับวัตถุเพิ่มมากขึ้นแต่ละปีอาจจะใช้ในรูปแบบที่ ๓ ได้

วัดดูที่ขอยืมมาเป็นการชั่วคราว อาจจะเพื่อจัดนิทรรศการพิเศษ จากบุคคลอื่นๆ หรือขอยืมมาเพื่อกรณีใดๆ ก็ตาม ไม่จำเป็นต้องลงเลขวัดดูแบบถาวร (แบบ๑) แต่จะมีระบบในการให้เลขวัดดูที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สะดวกในการปฏิบัติงาน อาจกำหนดเลขวัดดูขึ้นมาสำหรับควบคุมหลักฐานวัดดูที่เข้ามาในพิพิธภัณฑ์ โดยอาจกำหนดดังนี้

- เลขลำดับควบกับแหล่งที่มาของวัตถุ ตัวอย่าง ได้ขอยืมวัตถุจากองค์การบริหารส่วนตำบล อาจกำหนดเลข เช่น อบต ๑, อบต ๒.....อบต ๓๐ เป็นต้น

- เลขลำดับควบกับอักษรย่อตามเจ้าของ ตัวอย่าง วัตถุที่พิพิธภัณฑ์ขอยืมจากเอกชนเพื่อจัดนิทรรศการพิเศษ จาก นายสมชาติ ชื่นชม จำนวน ๒๐ รายการ จะให้เลข สข.๑, สข ๒, สข ๓, ..., สข ๒๐ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการใช้คำย่อ เพื่อความสะดวก และการจำแนกวัตถุกรณีที่มีการขอยืมมาจากหลายแห่ง

หมายเหตุ วัตถุที่ขอยืมมาจัดแสดงชั่วคราวระยะสั้น ไม่ต้องเขียนเลขบนวัตถุแต่ให้จัดทำป้ายผูกวัตถุขนาดเล็ก หรือหากจะติดเทปกระดาษก็ย่อมได้ไม่ว่าเมื่อลอกเทปกระดาษ แล้วไม่ทำลายสภาพวัตถุ

๔.๑.๔ การเขียนเลขทำเครื่องหมายบนวัตถุ (Marking on Objects) วัตถุพิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องมีการทำสัญลักษณ์เพื่อป้องกันการสูญหาย และเพื่อระบบการค้นหา แต่ระบบการทำเครื่องหมายใดๆ ลงบนวัตถุ แตกต่างจากการเขียนเลขลงบนวัตถุอื่นหรือหนังสือทั่วไป วัตถุที่ใช้เขียนมีหลายชนิด จึงมีข้อกำหนดดังนี้

๑. ควรพิถีพิถันรอบคอบ และระมัดระวังอย่างดีที่สุด
๒. ศึกษาวัตถุแต่ละชนิดก่อนจะเขียนลงบนวัตถุ ว่าสิ่งนี้จะไม่เกิดความเสียหายต่อวัตถุ
๓. การเขียนต้องคิดเน่นถาวร ไม่ลบเลือนหรือลบง่าย
๔. การเขียนต้องประณีตบรรจงและสวยงาม
๕. พิจารณาคำแทนที่เหมาะสมในการเขียนเลขลงบนวัตถุแต่ละชิ้น โดยคำนึงถึงหลัก
 - เขียนเลขในที่มีองไม่เห็นเด่นชัดจนเกินไป
 - ไม่ทำลายความงามความสำคัญของวัตถุ
 - ไม่รบกวนจนหาได้ยาก
 - ถ้าวัตถุที่มีขนาดเล็กไม่ควรเขียนเลขที่ข้างใต้ เช่น ใ้อง ไหขนาดใหญ่ และประติมากรรมขนาดใหญ่ เป็นต้น
 - ถ้าวัตถุขนาดเล็กควรเขียนใกล้ฐาน
 - ถ้าวัตถุประเภทเหรียญควรเขียนเลขที่ขอบเหรียญ
๖. พิจารณารูปขนาดของตัวเลขที่เขียน โดยขนาดเล็กใหญ่ตามขนาดของวัตถุ แต่คำนึงถึงเขียนขนาดเล็กที่สุด ยกเว้นเป็นวัตถุประติมากรรมขนาดใหญ่มาก ขนาดตัวเลขเขียนให้เหมาะสม ไม่ใหญ่จนเกินไป หรือเล็กจนมองไม่เห็น
๗. การเขียนเลข หากวัตถุนั้นมีฝาปิดที่แยกออกจากกันได้หรือมีฐานที่ถอดออกจากกันได้ ให้เขียนเลขทั้ง ๒ ส่วน

๔. เครื่องมือวัดเส้นผ่าศูนย์กลาง

๕. เครื่องชั่งน้ำหนัก

๖. ฯลฯ

๔.๓.๖ การวินิจฉัย พิจารณา กำหนดอายุสมัย แบบศิลปะ เมื่อมีวัตถุเข้าเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์แล้ว จะต้องดำเนินการลงทะเบียนบัญชีเพื่อเป็นหลักฐานของพิพิธภัณฑ์ ตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานการลงทะเบียนที่กล่าวมาแล้ว ในขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ คือการตรวจสอบ วินิจฉัย พิจารณา กำหนดอายุสมัย และแบบศิลปะ วัตถุที่ได้รับ ผู้ปฏิบัติงานด้านทะเบียน จึงควรจะเป็นบุคคลที่มีความรู้พื้นฐานในเนื้อหาวิชาการต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ มีความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ แบบศิลปะในประเทศไทยโดยสามารถวินิจฉัยรูปแบบ อายุสมัยในขั้นต้นได้ ทั้งนี้หากมีรายการใดที่ยังไม่สามารถวินิจฉัยอายุสมัย แบบศิลปะ ก็สามารถขอคำปรึกษาและให้ภัณฑารักษ์งานวิชาการที่เกี่ยวข้องในแต่ละสาขาวิชาการ มาดำเนินการตรวจวินิจฉัยให้แน่ชัดได้

๔.๓.๗ การจัดทำบัญชีวัตถุในรูปแบบบัญชีเดินท่ง รูปแบบบัญชีเดินท่ง เป็นการทำบัญชีสำหรับใช้ควบคุมรายการวัตถุ ตามตู้จัดแสดง หรือตู้ในคลังพิพิธภัณฑ์ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแล สามารถนำไปใช้ได้สะดวก หรือกรณีถ้าแบบฟอร์มมิใช่ใช้ในการสำรวจนอกสถานที่ และจัดทำบัญชีรายละเอียดเบื้องต้นก่อนที่จะมาลงทะเบียน หรือทำบัตรประจำวัตถุในขั้นตอนต่อไป

รายละเอียดการลงรายการในรูปแบบบัญชีเดินท่ง

เลขลำดับ	ใส่เลขเรียงลำดับวัตถุที่เข้ามาแต่ละชุด
เลขวัตถุ	ใส่เลขทะเบียนวัตถุแต่ละชิ้น ตามระบบการให้เลขประจำวัตถุ
วัตถุ	ใส่ชื่อวัตถุ พร้อมรายละเอียดของวัตถุทั้งหมด หากชำรุด ให้อธิบายว่าส่วนใดชำรุด หากสมบูรณ์ให้ระบุด้วย
ชนิด	ใส่ชนิดของวัตถุ (ไม้ โลหะ ผ้า ดินเผาเคลือบ กระดาษ สำริด เงิน ทองคำ ทองแดง ทองเหลือง งาช้าง กระดูกสัตว์ เปลือกหอย แก้ว หิน ตะกั่ว พลาสติก ฯลฯ)
ขนาด	ใส่ความสูง กว้าง หนา เส้นผ่าศูนย์กลาง น้ำหนัก ทั้งนี้ให้ใช้กับวัตถุแต่ละชิ้น โดยใช้อักษรย่อและวัดเป็นเซนติเมตร น้ำหนักเป็นกรัม
สมัยหรือมีชื่อ่าง	กำหนดรูปแบบศิลปะตามหลักวิชาการศิลปะที่ได้วินิจฉัยและพิจารณาแล้ว อาจใช้คำเต็มหรืออักษรย่อ หากสามารถระบุอายุคือปีพุทธศักราชได้ก็ใส่ไปด้วย
ตำนาน	ใส่ประวัติที่มาของวัตถุ - ถ้าได้จากการบริจาค ระบุชื่อ - นามสกุล ผู้มอบ วัน/เดือน/ปี ที่มอบ หากประวัติของวัตถุที่ผู้มอบทราบ ให้ระบุด้วย - ถ้าได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี ระบุแหล่งโบราณคดี หลุมขุดค้น ชั้นดินที่พบ ผู้รับผิดชอบโครงการ ขุดพบ วัน/เดือน/ปี ส่งมอบ วัน/เดือน/ปี - ถ้าได้จากการจัดซื้อ ระบุจัดซื้อโดยเงินอะไร ราคาเท่าไร ชื่อจากใคร วัน/เดือน/ปีที่ซื้อ - ถ้าได้จากการขอยืมหรือแลกเปลี่ยน ระบุชื่อ - นามสกุล ผู้ยืม ผู้แลกเปลี่ยน วัน/เดือน/ปี หากมีประวัติของวัตถุให้ระบุไปด้วย

ตัวอย่างแบบบัญชีเดินทุ่ง

เลขที่	เลขวัตถุ	วัตถุ	ขนาดเซ็นต์	ชนิด	สมัยหรือฝีมือช่าง	จำนวน

๔.๓.๔ การทำบัตรประจำวัตถุ เมื่อลงทะเบียนใบราววัตถุ คือวัตถุ ในสมุดทะเบียนแล้ว จะต้องทำบัตรประจำวัตถุเป็นบัตรขนาด ๖' x ๘' มีรูปถ่ายขนาด ๒' x ๑' ติดที่มุมขวาของบัตรประจำวัตถุ โดยเขียนหมายเลขประจำวัตถุให้ชัดเจนวางที่มุมซ้ายของวัตถุ เลขประจำวัตถุและรายละเอียดเช่นเดียวกับข้อความในสมุดทะเบียน

ตัวอย่างแบบบัตรประจำวัตถุ

(ตราหน่วยงานหรือพิพิธภัณฑ์)		
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร		
ชื่อวัตถุ	โห	
แบบศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๗	
ลักษณะ	โหทรงสูง ปากแคบ ขอบปากสองชั้น โหถ่มผาย กันลอบ ตัวโหสีน้ำตาลเข้มเป็นมัน ขอบโหไล่ประดับด้วยลายรด เป็นเส้นโค้งเรียกว่าลายหวี น้ำเคลือบไม่เสมอ	รูปถ่าย ๒" x ๓"
สภาพ	ชำรุดปากบิ่นเล็กน้อย	
ขนาด	ปึก. ๒๐ ซม. ส. ๕๖x๒ ซม. ชนิด ดินเผา	
ประวัติ	ได้จากแหล่งเผาบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์	เลขพิชฌ R ๑๕/๒๕๐๐ ถ่ายเมื่อ ๒๐/๒/๒๕๐๐
เลขวัตถุ	๑๒๐๗/๑๐๕๗ เลขลำดับ ๐๒	ที่เก็บ คลังพิพิธภัณฑ์

บัตรประจำวัตถุต้องมีภาพถ่ายประกอบ มาติดไว้บนบัตร จำเป็นอย่างยิ่งที่หมายเลขพิชฌต้องปรากฏบนบัตรด้วย ส่วนบันทึกเกี่ยวกับสภาพของวัตถุควรจะตรงกับสภาพที่ปรากฏบนภาพที่ได้ถ่ายในขณะที่ยังวัตถุนั้นเข้ามายังพิพิธภัณฑ์

๔.๓.๙ การลงสมุดทะเบียนพิพิธภัณฑ์

สมุดทะเบียนพิพิธภัณฑ์ ถือเป็นเอกสารและหลักฐานสำคัญของพิพิธภัณฑ์ การลงทะเบียนวัตถุทุกรายการแล้ว จะต้องนำมาเรียบเรียงบันทึกลงในสมุดทะเบียน

ข้อกำหนดการลงสมุดทะเบียน สมุดทะเบียนไม่ให้ติดน้ำขุ่น หากจำเป็นต้องขูดลบขีดฆ่าให้ลงหมายเหตุขึ้นชื่อกำกับไว้ให้ทราบสาเหตุการเปลี่ยนแก้กัน ๆ ห้ามฉีกสมุดทะเบียนโดยเด็ดขาด การเขียนแยกตามปี พ.ศ. ที่ได้ลงทะเบียน สมุดทะเบียนต้องเก็บรักษาอย่างดี จะสูญหายไม่ได้

ลักษณะและรายละเอียดสมุดทะเบียน สมุดทะเบียนของพิพิธภัณฑ์ จัดทำเป็นสมุดปกแข็ง ขนาดกว้าง ๑๓.๕ นิ้ว ยาว ๑๕ นิ้ว ติดราวกึ่งหน้าซ้ายและขวาเป็นหน้าคู่ ถอดออกเป็นแผ่นไม่ได้ เขียนรายการหน้าคู่ มีจำนวน ๑๐๐ หน้า หน้าปกมีตราสัญลักษณ์ ภายในประกอบด้วยรายการต่างๆ คือ

เลขลำดับ ใส่เลขเรียงลำดับวัตถุทั้งหมดที่มีในแต่ละพิพิธภัณฑ์

เลขประจำวัตถุ ใส่เลขประจำวัตถุของแต่ละรายการ (ตามหลักการให้เลขประจำวัตถุ เลขขึ้นที่เคียว หมายถึง เลขที่เคียวใช้อยู่ เช่น ในกรณีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ได้จากแหล่งขุดค้นต่างๆ นักโบราณคดีจะมีการตั้งเลขวัตถุ เช่น BK ๑ (โบราณวัตถุได้จากบ้านแก้ว)

ชื่อวัตถุ ใส่ชื่อวัตถุแต่ละรายการ

ลักษณะของวัตถุ อธิบายรายละเอียดของวัตถุ

แบบสมัย ใส่ชื่อแบบสมัย ตามหลักวิชาการ

อายุ ใส่ชื่อพุทธศักราชของวัตถุ

ชนิด ใส่ประเภทของวัตถุ (สำริด, ไม้, แก้ว, ฯลฯ)

สภาพ อธิบายสภาพของวัตถุว่าชำรุดหรือไม่ หากไม่ชำรุดระบุว่ามี สมบูรณ์

ประวัติที่มา ใส่รายละเอียดที่มาของวัตถุ (คู่มือข้อเรื่องตำนาน)

ที่เก็บ ใส่สถานที่เก็บ เลขตู้ ชื่อห้องจัดแสดง (กรณีจัดแสดง) ใส่เลขตู้ชื่อคลัง พิพิธภัณฑ์ (กรณีเก็บในคลัง)

การเก็บรักษาหลักฐาน

๑. บัตรประจำวัตถุ จัดเก็บในตู้เหล็กมีลิ้นชักสำหรับเก็บบัตรโดยเฉพาะ สามารถใส่กุญแจได้ การจัดเก็บนั้นเรียงลำดับตามเลขทะเบียน

๒. สมุดทะเบียนให้เก็บรักษาในตู้ที่ใส่กุญแจ เป็นเอกสารที่จะสูญหายไม่ได้

๓. จัดถ่ายไมโครฟิล์ม เก็บรักษาไว้

๔. บันทึกในระบบฐานข้อมูลวัตถุในระบบคอมพิวเตอร์

วิธีจำหน่ายออกจากบัญชี

๑. ในสมุดทะเบียน ให้เขียนข้อความด้วยหมึกสีแดงในช่องหมายเหตุว่า จำหน่ายออกจากคลังแล้ว เมื่อไร

๒. บัตรประจำวัตถุ ถอดบัตรเก่าออกและใส่บัตรใหม่ เป็นบัตรจำหน่ายของออก แทนที่โดยใส่บัตรสีที่ต่างกับบัตรประจำวัตถุ

๓. หากเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในห้องจัดแสดงต่างๆ ต้องแก้ไขบัญชี และจำหน่ายออกในบัญชีประจำห้องจัดแสดงนั้นๆ ด้วย

๔. หากเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในคลังพิพิธภัณฑ์ จะต้องแก้ไขบัญชี จำหน่ายออกในบัญชีของคลังพิพิธภัณฑ์

๕. จัดทำทะเบียนเฉพาะ สำหรับวัตถุจำหน่ายออกพร้อมภาพถ่าย

๕. การเก็บรักษาวัตถุและการควบคุมการเคลื่อนย้ายวัตถุ

เมื่อรับวัตถุไว้เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์ ทำการเขียนเลขประจำวัตถุลงทะเบียนใหญ่และทำบัตรคุมทะเบียนเรียบร้อยแล้ว วัตถุจะถูกเคลื่อนย้ายไปเก็บรักษาในอาคารพิพิธภัณฑ์ทันที การเก็บรักษาวัตถุในพิพิธภัณฑ์นั้น กระทำโดยวิธีหนึ่งวิธีใดดังต่อไปนี้ คือ

๑. นำออกจัดแสดงในห้องแสดงของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งวัตถุชิ้นใดจะจัดแสดงที่ไหนนั้นเป็นไปตามความเหมาะสมและดุลพินิจของภัณฑารักษ์และผู้ชำนาญการพิพิธภัณฑ์ฯ ต้องย้ายบัตรทะเบียนไปใส่ในหมวดหมู่บัตรทะเบียนในตู้หรือห้องแสดงนั้นๆ

๒. นำไปเก็บรักษาในคลังเก็บของเหลือจัด ภัณฑารักษ์จะพิจารณาว่าวัตถุชิ้นไหนควรเก็บหมู่ใด จึงจะสะดวกในการตรวจสอบและดูแลเอาใจใส่ เมื่อตกลงใจเรียบร้อยแล้วก็นำบัตรประจำวัตถุชิ้นนั้นๆ เก็บเข้าในหมวดหมู่วัตถุในคลังเก็บของ

การเก็บรักษาวัตถุในคลังเก็บของเหลือจัด

การเก็บรักษาวัตถุในคลังเก็บของเหลือจัดเป็นปัญหาใหญ่และมีความยุ่งยากมาก เพราะปกติคลังเก็บของเหลือจัด ไม่ได้เปิดให้ประชาชนชม ปัญหาสำคัญคือการขาดสถานที่เก็บที่เพียงพอ พิพิธภัณฑ์เป็นจำนวนมากที่เก็บวัตถุรวมๆ ไว้ โดยไม่จำแนกออกเป็นหมวดหมู่อย่างมีระเบียบ หรือเก็บให้ถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ประเภทต่างๆ จึงทำให้มีปัญหาในการสืบค้นและไม่สามารถจัดให้เป็นคลังเพื่อการศึกษาได้ หลักสำคัญในการเก็บวัตถุในคลังเก็บของเหลือจัดนั้นนิยมแยกออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก. การเก็บตามประเภทของวัตถุ เช่น วัตถุใดเป็นหินก็เก็บวัตถุชิ้นไว้กลุ่มหนึ่ง วัตถุใดเป็นสำริด ก็เป็นหมวดสำริด หรือวัตถุใดเป็นผ้า ปูนปั้น เครื่องจักสาน เครื่องไม้ ฯลฯ ก็แยกเก็บเป็นพวกๆ วิธีการนี้จะสะดวกในการควบคุมดูแลหมู่มี ความขึ้นและการป้องกันรักษาให้มีแหล่งทำลาย

ข. การเก็บตามยุคสมัย วัตถุในคลังเก็บของเหลือจัดของพิพิธภัณฑ์หลายแห่งแยกเก็บเป็นพิเศษตามยุคสมัยหรือเรื่องราว เช่น วัตถุก่อนประวัติศาสตร์ก็เก็บหมวดหนึ่ง วัตถุสมัยประวัติศาสตร์ก็เก็บหมวดหนึ่ง หรือวัตถุทางชาติพันธุ์วิทยาเก็บอีกหมวดหนึ่ง

ค. วัตถุที่มีค่า มีวัตถุในกลุ่มหนึ่งที่ต้องเก็บเป็นพิเศษในตู้ไม้หรือสำหรับเก็บของมีค่า ได้แก่ เพชร พลอย เครื่องทอง เครื่องเงิน ซึ่งเป็นวัตถุที่มีราคาแพง จำเป็นต้องเพิ่มความระมัดระวังอย่างมาก พิพิธภัณฑ์ต้องมีห้องเก็บของมีค่าหรือมีตู้ไม้หรือเป็นพิเศษ

การเก็บรักษาวัตถุเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง วัตถุที่รวบรวมไว้ต้องจัดให้มีระเบียบ แยกประเภทออกเป็นกลุ่ม ใช้ประโยชน์ได้ง่ายในการอ้างอิง การศึกษาค้นคว้า การจัดแสดง และการสงวนรักษาซ่อมแซม นอกจากนั้น ต้องทำความสะอาดอยู่เสมอและไม่ให้เกิดอันตรายหรือชำรุดแตกหัก ต้องทำหมายเลขประจำวัตถุและจัดแบ่งกลุ่มเพื่อจะได้ติดตามตามทะเบียนวัตถุและบัตรทะเบียน การเตรียมอุปกรณ์และวัสดุในคลังเก็บวัตถุให้เหมาะสม เป็นงานสำคัญหนึ่งในกระบวนการดูแลรักษาวัตถุ กรณีที่เป็นอาวุธร้ายแรงหรือมีพิษร้ายแรง เสี่ยงทำให้คนไข้หรือผู้พบเห็นมีอันตราย กระจก เครื่องลายคราม ภาชนะต่างๆ เก็บวางไว้บนชั้นหรือในตู้ เครื่องมือเครื่องใช้เก็บใส่ภาชนะหรือกระบอกหรือวางเป็นแถว เครื่องเฟอร์นิเจอร์วางไว้บนชั้นหรือวางไว้บนพื้น หิน ฟอสซิล เหรียญตราและเหรียญกษาปณ์ เก็บไว้ในภาชนะเล็กๆ รวมใส่ในภาชนะใหญ่หรือกระบอกใหญ่ เก็บไว้

ในตู้เก็บหรือเก็บไว้ในสมุดเก็บเงินสดแล้วใส่ตู้กระຈກ รูปภาพหรือกรอบวัตถุใด ๆ ใช้แขวนไว้กับผนัง แผนทีและเอกสาร จัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่ รูปถ่ายและเอกสารสำคัญเก็บเข้าตู้เก็บที่มีคฉิด

พิพิธภัณฑ์ควรจัดทำบัตรทะเบียนควบคุมวัตถุในคลัง เพื่อควบคุมวัตถุในคลังพิพิธภัณฑ์ กรณีมีการเคลื่อนย้าย ไปยังที่ต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากบัตรประจำวัตถุทั่วไป บัตรรายการควบคุมวัตถุประจำตู้หรือห้องเก็บในคลัง มีลักษณะ ดังนี้

(ตัวอย่าง)
รายการโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในคลังพิพิธภัณฑ์

ศัหมายเลข	เลขวัตถุ	ชื่อวัตถุ	หมายเหตุ	
			ว/ค/ป นำออก	ว/ค/ป นำเข้า

- วัตถุที่นำออกจากพิพิธภัณฑ์ หลักฐานการนำวัตถุออกจากพิพิธภัณฑ์ทุกชิ้น งานทะเบียนจะเป็นผู้เก็บไว้ก่อน ที่วัตถุนั้นจะถูกนำออกไปจากบริเวณพิพิธภัณฑ์ฯ ควรมีใบอนุญาตนำวัตถุออกพร้อมด้วยลายเซ็นอนุญาต
- การตรวจสอบ การบรรจุหีบห่อ และการขนส่ง ภัณฑารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ควรตรวจสอบสภาพ ของวัตถุก่อนที่จะนำออกจากพิพิธภัณฑ์ ถ้ามีการถ่ายภาพก็ควรนำมาเปรียบเทียบกับดู
- การยืมวัตถุระยะยาว วัตถุที่มีการยืมมาจัดแสดงระยะยาวหรือนำมาว่าการจัดแสดงชั่วคราวนั้น หลักฐานการ บันทึกอากรใช้บัตรเก็บไว้ กับหลักฐานการจัดแสดงวัตถุถาวรหรือแยกออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีไหนดีที่สุด เมื่อพิพิธภัณฑ์ ส่งคืนวัตถุพวกนี้กลับไปยังเจ้าของ จะต้องกำหนดรายละเอียดไว้ในเอกสารทุกฉบับที่เกี่ยวข้อง ถ้าวัตถุที่ยืมมาจัดแสดงระยะยาว กลายเป็นวัตถุถาวรของพิพิธภัณฑ์ ต้องบันทึกไว้ด้วย แต่หลักฐานก่อนๆ ก็ยังเก็บไว้ในแฟ้ม ขั้บันทึกเกี่ยวกับสภาพของ วัตถุที่ยืมมาจัดแสดงควรต้องบันทึกไว้อย่างละเอียด สำเนาควรเก็บเข้าแฟ้มไว้ในหัวข้อเรื่องการจัดแสดง หรือถ้า โบราณยังมีหมายเลขอากรเก็บเรื่องไว้ตามลำดับของเลข และควรให้อ้างในบัตรผู้ให้ยืมด้วย ในภายหลังถ้ามีการรับของ มากขึ้นควรเก็บไว้เป็นแฟ้มและใช้เป็นเอกสารสำหรับฝ่ายทะเบียนต่อไป

สรุป

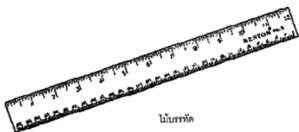
วัตถุทุกชิ้นที่เข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์ ต้องมีการจัดทำทะเบียนเป็นหลักฐานและดูแลรักษาความปลอดภัย การจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์ จึงเป็นงานสำคัญของพิพิธภัณฑ์ เอกสาร หลักฐาน สมุดทะเบียนและบัตรประจำวัตถุ กล่าวได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญในการอ้างอิงทั้งทางด้านกฎหมายและการศึกษาค้นคว้า ดังนั้น การจัดทำทะเบียนที่เป็น ระบบและชัดเจนจึงเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ต่อกิจการพิพิธภัณฑ์อย่างยิ่ง

[illegible]

เครื่องมือ เครื่องใช้ในการวัดขนาด

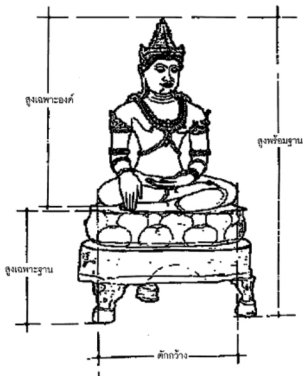

คัตโบเมตร

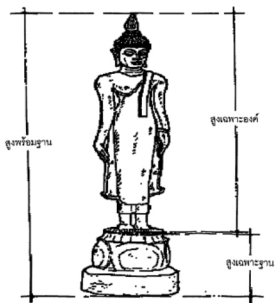

ไม้บรรทัด

การวัดขนาดพระพุทธรูป

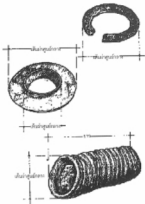
การวัดขนาดพระพุทธรูป

การวัดขนาดพระพิมพ์

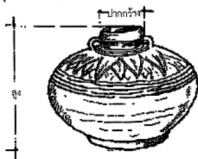

Mathematics

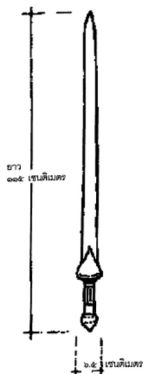

ตัวอย่างการวัดขนาดวัดจุดประเภทโอพร้อมฝาครอบ

ตัวอย่างการวัดขนาดวัดจุดประเภทกระป๋อง ๒ ขู

ตัวอย่างการวัดขนาดวัตถุประเภทที่มีความยาว

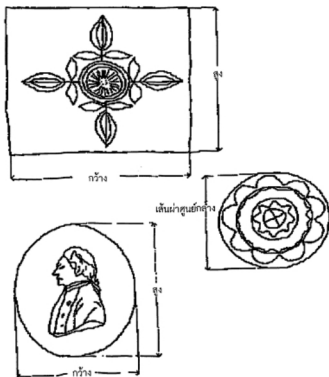

៣១១ វិធានការតែងតាំងបុគ្គលិកនៅបណ្ណាល័យ

៣១២ វិធានការតែងតាំងបុគ្គលិកនៅបណ្ណាល័យ

การวัดขนาดวัตถุทรงสี่เหลี่ยม ทรงกลม และรูปไข่

อินทรียวัตถุเหล่านี้ไม่ค่อยคงทนต่อสภาพแวดล้อม เพราะโครงสร้างบอบบางและประกอบด้วยเซลล์เป็นส่วนใหญ่ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเมื่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม นอกจากนี้อินทรียวัตถุยังเป็นอาหารที่ดีของหนู แมลง และ จุลินทรีย์ ทำให้อินทรียวัตถุมีแนวโน้มที่จะเกิดการชำรุดเสียหายด้วยอัตราเร็วสูงมาก การดูแลรักษาวัสดุเหล่านี้ต้องการ ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ

อินทรียวัตถุ หมายถึงวัตถุที่ทำมาจากสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ หิน ดิน แร่ต่างๆ โลหะ ตัวอย่างเช่น เหล็กได้จากการถลุงแร่เหล็ก เครื่องปั้นดินเผาทำจากดินเหนียว แก้วทำจากทราย ปูนเป็นทำจากปูนขาว เป็นต้น

อินทรียวัตถุแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

๑. โลหะ และโลหะผสมต่างๆ ได้แก่ ทองคำ เงิน ทองคำขาว เหล็ก ตะกั่ว ทองแดง ดีบุก สังกะสี สังกะสี (โลหะผสมของทองแดงกับดีบุก) ทองเหลือง (โลหะผสมของทองแดงกับสังกะสี) สังกะสี (โลหะผสมของตะกั่วกับดีบุก) ฯลฯ

๒. อโลหะ ได้แก่ หิน อิฐ ปูนปั้น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบ แก้ว ฯลฯ

อินทรียวัตถุส่วนใหญ่แข็งแรงทนทานต่อสภาวะแวดล้อมได้ดี เช่น เครื่องปั้นดินเผาและแก้ว ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนักเมื่อได้รับความร้อน ความชื้น แสงสว่าง ฯลฯ แต่มักเปราะ แตกหักง่าย โลหะวัตถุส่วนใหญ่แม้ว่าจะแข็งแรง ทนทานต่อแรงกดแรงดึงได้ดีมาก แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเมื่อทำปฏิกิริยากับความชื้น แก๊ส ดิน ก๊าซต่างๆ ในบรรยากาศ ผู้ดูแลของ คราบสกปรก ฯลฯ กลายเป็นสนิม แต่ก็มีโลหะบางอย่างที่ไม่ค่อยแข็งแรงพอที่จะทนแรงจลน์ได้ เช่น ทองคำบริสุทธิ์ ตะกั่ว จะมีเนื้ออ่อน จึงหักงอและมีรอยขีดข่วนได้ง่าย

จะเห็นได้ว่าวัตถุแต่ละชนิด ต่างก็มีจุดอ่อนที่ต้องต้องการการดูแลรักษาเป็นพิเศษ เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรักษา วัตถุพิพิธภัณฑ์ ควรทำความเข้าใจคุณสมบัติและจุดอ่อนต่างๆ ของวัตถุพิพิธภัณฑ์ให้ก่อนเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาหาวิธีการดูแลรักษาที่ช่วยยืดอายุและป้องกันการชำรุดเสื่อมสภาพของวัตถุ

สาเหตุการชำรุดเสื่อมสภาพ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ ได้แก่

๑. สาเหตุภายใน วัตถุพิพิธภัณฑ์หลายชนิดเกิดการชำรุดเสื่อมสภาพได้จากสาเหตุภายในตัววัตถุพิพิธภัณฑ์เอง เช่นวัตถุหินหรือสารเคมีบางชนิดที่ใช้ในกระบวนการผลิตกระดาษ ทำให้กระดาษกรอบเปราะเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาอันสั้น หมึกพิมพ์ หรือน้ำหมึก และสีของบางชนิดมีฤทธิ์เป็นกรด ซึ่งสามารถทำให้กระดาษหรือผ้าไหมขาดหลุดได้ ผ้าไหมเพิ่มน้ำหนัก(weighted silk) มักมีสภาพกรอบเปราะเปื่อยขาด เนื่องจากสารเคมีที่ใช้ในการผลิต แม้แต่หินบางชนิดก็มีแนวโน้มที่จะแตกออกเป็นชิ้นๆ หรือเป็นกบๆ หากอยู่กลางแจ้ง โลหะส่วนใหญ่ได้มาจากกระบวนการถลุง ซึ่งเป็นการให้ความร้อนสูงเพื่อแยกโลหะออกจากแร่ โลหะเหล่านั้นจึงมีแนวโน้มสูงที่กลับไปสู่สภาพเดิมตามที่มีนเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นสภาพที่เสถียรที่สุด โลหะจึงเป็นสนิมได้ง่าย เมื่อทำปฏิกิริยากับก๊าซ และความชื้นในอากาศ หรือเกลือในดิน สนิมของโลหะส่วนใหญ่มีองค์ประกอบเหมือนแร่ที่นำมาถลุง เป็นต้น

๒. มนุษย์ ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์ชำรุดเสื่อมสภาพได้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ความเสียหายส่วนใหญ่เกิดจากความสะเพร่า รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความระมัดระวังในการหยิบยกจับต้องเคลื่อนย้าย การแตะต้องสัมผัส การเก็บรักษา และจัดแสดงด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น กองสุมทับซ้อนกัน แขนหรือเท้าโดยไม่มีการรองรับน้ำหนัก วางบนพื้น จัดแสดงกลางแจ้ง ส่องสว่างด้วยแสงจ้าเกินไป การปล่อยปลอละเลยไม่รักษาความสะอาดทำให้ฝุ่นละอองและสิ่งสกปรกสะสม เป็นเหตุให้แมลงและราเจริญและทำลายวัตถุพิพิธภัณฑ์ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการเปลี่ยนแปลง การนำวัตถุพิพิธภัณฑ์ออกมาใช้จำนวนบ่อยครั้ง ฯลฯ

๓. สภาพแวดล้อม ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากมาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและการเปลี่ยนแปลงทางเคมี มีทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันสภาพแวดล้อมที่ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ ได้แก่

๓.๑ ความชื้น

ความชื้นเป็นสาเหตุสำคัญในการเสื่อมสภาพของวัตถุพิพิธภัณฑ์แทบทุกประเภท ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและทางเคมี โดยความชื้นอาจเข้าทำปฏิกิริยาโดยตรงกับวัตถุหรือช่วยไปปฏิกิริยาระหว่างวัตถุกับสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น เช่น ความชื้นสูงทำให้โลหะหลายชนิดเป็นสนิม ทำให้แก้วขุ่นมัว ทำให้อินทรีย์วัตถุขยายตัวและอ่อนตัว ทำให้ราและแมลงขยายพันธุ์ได้ดีหากความชื้นต่ำเกินไป วัตถุพิพิธภัณฑ์บางชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินทรีย์วัตถุ จะแห้ง กรอบ เปราะ ฉีกขาดง่าย ขาดความยืดหยุ่น หากความชื้นแปรเปลี่ยนอื่นๆ ลงๆ สัมกับสมดุลเวลาจะทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการขยายตัวและหดตัวสลับกันตลอดเวลา ทำให้เกิดแรงดึงและแรงดันในเนื้อวัตถุ ทำให้เกิดรอยร้าวหรือรอยแตกได้ เป็นต้น

๓.๒ อุณหภูมิ

อุณหภูมิสูงทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หลายแบบ เมื่ออุณหภูมิสูง วัตถุบางชนิดจะขยายตัวและหดตัวเมื่ออุณหภูมิลดลง การขยายตัวและหดตัวสลับกันตลอดเวลา ทำให้เกิดการแตกร้าวหรือบิ่นงอได้ อุณหภูมิยังเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้น้ำและองค์ประกอบบางอย่างของวัตถุพิพิธภัณฑ์ระเหยออกไป ทำให้วัตถุแห้งกรอบ เปราะ ขาดความยืดหยุ่น นอกจากนี้อุณหภูมิสูงยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเคมีทั้งหลายเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น เมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น ๑๐ องศาเซลเซียส จะทำให้ปฏิกิริยาเคมีเพิ่มขึ้นถึง ๒ เท่า ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องปรับอากาศในพิพิธภัณฑ์ให้มีอุณหภูมิต่ำ เพื่อลดปฏิกิริยาเคมี

๓.๓ แสงสว่าง

แสงสว่างเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์ ที่ทำจากอินทรีย์วัตถุเสื่อมสภาพ เช่น ทำให้สีซีดจางหรือสีเข้มขึ้นหรือสีเปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อวัตถุมักกรอบ เปราะ ขาดความเหนียว ขาดความยืดหยุ่น ฉีกขาดง่าย เนื่องจากแสงสว่างเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีพลังงานสูงพอที่จะทำให้เกิดพันธะระหว่างโมเลกุลของสารอินทรีย์อ่อนแอหรือแตกหัก นอกจากนี้แหล่งกำเนิดแสงต่างๆ ยังให้คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าอื่นๆ ที่มองไม่เห็นด้วยตา ได้แก่ รังสีอัลตราไวโอเลต และรังสีอินฟราเรด ซึ่งต่างก็มีพลังงานสูงพอที่จะทำให้เกิดโมเลกุลของสารอินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรุนแรงของการชำรุดเสื่อมสภาพขึ้นอยู่กับชนิดของแหล่งกำเนิดแสง ปริมาณความส่องสว่างของแหล่งกำเนิดแสง ระยะเวลาที่วัตถุพิพิธภัณฑ์ได้รับแสง คุณสมบัติของวัตถุในการดูดซับพลังงาน และคุณสมบัติของวัตถุในการเปลี่ยนแปลงเมื่อได้รับแสง ปฏิกิริยาเหล่านี้จะรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อมีออกซิเจน โอโซน ความร้อน และความชื้นร่วมด้วย

๓.๔ แมลง

แมลงเป็นตัวการสำคัญที่ทำลายวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากอินทรีย์วัตถุ เนื่องจากแมลงส่วนใหญ่ใช้ปากกัดกินวัตถุพิพิธภัณฑ์เป็นอาหาร หรือกัดเพื่อนำวัสดุไปทำรัง ทำให้วัตถุพิพิธภัณฑ์เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพอย่างถาวร

๓.๕ ฟ้า

อินทรีย์วัตถุที่มีความสูง มักพบเชื้อราอยู่ด้วยเสมอ เนื่องจากสปอร์ของรามีอยู่ทั่วไปในอากาศ เมื่อตกลงบนวัตถุและมีความชื้นสูงเพียงพอ สปอร์จะเจริญขึ้นมาทำให้เกิดคราบบี้นที่ไม่น่าดู ในขณะที่เดียวกันเลนโซมและสารเคมีที่สร้างขึ้นแล้วหลังจากออกมาจากเซลล์จะย่อยสลายเนื้อวัตถุ ทำให้วัตถุนั้นๆ อ่อนแอ กรอบ เปราะ ฉีกขาดง่าย บางครั้งทำให้เกิดกลิ่นเหม็น หลายกรณีพบว่าสารมีสีที่เกิดจากเส้นใยหรือสปอร์ หรือสารมีสีที่

รอล้างขึ้น ทำให้เกิดความเบื่อนสีต่างๆ ที่แทรกซึมเข้าไปติดแน่นในเนื้อวัตถุ จนไม่สามารถขจัดออก

๓.๖ สัตว์อื่นๆ

สัตว์อื่นๆ ที่มีบทบาทในการทำลายวัตถุพืชรากงั้น ได้แก่ นก หู ค้างคาว ฯลฯ หมูมีฟันแหลมคม ที่ทำให้วัตถุพืชรากงั้นชำรุดเสียหาย เกิดรูโหว่หรือรอยขาด ของเสียที่ขับถ่ายออกมาทำให้เกิดรอยเบื่อน มูลของนกและค้างคาวทำให้วัตถุพืชรากงั้นเประเบื่อน สึกกร่อนและมีกลิ่นเหม็น นอกจากนี้ยังน่าเกลียดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วงชนิดต่างๆ เนื่องจากนกเป็นอาหารที่ด้วงชนิดนี้ชอบกิน

๓.๗ การต่างๆ ในอากาศ

ในบรรยากาศมีก๊าซหลายชนิดที่ทำให้วัตถุพืชรากงั้นชำรุดเสื่อมสภาพ เช่น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนไดออกไซด์ ออกซิเจน โอโซน ไสโตรเจนอัลไฟด์ ฯลฯ เมื่อมีการคาร์บอนไดออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไสโตรเจนไดออกไซด์ รวมตัวกับน้ำหรือไอน้ำจะกลายเป็นกรดคาร์บอนิก กรดกำมะถัน และกรดดินประสิว ตามลำดับ กรดเหล่านี้ทำปฏิกิริยากับวัตถุพืชรากงั้นแทบทุกชนิด ออกซิเจนเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้โลหะเป็นสนิม และทำให้เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน (oxidation) ซึ่งทำให้วัตถุหลายชนิดเกิดการเปลี่ยนแปลง

ก๊าซโอโซนเป็นตัวเดิมออกซิเจน (oxidizer) อย่างแรง จึงทำปฏิกิริยาได้ดีกับสารอินทรีย์ และทำให้โมเลกุลของสารอินทรีย์แตกหักออก ทำให้ผ้า กระดาษ ภาพเขียน วัสดุต่างๆ เสื่อมและไหม้ต่างๆ กรอบประรา วัสดุความเหนียว มีสีซีดจาง น้ำมันชักเงา ยางธรรมชาติ พลาสติก หนังสัตว์ กาว และเบี่ยงเคืองเสื่อมสภาพได้เร็วมาก

ก๊าซไนโตรเจนอัลไฟด์ (หรือการใช้เผา) ทำให้โลหะบางชนิดเป็นสนิม ซึ่งมีลักษณะเป็นฝ้าสีขาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องเงิน เครื่องทอง สำริด ทองแดง ทองเหลือง สีขาวที่ทำจากตะกั่วคาร์บอนเนต สีแดงที่ทำจากตะกั่วออกไซด์ เป็นต้น

๓.๘ ฝุ่นละออง

ฝุ่นละอองและอนุภาคที่แขวนลอยอยู่ในอากาศ ทำให้วัตถุพืชรากงั้นเกิดการเสื่อมสภาพได้ ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ฝุ่นละอองที่มีอนุภาคใหญ่หรือแหลมคมทำให้เกิดการขัดสี คุกรูด ฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่านี้ปะปนอยู่ มีอาจเหนียวทำให้เกิดความเบื่อนที่เคลือบผิว วัสดุออกยาก และยังเป็นแหล่งสะสมฝุ่นละอองให้มาสะสม อนุภาคหลายชนิดเมื่อรวมตัวกับน้ำหรือไอน้ำแล้วทำให้เกิดสารละลายที่มีฤทธิ์เป็นกรดหรือด่างหรือเกลือ ซึ่งจะทำปฏิกิริยากับวัตถุพืชรากงั้นแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ฝุ่นละอองบางประเภทสามารถดูดความชื้นได้ดี เช่น ฝุ่นละอองที่มีเกลือปะปน (เช่น โซเดียมจากชายทะเล) จะดูดความชื้นเมื่อบรรยากาศมีความชื้นสูง ทำให้วัตถุพืชรากงั้นที่ขึ้นและเคลือบผิวมีค่าต่างๆ

๓.๙ เกลือ

เกลือในที่นี้หมายถึง สารประกอบที่เกิดจากปฏิกิริยาระหว่างกรดกับด่าง เช่น เกลือแคง (โซเดียมคลอไรด์) เกลือซิด (แคลเซียมซัลเฟต) ดีเกลือ (แมกนีเซียมซัลเฟต) ดินประสิว (โพตัสเซียมไนเตรด) ฯลฯ เกลือเหล่านี้พบได้ทั่วไปทั้งในน้ำ ในดิน ในอากาศ ในวัสดุต่างๆ และในร่างกายของสิ่งมีชีวิต

เกลือทำให้โลหะแทบทุกชนิดเป็นสนิม โดยเกลือจะทำปฏิกิริยากับเนื้อโลหะ ทำให้เนื้อโลหะกลายเป็นสารประกอบของโลหะนั้น เช่น โลหะกัดกร่อนของสำริด เกิดจากการที่ทองแดงทำปฏิกิริยากับเกลือคลอไรด์ แล้วกลายเป็นทองแดงคลอไรด์ ซึ่งมีลักษณะเป็นผงสีเขียวสดปรากฏอยู่บนผิวของสำริด หรือสนิมสีเขียวคล้ำบนผิวของสำริดเกิดจากปฏิกิริยาระหว่างทองแดงกับเกลือคาร์บอนเนตแล้วกลายเป็นทองแดงคาร์บอนเนต ฯลฯ

เกลือมีบทบาทสำคัญที่ทำให้วัตถุพืชรากงั้นที่มีเนื้อพรุน เช่น เครื่องปั้นดินเผา หิน ปูน ฯลฯ ที่ได้จากดินน้ำหรือได้ดินเหนียวเป็นผงได้ เนื่องจากในดินและในน้ำมีเกลือปะปนอยู่หลายชนิด เกลือส่วนใหญ่ละลายน้ำได้ จึงจะละลายน้ำแล้วแทรกซึมเข้าไปอยู่ในช่องว่างหรือรูพรุนในเนื้อวัสดุ เมื่อทำให้แห้ง น้ำจะระเหยออกจากผิวของวัตถุ โดยนำพาสารละลายของเกลือมาสะสมอยู่ที่ผิวของวัตถุพืชรากงั้น สารละลายของเกลือจะมีความ

เริ่มขึ้นสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดอิ่มตัว ผลึกจะตกผลึกอยู่ภายในช่องว่างหรือรูพรุนภายในเนื้อวัตถุหรือตรงผิววัตถุ ผลึกเกลือจะตกในช่องว่างหรือรูพรุนในเนื้อวัตถุพิริทิกซ์ที่แตกหักออก การเปลี่ยนแปลงนี้จะทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อความชื้นสัมพัทธ์รอบ ๆ วัตถุพิริทิกซ์แปรเปลี่ยนขึ้น ๆ ลง ๆ ตลอดเวลา หากปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นแล้วซ้ำแล้ว ผลึกเกลือจะขยายขนาดขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ช่องว่างหรือรูพรุนของวัตถุแตกหักเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นผง

การป้องกันการเสื่อมสภาพ

จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดวัตถุพิริทิกซ์ที่ชำรุดเสื่อมสภาพ การป้องกันการคุ้มครองวัตถุพิริทิกซ์จากปัจจัยเหล่านี้สามารถกระทำได้โดยจำเป็นต้องเคลื่อนย้าย บรรจุหีบห่อวัตถุพิริทิกซ์อย่างระมัดระวังด้วยวิธีการที่ถูกต้อง จัดแสดงและจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์ด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ และควบคุมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ซึ่งในที่นี้จะเน้นวิธีการจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์ชนิดต่างๆ ตามหลักสากล

วิธีการจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์

วิธีการจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์ในคลังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้วัตถุพิริทิกซ์มีอายุยืนยาวออกไปอีกครานานเท่าที่นาน หากวัตถุพิริทิกซ์ที่ได้รับการจัดเก็บด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ จะช่วยลดถึงกระบวนการชำรุดเสื่อมสภาพลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุพิริทิกซ์ที่ได้รับการลงนรักษาหรือซ่อมแซมมาเป็นอย่างดี ถือว่าชำรุดเสื่อมสภาพได้อีกหากจัดเก็บไม่ถูกต้อง

ห้องที่ใช้เก็บรักษาวัตถุพิริทิกซ์ควรตั้งอยู่ในที่ที่ปลอดภัยจากไจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย และปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ ห้องดังกล่าวควรออกแบบเพื่อใช้เก็บรักษาวัตถุพิริทิกซ์เท่านั้น ไม่ควรใช้เป็นห้องทำงานหรือเก็บวัสดุเหลือใช้ ควรจำกัดจำนวนบุคลากรที่เข้าออกห้องดังกล่าว เพื่อป้องกันการสูญหายที่อาจเกิดขึ้นภายในห้องการจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์ที่เป็นขวดใหญ่ ทางที่ดีควรจัดแบ่งตามชนิดของวัสดุเพื่อลดความถี่ของการควบคุมสภาวะแวดล้อม เนื่องจากวัสดุต่างชนิดกันต้องการสภาวะแวดล้อมต่างกัน เช่น อินทรีวัตถุ ต้องการความชื้นปานกลางประมาณ ๕๕-๖๕% ในขณะที่โลหะวัตถุเกิดสนิมได้ง่ายถ้าความชื้นสัมพัทธ์สูงกว่า ๙๐%

การวางแผนในการจัดเก็บวัตถุพิริทิกซ์ ควรพิจารณาจากชนิดและคุณสมบัติของวัตถุพิริทิกซ์เป็นหลัก หลังจากการลงทะเบียนและจัดทำรายละเอียดเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลเหล่านี้มาวางแผนในการจัดเก็บและออกแบบตู้หรือชั้น โดยพิจารณาจากชนิดของวัสดุ ขนาด ประเภทของวัตถุ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บว่า ต้องการจัดเก็บในลักษณะที่เปิดให้สาธารณชนเข้าชมได้หรือไม่ มีความถี่ในการหมุนเวียนเคลื่อนย้ายวัตถุพิริทิกซ์ มากน้อยเพียงใด

พื้นที่ที่ใช้ในการจัดเก็บควรอยู่ห่างไกลจากกำแพงหรือรั้ว ไม่ควรอยู่ใกล้ท่อประปาหลัก และแผงควบคุมไฟฟ้า แต่ควรอยู่ใกล้ท่อระบายน้ำ ห้องปฏิบัติการอนุรักษ์วัตถุพิริทิกซ์ และห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน คลังวัตถุไม่ควรอยู่ใต้ดินหรือใต้หลังคา เนื่องจากเป็นจุดที่มีอุณหภูมิและความชื้นไม่เหมาะสมสำหรับการเก็บรักษาวัตถุพิริทิกซ์ ในกรณีที่ไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นด้วยเครื่องปรับอากาศได้ตลอดเวลา ควรปรับปรุงระบบการไหลเวียนถ่ายเทของอากาศในท้องคลังให้มีอากาศไหลเวียนถ่ายเทได้ดีตลอดเวลา มิใช่มีความร้อนและความชื้นสะสมที่ใดที่หนึ่งมากเกินไป

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการดูแลรักษาวัตถุพิริทิกซ์คือ การรักษาความสะอาดในห้องจัดแสดงและห้องคลัง และการหมั่นตรวจสภาพวัตถุเป็นประจำสม่ำเสมอ หากเป็นไปได้ควรจัดทำตารางทำความสะอาด และการตรวจสภาพวัตถุเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนและบันทึกผลการปฏิบัติงานเป็นหลักฐาน

นอกจากนี้ควรเตรียมผ้าพลาสติกเอาไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่งเพียงพอที่จะคลุมวัตถุหรือบนตู้ หรือบนพื้นวางของได้หมด สำหรับใช้ในเวลาเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น หลังคารั่ว ท่อน้ำแตก หรือเกิดเพลิงไหม้ในบริเวณใกล้เคียง พนักงานดับเพลิงอาจใช้น้ำฉีดดับเพลิงหรือฉีดหล่อเลี้ยงอาคารพิพิธภัณฑ์ เพื่อป้องกันมิให้ไฟลุกลามมาถึง หากเป็นเช่นนั้นวัตถุพิพิธภัณฑ์อาจปลอดภัยจากไฟไหม้ แต่หลังจากเพลิงสงบแล้ววัตถุพิพิธภัณฑ์จะชำรุดเสื่อมสภาพต่อไปอย่างรวดเร็วเพราะเปียกน้ำ

ข้อควรระวังในการจัดเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ในคลัง

วิธีการจัดเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ในคลังมีมากมายหลายวิธี ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุ ขนาด รูปทรง น้ำหนัก สภาพ ความชำรุด ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการชำรุดเสื่อมสภาพ เพราะฉะนั้นจึงควรเลือกใช้วิธีการจัดเก็บให้เหมาะสมเพื่อช่วยยืดอายุของวัตถุพิพิธภัณฑ์ออกไปให้นานที่สุด ดังตัวอย่าง

วิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณ

วิธีการอนุรักษ์ผ้าโบราณที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดคือการเก็บรักษาผ้าโบราณไว้ในที่ที่ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง การนำผ้าโบราณมาจัดแสดงเป็นการทำลายผ้าโบราณโดยไม่รู้ตัว ผ้าโบราณที่นำมาจัดแสดงเป็นเวลานาน จะมีสภาพทรุดโทรมอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

วิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณมีผลอย่างมากต่อการ “คงสภาพ” หรือ “เสื่อมสภาพ” ของผ้าโบราณ หากเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องจะสามารถยืดอายุของผ้าโบราณออกไปได้อีกยาวนานมาก ในทางตรงกันข้าม หากเก็บรักษาด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ผ้าโบราณจะชำรุดเสื่อมสภาพเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรปฏิบัติตามข้อแนะนำดังต่อไปนี้อย่างเคร่งครัด

๑. ควรเก็บรักษาผ้าโบราณในที่ที่มีอากาศไหลเวียนถ่ายเทได้ดี ปราศจากฝุ่นละออง แสง และรา ความชื้นสัมพัทธ์ควรอยู่ระหว่าง ๕๕-๖๕ % อุณหภูมิ ๒๐-๒๒ องศาเซลเซียส ที่สำคัญคือ ความชื้นและอุณหภูมิควรคงที่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ห้องเก็บรักษาผ้าโบราณควรมิดชิดจะเปิดไฟเมื่อจำเป็นเท่านั้น

๒. ผ้าโบราณที่มีขนาดเล็ก ควรเก็บรักษาโดยการวางราบในลิ้นชัก หรือในกล่องที่บุด้วยกระดาษสา หรือผ้าฝ้ายสีขาวที่ซักสะอาด

๓. ผ้าขนาดใหญ่กว่าลิ้นชักที่มีอยู่ ควรม้วนบนแกนที่ทำด้วยกระดาษแข็งหรือพลาสติกที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า ๔ ซม. ความยาวของแกนควรยาวกว่าความกว้างของผ้าที่จะม้วน ใช้กระดาษสาหรือผ้าฝ้ายสีขาวหุ้มแกนหลายๆ ชั้นแล้วค่อยๆ ม้วนผ้าโบราณบนแกน ระวังไม่ให้เกิดการยับย่น ใช้กระดาษสาอย่างบางหรือกระดาษโรครดปูทับส่วนที่ชำรุดหรือส่วนที่มีการประดับตกแต่ง เช่น ปีกต้น ปีกเลื่อม ศูนย์ ระยาสี ปิดทอง ยอดคัน ฯลฯ เพื่อป้องกันการขีดหรือเกาะเกี่ยวกัน เมื่อม้วนเสร็จแล้วห่อด้วยผ้าฝ้ายสีขาวเนื้อละเอียดที่ซักสะอาด แล้วรัดด้วยแถบผ้าหรือริบบิ้นอย่างหลวมๆ ที่หัวและท้าย จากนั้นวางบนราวในตู้หรือชั้นที่ออกแบบพิเศษเพื่อการเก็บรักษาผ้าโบราณโดยเฉพาะ

๔. หากจำเป็นต้องพับผ้า ควรหนุนตรงรอยพับด้วยกระดาษนุ่มๆ แล้วพับผ้าให้มีรอยพับน้อยที่สุด และให้รอยพับนั้นมีมุมป้านมากที่สุด หมั่นนำมากดที่และเปลี่ยนแนวพับเป็นระยะๆ

๕. ไม่ควรวางผ้าโบราณทับซ้อนกันหลายๆ ผืน ในตู้หรือในลิ้นชักเดียวกัน หากจำเป็นต้องทับซ้อนกัน ควรค้ำขึ้นถึงน้ำหนักของผ้าด้วย ผ้าที่มีน้ำหนักมากควรอยู่ข้างใต้ และควรใช้กระดาษนุ่มๆ คั่นระหว่างผ้าแต่ละผืน

๖. ตู้ ลิ้นชัก กล่องหรือหีบที่เก็บรักษาผ้าโบราณ ควรปิดไว้แน่นสนิทมิให้ฝุ่นละอองและแสงเข้าไปได้ ในกรณีที่จำเป็นต้องใส่สารเคมีกันแมลงไว้ภายใน แต่ต้องระวังมิให้สารเคมีสัมผัสกับผ้าโดยตรง

๔. เครื่องแต่งกายควรเก็บรักษาในลักษณะแผ่ราบ ในลิ้นชักหรือกล่องที่ปูด้วยกระดาษสาหรือใช้กระดาษขี้เถ้าเป็นก้นหมอนด้านในของเครื่องแต่งกายบางส่วน เช่น โหล่ แขน หน้าอก ฯลฯ เพื่อช่วยให้ส่วนนั้นๆ คงรูปอยู่ได้ไม่ยับย่นหรือฟูพอง หากเครื่องแต่งกายนั้นๆ มีสภาพแข็งเกร็ง อาจแขวนบนไม้แขวนที่หมุนวนหรือฟองน้ำหนาๆ ตรงโหล่ ถ้าเครื่องแต่งกายมีน้ำหนักมาก ควรใช้แถบผ้าเล็กๆ ตรึงตรงท่อนกลางของเครื่องแต่งกายแล้วโยงขึ้นมาผูกไว้กับไม้แขวน เพื่อป้องกันการบิดงอขึ้นเนื่องจากน้ำหนักของเครื่องแต่งกายนั้นๆ แล้วแขวนในตู้หรือในถุงพลาสติกสำหรับเก็บรักษาเสื้อผ้า (garment bag)

๕. การเก็บรักษาผ้าโบราณ ไม่ควรใช้เข็มหมุด เข็มกลัด ลวดเย็บ เทปกาว ยาง กระดาษสีน้ำตาล กระดาษหนังสือพิมพ์ โลหะที่เป็นสนิม

๖. ร่ม อัตร กลด ควรเก็บรักษาในสภาพกางออกเล็กน้อย ใช้กระดาษสาหรือกระดาษขี้เถ้าเป็นก้นหมอนรองจับหรือรองพับ แล้ววางตั้งบนแท่นที่เจาะรูไว้เป็นพิเศษสำหรับด้าม แท่นดังกล่าวควรอยู่ในตู้ที่ปิดได้มิดชิด

๗. พัดควรเก็บรักษาในลักษณะกางออกน้อยๆ วางราบอยู่ในกล่องแบนๆ ที่ปูด้วยกระดาษสาหรือกระดาษใช้กรด แล้วใช้ฟองน้ำหุ้มด้วยกระดาษบางขาวๆ พัด เพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมหรือเสียหายโดยไม่ทราบสาเหตุ

๘. รองเท้าควรเก็บรักษาในกล่องหรือในตู้ที่มีที่วางรองเท้า ไม่ควรวางทับซ้อนกันเพราะน้ำหนักของรองเท้าที่อยู่ข้างบนจะทำให้รองเท้าที่อยู่ข้างใต้ยุบแบน เสียรูปทรง รองเท้าที่มีสภาพอบบาง เช่น รองเท้าที่ทำด้วยผ้าที่เปราะบางลายวิจิตร ควรห่อด้วยกระดาษ แล้วเก็บรักษาในกล่อง

๙. ตุ๊กตา กระเป๋าสตางค์ และสิ่งของเครื่องใช้ที่กระจุกรวมกัน ควรเก็บรักษาในกล่องหรือลิ้นชักที่ทำเป็นช่องขนาดใกล้เคียงกับวัตถุแล้วบรรจุๆ วัตถุด้วยกระดาษหรือกระดาษใช้กรดขี้เถ้า

๑๐. ของใช้ในบ้าน เช่น ที่นอน หมอน หมอนอิง ฯลฯ ควรเก็บรักษาในที่ที่สะอาดปราศจากฝุ่นละอองและแมลง ที่นอนควรวางแผ่ราบบนเตียงหรือบนพื้นปูด้วยผ้าดิบซักสะอาดหรือพลาสติกแล้วคลุมด้วยผ้าดิบ หมอนและหมอนอิงควรเก็บรักษาในตู้ที่ปิดได้มิดชิด บนพื้นตู้ควรปูด้วยกระดาษสาหรือกระดาษใช้กรดหลายๆ ชั้น หากไม่มีตู้เพียงพอ ควรห่อหมอนด้วยกระดาษใช้กรดหลายๆ ชั้น แล้วใส่ถุงพลาสติก

๑๑. เครื่องเรือนที่มีผ้าบุหรือหุ้ม ควรเก็บรักษาในที่ที่สะอาด ปราศจากฝุ่นละอองและแมลงใช้ผ้าดิบหรือผ้าพลาสติกคลุมเพื่อป้องกันฝุ่น หมั่นซักผ้าคลุมเป็นระยะๆ ไม่ควรใช้น้ำยาขัดเงาเครื่องเรือนโดยไม่จำเป็น เพราะน้ำยาขัดเงาอาจซึมและไหลลงมายังผ้าได้

๑๒. ห้องที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรมีระดับอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม กล่าวคือ อุณหภูมิระหว่าง ๖๐-๖๕ องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์ระหว่าง ๕๕-๖๕% สิ่งที่ต้องระวังมากเป็นพิเศษคือ แสงสว่าง ห้องที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรเป็นห้องที่มืด ไม่มีแสงแดดส่องเข้าห้อง หน้าต่างและช่องแสงควรติดตั้งม่านหรือมู่ลี่ หลอดไฟที่เหมาะสมสำหรับห้องดังกล่าวควรเป็นหลอดทังสเตน ไม่ควรใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์ธรรมดา หากจำเป็นต้องใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์ควรเลือกหลอดชนิดพิเศษที่มีระดับรังสีอัลตราไวโอเลตต่ำ ไม่ควรเปิดไฟทิ้งไว้โดยไม่จำเป็น ควรเปิดไฟเฉพาะเวลาปฏิบัติงานเท่านั้น ระดับความเข้มของแสงไม่ควรเกิน ๕๐ ลักซ์ (lx) และระดับรังสีอัลตราไวโอเลตไม่ควรเกิน ๑๐ ไมโครวัตต์/ลูเมน

๑๓. ห้องที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรปลอดแมลง ควรเฝ้าระวังการป้องกันปลวก แมลงสาบ และแมลงอื่นๆ ควรมีงูไล่แมลงตรงหน้าต่าง ประตู และช่องเปิดต่างๆ มีการรักษาความสะอาดอย่างเคร่งครัด ห้ามนำอาหารและเครื่องดื่มมาอยู่ในห้องและบริเวณใกล้เคียง ถึงจะควรอยู่ห่างไกลห้องที่เก็บรักษาผ้าโบราณมากที่สุด ควรทำการตรวจสอบหาร่องรอยของแมลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบร่องรอยของแมลง ต้องรีบปรึกษานักอนุรักษ์เพื่อทำการกำจัดและหาทางป้องกัน

๑๔. ตู้ ชั้น ลิ้นชัก หีบ กล่องที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรห่อหุ้มด้วยวัสดุที่ทนทานต่อแมลงได้ดี ควรออกแบบให้ตู้ ลิ้นชัก ฯลฯ เหล่านี้เปิดได้สนิทแนบ ไม่มีช่องว่างที่แมลงและจิ้งจกจะเล็ดลอดเข้าไปอยู่อาศัย ควรอุดรูและช่องว่างทั้งหมด และควรทายาฆ่าแมลงบนครีดยึดเหล่านี้ เพื่อเป็นกำแพงกันแมลงอีกชั้นหนึ่ง ในกรณีที่ทำเป็นอาจต้องใส่สารเคมีกันแมลงไว้ในตู้ ลิ้นชักเหล่านี้ด้วยแต่ต้องระวังไม่ให้สารเคมีสัมผัสกับผ้าโบราณโดยตรง

๑๘. ควรใช้กับดักและเหยื่อล่อติดตั้งไว้ในห้องที่เก็บรักษาผ้าโบราณเป็นประจำ เพื่อจะได้ทราบถึงปริมาณและชนิดของแมลง หนู และสัตว์อื่นๆ

วิธีการเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยกระดาษ

วัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยกระดาษ เช่น หนังสือ เอกสารโบราณ ธนบัตร แสตมป์ หัวโขน หัวหุ่น หน้ากาก ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ ภาพเขียน แผนที่ โปสเตอร์ ฯลฯ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเมื่อทำปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อม การเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องจะช่วยลดอัตราการชำรุดเสื่อมสภาพของวัตถุได้มาก การเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยกระดาษควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังต่อไปนี้

๑. ควรเก็บรักษาในตู้ กล่อง แฟ้ม ลังชัก ของ หรือกรอบรูปที่ไม่เป็นกรด ต่างและโลหะที่เป็นอันตรายต่อวัตถุ เช่น ไม่ควรใช้ไม้ขัดในการทำตู้ กล่อง ลังชัก หรือชั้นวางของ ไม่ควรวางบนพื้นตู้หรือลังชักหรือกล่องโดยตรง ควรปูด้วยแผ่นไมลามาร์หรือแผ่นพลาสติกโพลีเอทิลีน หรือกระดาษแข็งหรือผ้าดิบที่ซักสะอาด

๒. ตู้ ชั้น ลังชัก กล่อง ลัง กรอบรูป ที่ทำด้วยไม้ควรทาน้ำยาป้องกันแมลงและรา แล้วอุดรูรั่ว รอยแตก รอยร้าวในเนื้อไม้ให้สนิท เพื่อป้องกันแมลง รา และฝุ่นละออง จากนั้นทาน้ำยให้ยูเรเทนหรือสีอีพอกซี

๓. ของ กล่อง หรือแฟ้มที่ไว้เก็บรักษาวัตถุควรอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ไม่มีรอยร้าวและควรปิดได้สนิท

๔. หมั่นทำความสะอาดตู้ ลังชัก กล่อง ฯลฯ ที่เก็บรักษา โดยใช้เครื่องดูดฝุ่นหรือผ้าแห้งๆ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรให้น้ำหรือผ้าเปียกๆ

๕. ไม่ควรเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยกระดาษไว้นอกตู้

๖. กล่อง ของ หรือแฟ้มที่ไว้เก็บรักษาวัตถุที่ทำด้วยกระดาษควรห่อด้วยกระดาษที่ปราศจากกรด หรือใช้พลาสติกที่เหมาะสม เช่น ควรใช้พลาสติกหาวกเซลลูโลสอะซิเตท โพลีเอทิลีน โพลีโพรพิลีน และโพลีเอสเตอร์ ไม่ควรใช้กระดาษสีน้ำตาล (kraft paper) และกระดาษที่มีคุณภาพต่ำ

๗. วัตถุที่มีฤทธิ์เป็นกรด ควรห่อด้วยกระดาษที่ปราศจากกรด แล้วเก็บรักษาแยกจากกัน เพื่อการอนุรักษ์ด้วยวิธีที่ถูกต้อง ไม่ควรให้อยู่ใกล้ชิดหรือสัมผัสวัตถุชิ้นอื่นๆ เพราะกรดจากวัตถุชิ้นหนึ่งสามารถแทรกซึมไปสู่วัตถุชิ้นอื่นๆ ที่อยู่ติดกันได้

๘. ภาพถ่าย แสตมป์และ ธนบัตร ควรเก็บรักษาในช่องที่ทำจากกระดาษไร้กรดหรือเก็บในอัลบั้มชนิดพิเศษที่ไม่เป็นกรด หรือเก็บในซองไมลามาร์

๙. ไม่ควรซ่อมแซมวัตถุด้วยเทปกาวใส เทปกาวย่น หรือเทปกาวใดๆ เนื่องจากเทปกาวเหล่านี้ เมื่อเวลาผ่านไปจะหดตัวและแตกตัวออกจากกระดาษเหลือแต่คราบเหนียวๆ สีเหลือง - น้ำตาล ซึ่หมักติดแน่นในเนื้อกระดาษ ซึ่งกำจัดออกยากมาก

๑๐. ไม่ควรใช้เข็มหมุด เข็มกลัด ลวดเย็บ คลิป ยาง และของมีคมใดๆ ในการเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากกระดาษ

๑๑. ไม่ควรเก็บรักษาแผนที่ เอกสารโบราณ ธนบัตร แสตมป์และวัตถุที่มีรูปร่างแบนๆ ในกรอบกระจกหรือระหว่างแผ่นกระจก ๒ แผ่น โดยที่กระจกสัมผัสผิวหน้าของวัตถุเหล่านั้น ควรเว้นช่องว่างระหว่างกระจกกับวัตถุเป็นระยะห่างพอสมควร เพื่อป้องกันการควบแน่นกลั่นตัวเป็นหยดน้ำของไอน้ำบนกระจก ซึ่งจะแทรกซึมเข้าไปในเนื้อกระดาษทำให้เกิดการชำรุดได้หลายรูปแบบ

๑๒. การเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยกระดาษ ควรควบคุมความชื้นสัมพัทธ์ให้อยู่ระหว่าง ๕๕-๖๕ % และอุณหภูมิระหว่าง ๒๐-๒๒ องศาเซลเซียสและควรรักษาระดับความชื้นและอุณหภูมิให้คงที่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง

๑๓. แสงสว่างทำให้กระจกชำรุดเสื่อมสภาพได้อย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นห้องที่เก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากกระจกควรมีสถิติ จะเปิดไฟเฉพาะเวลาที่ต้องปฏิบัติงานเท่านั้น หลอดไฟที่ติดตั้งภายในห้องดังกล่าวควรเป็นหลอดทังสเตน ไม่ควรใช้แสงธรรมชาติหรือหลอดฟลูออเรสเซนต์ ในกรณีที่มิมีช่องแสงหรือช่องหน้าต่างควรใช้ตู้ หรือผ้าม่านปิดกั้นแสงสว่างมิให้สาตส่องเข้ามาในห้อง ถ้าหน้าต่างหรือประตูเป็นบานกระจกใสควรติดตั้งแผ่นฟิล์มที่มีคุณสมบัติสะท้อนแสง และกรองรังสีอัลตราไวโอเลต

๑๔. ไม่ควรให้มีแหล่งอาหาร และถังขยะในบริเวณห้องจัดแสดง ห้องคลังวัตถุและบริเวณใกล้เคียง

๑๕. ห้องคลังวัตถุ ควรติดตั้งฉนวนลดเสียง ทุกช่องหน้าต่าง ช่องลม และประตู เพื่อกันแมลง นก หนู และสัตว์อื่นๆ

๑๖. ในห้องคลังวัตถุ ควรใช้สารเคมีที่มีคุณสมบัติไล่แมลง และใช้กันคักหรือเหยื่อล่อเพื่อช่วยในการค้นหาแมลงและหนู

๑๗. รมควันรังเมืองกันยุงอันตรายจากยุงคักคักเป็นพิษ เพราะกระจกเป็นวัสดุที่ติดไฟง่าย วัตถุพิพิธภัณฑ์ ที่ทำด้วยกระจกควรเก็บรักษาในกล่องหรือตู้ลิ้นชักที่ป้องกันประกายไฟได้

๑๘. วางแผนการแก้ปัญหาที่จะเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย ภัยสงครามหรือการก่อการร้าย ฯลฯ ให้พร้อมไว้เพื่อความไม่ประมาท และควรมีการซักซ้อมเป็นระยะๆ

๑๙. โปสเตอร์ แผนที่ ภาพถ่าย ภาพเขียน ขนาดกลาง - ใหญ่ อาจแขวนบนผนังที่ทำด้วยคาน้ำโลหะ และมีล้อเลื่อนบนรางเพื่อประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ หรือจัดวางในแนวตั้งหรือแนวนอนบนชั้นที่ออกแบบเป็นช่องขนาดเหมาะสม หากไม่มีห้องคลังที่มีระบบควบคุมสภาพแวดล้อม ควรจัดเก็บในกล่องหรือตู้ที่ปิดได้มิดชิด โดยมีกระจกนิรภัยหรือวัสดุกันกระแทกคั่นระหว่างภาพ

๒๐. วัตถุขนาดเล็ก ควรเก็บในลิ้นชักหรือในตู้ที่ปิดได้มิดชิดโดยใส่ในแฟ้มหรือซองที่ทำด้วยกระดาษไร้กรด

๒๑. ภาพที่อยู่ในกรอบ ควรปิดทับด้านหลังของกรอบด้วยกระดาษแข็งไร้กรด และซิลิกาเจลชนิดแผ่นแล้วปิดทับโดยรอบด้วยเทปกาวย เพื่อป้องกันฝุ่นและแมลง

๒๒. ภาพถ่ายควรเก็บรักษาในกล่องหรือลิ้นชักที่ทำจากกระดาษที่ผ่านกระบวนการให้มีฤทธิ์เป็นด่างเล็กน้อย เพื่อช่วยชะลอการเกิดเชื้อรา และใช้กระดาษที่ปราศจากกรด ลอดคั่นภาพถ่ายแต่ละภาพออกจากกัน

๒๓. ภาพถ่าย หรือภาพเขียนที่เดิมเก็บรักษาโดยใส่กรอบ หรือหิ้งติดกาวยึดบนกระดาษแข็งสีน้ำตาล ไม้อัด ไม้หรือวัสดุอื่นๆ ที่มีคุณภาพต่ำ ควรแกะออก แล้วเก็บรักษาด้วยวัสดุใหม่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น กระดาษแข็งสำหรับเมาท์รูป (photoboard) Plexiglas ฯลฯ โดยไม่ใช้กาวยึด ยึดติดภาพให้อยู่กับที่ หากจำเป็นต้องยึดภาพให้ติดกับ photoboard ควรใช้กระดาษลาคีเป็นแถบยาวประมาณ ๒-๓ ซม. คาคบนมุมของภาพนั้นๆ แล้วติดกาวยึดเย็บที่ปลายกระดาษลาคีบน photoboard โดยไม่มีการสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพ หรือพับกระดาษให้เป็นรูปสามเหลี่ยมติดตามมุมของภาพโดยทาการเฉพาะด้านหลังของกระดาษลาคี จากนั้นติดกระดาษ photoboard อีกแผ่นหนึ่งให้มีขนาดเท่ากับแผ่นแรก แล้วเจาะช่องตรงกลางให้ขนาดของช่องเล็กกว่าขนาดของภาพเล็กน้อย วางกระดาษที่เจาะช่องนี้ลงบนภาพ แล้วนำไปใส่กรอบที่มีกระจกหรือ Plexiglas อยู่ด้านหน้า กระดาษที่เจาะเป็นช่องเช่นนี้เรียกว่า "window" ช่วยทำหน้าที่กั้นไม่ให้ภาพหรือกระดาษสัมผัสกับกระจกหรือ Plexiglas โดยตรง ภาพถ่ายหรือภาพเขียนที่อยู่ในกรอบเช่นนี้จะคงสภาพอยู่ได้นานกว่าภาพเขียนหรือภาพถ่ายที่เก็บรักษาหรือจัดแสดงแบบเดิม

๒๔. ภาพวาดที่ใช้ดินสออ่อนหรือดินสอสีหรือสี ดิจิทัล ไม่ควรเก็บรักษาในกรอบรูปที่ใช้ Plexiglas แทนกระจก เพราะประตูไฟทำลายนอกจาก Plexiglas จะดึงเอาผลสีหรือด้านติดออกมา

๒๕. ภาพขนาดใหญ่และภาพโปสเตอร์ควรเมาท์บนกระดาษแข็งอย่างหนา และปกป้องผิวหน้าด้วยโมลาร์ และ "window"

วิธีการเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้และเครื่องจักสาน

๑. หลังจากทำความสะอาดแล้ว ควรเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้และเครื่องจักสานไว้ในที่ที่ปราศจากฝุ่นละออง หากเป็นไปได้ควรเก็บรักษาในตู้ที่ปิดได้มิดชิด เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพเนื่องจากฝุ่นละออง แสง รังสี ความร้อน ความชื้น และแสงสว่าง

๒. หากไม่มีตู้เพียงพอ วัตถุที่มีขนาดเล็กอาจเก็บรักษาในถุงพลาสติกที่เหมาะสมโดยไม่ต้องปิดปากถุงให้สนิทแน่นเพื่อป้องกันปัญหาอันอาจเกิดจากการควบแน่นของไอน้ำภายในถุงพลาสติก

๓. หากมีงบประมาณเพียงพอ ควรเก็บรักษาวัตถุที่มีขนาดเล็กและบบอบบางในกล่องกระดาษหรือกล่องพลาสติกที่มีขนาดใหญ่กว่าวัตถุพอสมควร แล้ววางเรียงหรือซ้อนกันบนชั้นได้อย่างปลอดภัย วิธีการเก็บรักษาเช่นนี้จะช่วยลดการชำรุดเนื่องจากการหยิบยกเคลื่อนย้ายบ่อยครั้งโดยไม่จำเป็น เพราะเพียงแค่เปิดฝากล่องออกก็สามารถศึกษาหรือตรวจสอบวัตถุได้แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องแกะต่อวัตถุ

๔. หากงบประมาณไม่จำกัดอีกวิธีหนึ่งที่มีปฏิบัติได้ง่ายก็คือ ห่อวัตถุด้วยกระดาษที่ไม่มีฤทธิ์เป็นกรด เช่น กระดาษสา จัดวางวัตถุในตู้ ในห่อ ในถุง ในกล่อง ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับรูปทรงของวัตถุเป็นประการแรก กล่าวคือไม่ควรวางซ้อนกัน (โดยไม่ใช้ใส่กล่อง) ไม่ควรวางเบียดชิดกันเกินไป ไม่วางในชอกรูมหรือช่องที่มีขนาดเล็กกว่าวัตถุ

๕. วัตถุที่มีกลิ่นกลม เช่น ตะกั่ว กระเป๋าสาน ฯลฯ ควรห่อหรือรองรับกันด้วย “หมอน” หรือสิ่งอื่นที่ไม่ให้ตะกั่วหรือกลิ่นกลม “หมอน” หรือสิ่งอื่นอาจทำจากไม้ โฟม ดินทราย หรือถุงผ้าเย็บเป็นรูปร่างแบน ภายในบรรจุด้วยเศษผ้าหรือเศษฟองน้ำ หรือปูน สำหรับวางรองตรงส่วนกันของวัตถุ

๖. เครื่องจักสานที่เปราะ บอบบาง และมีรูปร่างสามมิติ ควรเก็บรักษาในกล่องที่สามารถเปิดได้ทั้งสองด้านหรือมากกว่า เพื่อลดการสัมผัสและกระทบกระแทกระหว่างบรรจุลงในกล่องหรือนำขึ้นจากกล่อง ภายในบรรจุด้วยกระดาษสาหรือกระดาษหัตถ์ที่เข้าเป็นก้อนๆ เพื่อช่วยรักษารูปทรง

๗. เครื่องจักสานประเภทที่ใช้ลวดลายทอ เช่น หมวก จอบ ควรจัดวางบนโฟมหรือวัตถุอื่นๆ ที่มีลักษณะรูปทรงคล้ายลวดลาย และมีฐานยื่นออกมารับน้ำหนักที่ปีกหมวกหรือจอบ เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้ส่วนที่ต้องรับน้ำหนักของหมวกหรือจอบเกิดการชำรุดฉีกขาด

๘. วัตถุที่มีลักษณะแบน เช่น ไม้แกะสลักและเสื่อ ควรเก็บรักษาในลักษณะแบนราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสื่อถ้ามีขนาดเล็กควรเก็บรักษาในลิ้นชักแบนๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่าเสื่อ ไม่ควรพับโดยเด็ดขาด หากขนาดของเสื่อใหญ่และยาวจนไม่สามารถใส่ลิ้นชักได้ ควรม้วนแบบแกนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า ๑๕ ซม. แกนดังกล่าวทำด้วยกระดาษแข็ง ค่อยๆ ม้วนอย่างหลวมๆ เสื่อแล้วให้ผ้าฝ้ายหรือผ้าดิบที่ซักสะอาดและห่อให้มิดชิด ใช้เชือกผูกอย่างหลวมๆ ที่หัวและท้ายด้านนอก ใช้แถบผ้าชิ้นเล็ก ๆ เรียงหมายเลขทะเบียนเย็บติดเอาไว้ในที่ที่เห็นได้ชัด เพื่อสะดวกแก่การตรวจสอบ อาจวางเสื่อที่ม้วนและห่อไว้แล้วบนชั้นหรือในตู้ เสื่อที่ทำด้วยเส้นใยที่แข็งแรงและหนา เช่น ไม้ไผ่ เศษ ผ้าเจ็ก ควรม้วนบนแกนที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่กว่า ๑๕ ซม. เสื่อที่มีการตกแต่งประดับประดา อาจเกิดการฉีกหรือเกี่ยวกันฉีกขาดในขณะม้วนได้ ควรใช้กระดาษสา หรือผ้าฝ้ายเนื้อบางที่ซักสะอาด แล้วปูบนผิวหน้าของเสื่อก่อนที่จะม้วน

๙. วัตถุที่มีขนาดใหญ่มากจนไม่สามารถเก็บรักษาในตู้หรือลิ้นชัก หรือกล่องได้ อาจวางบนชั้นหรือบนแท่นหรือบนโต๊ะแล้วคลุมด้วยพลาสติกใสหรือผ้าฝ้ายหนาๆ เพื่อป้องกันฝุ่น การคลุมผ้าอาจคลุมโดยตรงบนวัตถุหรือคลุมบนชั้นวางของในลักษณะคล้ายๆ ผ้าผืน ไม่ควรวางวัตถุบนพื้นโดยตรง หากจำเป็นต้องวางบนพื้นควรมีท่อนไม้หรือก้อนอิฐหนุนให้สูงจากระดับพื้นพอสมควร เพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดจากหลังคารั่ว ฝนสาด น้ำท่วมฉับพลัน ท่อน้ำแตก และอันตรายจากปลวกได้ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเก็บรักษาหรือจัดแสดงในห้องชั้นล่างของอาคารซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเกิดน้ำท่วมได้ง่าย ไม่ควรวางวัตถุบนพื้นโดยตรง แต่ท่อนไม้หรือแท่นฐานที่ทำด้วยไม้ก็ไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่สามารถดูดซับได้ในกรณี

ที่น้ำท่วม น้ำจะซึมเข้าไปตามเนื้อไม้ทำให้วัตถุเปียกขึ้นได้ ในกรณีเช่นนี้แต่ฐานที่ทำด้วยโลหะจะปลอดภัยกว่า

๑๐. การเขียนหมายเลขทะเบียนบนวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องจักสานไม่ควรใช้หมึกหรือสีเขียนลงบนวัตถุโดยตรง และไม่ควรเขียนบนเทปกาวแล้วนำมาติดบนวัตถุ วิธีที่ถูกต้องคือเขียนหมายเลขทะเบียนลงบนกระดาษแข็งหรือแถบผ้าขนาดเล็กแล้วนำไปผูกติดกับวัตถุ

วิธีการเก็บรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากหนังสัตว์ เขาสัตว์ กระดูกและงา

หนังสัตว์ เขาสัตว์ กระดูก และงา มีองค์ประกอบสำคัญคือ โปรตีน จึงเป็นอาหารของแมลงและรา การเก็บรักษาควรปฏิบัติดังนี้

๑. ควบคุมความชื้นและอุณหภูมิให้คงที่ โดยเลือกค่าความชื้นสัมพัทธ์ระหว่าง ๕๕-๕๖% และอุณหภูมิระหว่าง ๒๐-๒๒ องศาเซลเซียส

๒. เก็บรักษาในตู้หรือลิ้นชักที่ปิดได้สนิท ไม่มีช่องทางที่แมลงเข้าไปได้

๓. ห่อด้วยกระดาษนุ่มๆ ไร้กรด เช่น กระดาษสา หรือใช้ถุงพลาสติก เพื่อป้องกันฝุ่นละออง

๔. วัตถุที่มีลักษณะแบน ควรจัดวางในแนวราบ ระวางอย่าให้มีรอยยับย่นหรือบิดงอ วัตถุที่มีรูปร่างสามมิติ ควรวางในตู้ที่ปูด้วยผ้าหรือพลาสติกหรือเก็บรักษาในกล่องกระดาษหรือกล่องพลาสติกที่ปิดได้มิดชิด

๕. เครื่องหนังควรระวังอย่าให้สัมผัสกับทองเหลือง เพราะจะทำให้เกิดสนิม

๖. ขา้าง หรือกระดูก ที่มีรอยแตกและร้าว ควรห่อด้วยกระดาษนุ่มแล้วเก็บรักษาในกล่อง

๗. รมีดระวางป้องกันและกำจัดแมลงอย่างเคร่งครัด

๘. หากจะจัดเก็บในลักษณะแขวนควรคำนึงถึงการรองรับน้ำหนักและการกระจายน้ำหนัก

วิธีการเก็บรักษาเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้ว

เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้วทั่วไปทนต่อสภาวะแวดล้อมได้ดีมาก แต่แตกง่าย จึงควรเก็บรักษาดังนี้

๑. เก็บรักษาในตู้ หรือบนชั้น หรือในลิ้นชัก ซึ่งปูด้วยวัสดุนุ่ม เช่น ผ้าสักหลาด ผ้าขนหนู ผ้าดิบ พลาสติก

๒. เครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านการเผาที่อุณหภูมิต่ำ อาจมีผิวบอบบางหรือหลุดล่อน ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยห่อด้วยกระดาษนุ่มๆ แล้วเก็บรักษาในกล่อง

๓. เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้วที่มีลายเขียนสี ควรระวังเป็นพิเศษเช่นกัน สีที่ใช้เขียนอาจหลุดลอก หรือละลายน้ำได้ถ้าความชื้นสูง สืบหาชนิดอาจชัดเจนเมื่อได้รับแสงสว่าง จึงควรเก็บรักษาในที่แห้งและมืดโดยการห่อด้วยกระดาษนุ่มๆ แล้วบรรจุกล่อง

๔. เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้วที่มีทรงสูง อาจโค่นล้มได้ง่าย ควรวางในแนวราบ หรือวางในโพนที่เจาะช่องตามรูปร่างของเครื่องปั้นดินเผานั้นๆ

๕. เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้วขนาดเล็ก ควรเก็บรักษาในกล่องที่ปูด้วยกระดาษนุ่มๆ

๖. เศษภาชนะดินเผาและเศษเครื่องแก้วที่ได้จากการขุดค้น ควรเก็บรักษาในภาชนะหรือกล่องกระดาษแบ่งแยกเป็นกลุ่มตามแหล่งที่มา

๗. หากจำเป็นต้องวางภาชนะดินเผาและเครื่องแก้วที่มีรูปร่างเหมือนกับช้อนกับเข่ง จาน ชาม ฯลฯ ควรคั่นด้วยวัสดุนุ่ม เพื่อป้องกันการขีดสี ขูด ถู

๘. วัตถุที่มีกลิ่นกลมหรือกลิ่นเหม็น ควรวางบนแท่นที่ทำขึ้นพิเศษ เพื่อป้องกันการกลิ้ง หรือโยกคลอน แท่นดังกล่าวอาจทำจากโลหะหรือโฟมหรือใช้ถุงผ้าปูวางแหวนบรรจุสำลีหรือปูน

๓. เครื่องเรือนขนาดใหญ่ควรจัดวางในแนวราบบนชั้น หรือในตู้ซึ่งปูด้วยกระดานไม้กระด หรือพลาสติก แล้วคลุมด้วยกระดานหรือผ้าหรือพลาสติกเพื่อป้องกันฝุ่น

๔. เครื่องเรือนที่มีขนาดเล็ก-ปานกลาง ควรเก็บรักษาในกล่อง แล้วจึงวางบนชั้น

๕. ควรระมัดระวังผิวหน้าของเครื่องเรือนที่มีการตกแต่งลงลายโดยการลงสี ลงรัก ปิดทอง ประดับกระจกและมุกเป็นพิเศษ หลีกเลี่ยงการจับต้อง การรัศสิครูดถู กระแทกกระแทก การทำความสะอาด ควรพ่นด้วยกระดานไม้กระด หรือผ้าฝ้าย หรือพลาสติก

๖. ไม่ควรทำความสะอาดเครื่องเรือนโดยไม่จำเป็น

๗. หากจำเป็นต้องเคลื่อนย้าย ควรวางเครื่องเรือนบนผ้าหรือใส่กล่อง ผู้เคลื่อนย้ายควรถอดเครื่องประดับที่อาจครูดผิวของเครื่องเรือน เช่น แหวน สร้อยข้อมือ นาฬิกา หัวเข็มขัด เข็มกลัด ฯลฯ

วิธีการเก็บรักษาเครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีมักทำจากวัสดุหลายชนิดในชิ้นเดียวกัน ส่วนประกอบของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นล้วนมีความสำคัญต่อคุณภาพของเสียงดนตรี จึงต้องการการดูแลรักษาเป็นพิเศษ ข้อควรปฏิบัติ ได้แก่

๑. ควบคุมความชื้นและอุณหภูมิให้คงที่ ระดับความชื้นสัมพัทธ์ที่เหมาะสมควรอยู่ระหว่าง ๕๐-๖๐% อุณหภูมิ ๒๐-๒๒ องศาเซลเซียส และควรรักษาระดับอุณหภูมิและความชื้นให้คงที่ตลอดเวลา เนื่องจากเครื่องดนตรีมักทำจากวัสดุหลายชนิดอยู่ด้วยกัน หากอุณหภูมิและความชื้นเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จะทำให้เกิดการขยายตัว-หดตัวสลับกันตลอดเวลา ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของเสียงดนตรี

๒. เครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ ต้องการความชื้นสูงกว่าเครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะ เพราะฉะนั้นควรเก็บรักษาเครื่องดนตรีในตู้พลาสติก หรือกล่อง หรือตู้ที่สามารถปิดได้สนิทและควบคุมความชื้นให้คงที่ระหว่าง ๕๕-๖๕% สำหรับเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ และต่ำกว่า ๕๐ % สำหรับเครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะ

๓. เครื่องดนตรีขนาดเล็กควรจัดวางบนชั้นที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ ขนาดของชั้น ขึ้นอยู่กับขนาดของเครื่องดนตรี

๔. เครื่องดนตรีขนาดเล็ก ควรเก็บรักษาในลิ้นชักหรือกล่องไม้ อุปกรณ์ประกอบต่างๆ ควรเก็บรักษาไว้ในที่เดียวกัน

๕. เครื่องดนตรีที่บอบบางและมีสิ่งตกแต่งประดับประดา ควรพ่นด้วยกระดานนุ่มๆ แล้วจึงเก็บรักษาในกล่องหรือในลิ้นชักที่ทำเป็นช่องขนาดพอเหมาะ

๖. เครื่องดนตรีที่ยังใช้งานไม่ได้ ควรได้รับการทดสอบสม่ำเสมอ และจัดวางในที่ที่สะดวกต่อการตรวจสอบ บรรจุในตู้พลาสติกโดยไม่ปิดปากถุง วางบนวัสดุกันกระแทก

๗. ควรจัดวางเครื่องดนตรีในระยะเวลาห่างกันพอสมควร เพื่อป้องกันการกระแทกหรือสัมผัสกัน เครื่องดนตรีขนาดใหญ่หลายๆ ชิ้น เบโซโน ออร์แกน ฯลฯ ควรวางบนพื้นที่ยกระดับสูงขึ้น แล้วคลุมด้วยผ้าเนื้อหนา หรือพลาสติก

๘. รมีระมัดระวังกับและกำจัดแมลงอย่างเคร่งครัด ขึ้น ตู้ หรือ ลิ้นชักที่ทำด้วยไม้ ควรพ่นยาฆ่าแมลงทั้งด้านล่างและด้านหลังเพื่อป้องกันปลวกและแมลงอื่นๆ

วิธีการเก็บรักษาวัดุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากหิน

แม้ว่าหินจะแข็งแรง ทนทานต่อสภาพอากาศได้ดี แต่หินบางชนิดมีจุดอ่อนที่ต้องการการดูแลรักษาเป็นพิเศษ การดูแลรักษาวัดุพิพิธภัณฑ์ที่ทำด้วยหินจึงควรปฏิบัติดังนี้

๑. ไม่ควรเก็บรักษาวัดุพิพิธภัณฑ์ที่ทำจากหินไว้กลางแจ้ง เพราะการที่หินเปียกน้ำและแห้งสลับกันตลอดเวลา จะทำให้หินบวมเปื่อยไปทีละน้อย

๒. ไม่ควรวางวัตถุพิพิธภัณฑที่ท่าจากหินบนพื้นดินโดยตรง เพราะหินจะดูดน้ำและสารละลายในดินขึ้นมาสะสมในเนื้อหินนานไปหินจะผุเปื่อยหลุดล่อน

๓. วัตถุพิพิธภัณฑที่ทำด้วยหินมีน้ำหนักมาก ไม่ควรเคลื่อนย้ายบ่อยๆ โดยไม่จำเป็น เพราะทุกครั้งที่เกิดเคลื่อนย้ายมักมีรอยบิ่น รอยกะเทาะเพิ่มขึ้น

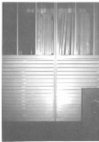
๔. ไม่ควรมีส่วนล่างของวัตถุพิพิธภัณฑที่ทำด้วยหินลงในปูนซีเมนต์ที่ใช้ทำแท่นฐาน เพราะเกลือที่ละลายน้ำได้ในซีเมนต์จะแทรกซึมขึ้นมาตกผลึกที่ผิวของหิน ทำให้เนื้อหินผุเปื่อย ควรใช้วิธีวางวัตถุลงบนแท่นปูนซีเมนต์ที่แข็งตัวเรียบร้อยแล้ว หรือหลีกเลี่ยงไปใช้แท่นฐานที่ทำด้วยไม้หรือเหล็ก

สรุป

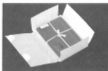
ที่กล่าวมาแล้วเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีการดูแลรักษาวัตถุพิพิธภัณฑ ที่ถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยเน้นที่วิธีการป้องกันการทำหุ้ดเสื่อมสภาพของวัตถุเป็นหลัก ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาแพง ส่วนการรักษาซ่อมแซมวัตถุพิพิธภัณฑที่อยู่ในสภาพชำรุด เป็นการปฏิบัติอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่ต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์เป็นพิเศษ ซึ่งจะไม่กล่าวถึงในเอกสารฉบับนี้

Digitized by Google

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវស្វែងរកសត្វល្អិតសត្វល្អិតសត្វល្អិតសត្វល្អិត

การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์

โดย กอวส หัสดีน

นิทรรศการคืออะไร

นิทรรศการทำหน้าที่ในฐานะที่เป็น “สื่อ” ในพิพิธภัณฑ์ โดยเป็นสื่อที่มีความใกล้เคียงกับหนังสือ และภาพยนตร์ มุ่งเน้นให้ผู้ชมได้รับทั้งสาระและความบันเทิงไปในเวลาเดียวกัน ความสนุกสนานเพลิดเพลินในระหว่างการเรียนรู้ ถือเป็นประสบการณ์สำคัญที่ผู้ชมควรจะได้รับ ในขณะที่เดียวกัน การถ่ายทอดเนื้อหาทางวิชาการ ก็ควรได้รับการนำเสนออย่างเหมาะสมด้วย นิทรรศการมีสื่อประเภทหนังสือเขียน หรือสื่อประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ได้เน้นในด้านการศึกษาให้ความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นส่วนผสมของทั้งสองสิ่งในปริมาณที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้ชม

ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าชมนิทรรศการที่ดี น่าจะมีลักษณะที่คล้ายกับการที่เราได้ชมภาพยนตร์ อ่านหนังสือ ดิจิ หรือ ไปเที่ยวสวนสนุก ความรู้สึกที่เราได้รับ เมื่อออกจากโรงภาพยนตร์ ควรเป็นความรู้สึกเช่นเดียวกับเมื่อเราได้เข้าชมนิทรรศการที่ดี ความเหมือนอยู่กับการนำผู้ชมไปสู่โลกอีกโลกหนึ่ง ที่มีความแตกต่างจากโลกในชีวิตประจำวัน เป็นที่ที่ความรู้สึก นึกคิด ความฝันและจินตนาการของผู้เข้าชม สามารถเป็นจริงได้ สิ่งที่ยู่อเรียนรูระหว่างการเข้าชม การเรียนรู้ด้วย “ความรู้สึก” ด้วย “ความสนใจ” และด้วย “ความสนุกสนานเพลิดเพลิน”

บทบาทและหน้าที่ของนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์

๑. นิทรรศการคือการจัดแสดงวัตถุ

นิทรรศการ มักมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นศิลปวัตถุ หรือ โบราณวัตถุ ในฐานะที่เป็นวัตถุจัดแสดง หรือ จะเป็นวัตถุที่สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นตัวสื่อในการนำเสนอเรื่องราวในนิทรรศการ เพราะนิทรรศการ ก็คือ การแปลความหมายจากสิ่งที่เห็น ๒ มิติ (เนื้อหาทางวิชาการ) ให้มีลักษณะเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็น ๓ มิติ (บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ห่อหุ้มผู้ชม) หรือนัยหนึ่ง ก็คือ การทำสิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมนั่นเอง ถึงแม้จะเป็นการจัดแสดงสิ่งของ แต่ นิทรรศการ มิใช่มีเพียงผู้ใส่ร่อง และแท่นฐานสำหรับจัดวางวัตถุเท่านั้น การออกแบบนิทรรศการ จึงไม่ใช่เพียงการออกแบบตู้ หรือแท่นฐาน แต่เป็นองค์ประกอบทั้งหมด ที่รวมตัวกันเป็นนิทรรศการ ไม่ว่าจะเป็น สี บรรยากาศ สื่อต่างๆ ที่เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้ชม

๒. นิทรรศการเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร

ในเมื่อนิทรรศการ คือ “สื่อ” ชนิดหนึ่ง หน้าที่ของสื่อ ก็คือ “ใช้เพื่อการสื่อสาร” ซึ่งในที่นี้ เป็นการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑ์และผู้เข้าชม การสื่อสารในนิทรรศการจะเกิดขึ้นในทุกๆ จุดของการจัดแสดง ผ่านสื่อต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์จัดเตรียมไว้ ซึ่งไม่ควรจำกัดเพียงสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่ควรเป็นสื่อที่ผู้ชมสามารถเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัส

บทบาทของนิทรรศการ

มีจุดประสงค์ในการแนะนำให้ผู้ชม ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนิทรรศการนั้นๆ ว่าเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีเนื้อหาสำคัญอย่างไรที่ต้องการบอกให้ผู้ชมทราบ มีการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างไร เช่น ระยะเวลาที่มีนิทรรศการ ดำเนินอยู่ยาวจากช่วงใดถึงช่วงใด หรือการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างหัวข้อหลักและหัวข้อย่อย หรือบอกให้ผู้ชม ทราบว่าจากจุดนี้ หรือจากการเข้าชมครั้งนี้จะมีอะไรให้เขาดูบ้าง หรือกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมและ เนื้อหาเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจ ที่จะเข้าชม นอกจากนี้จะเป็นบทเริ่มต้นของทุกนิทรรศการแล้ว ในแต่ละส่วนย่อยของนิทรรศการก็ควรจะมีความนำในทุกส่วน ส่วนนี้ควรประกอบด้วยคำประมาณ ๒๐-๓๐๐ คำ

คำบรรยายเฉพาะส่วน

เป็นคำบรรยายที่ใช้เล่าเรื่องในส่วนย่อยของนิทรรศการแต่ละส่วน ซึ่งมักประกอบด้วยหัวข้อเรื่อง บทนำ และคำบรรยายสั้นๆ เกี่ยวกับวัตถุ เนื้อหาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องในส่วนนั้น เป็นการเล่าเรื่องเฉพาะจุดแต่ยังมีการเชื่อมโยงกับส่วนอื่นๆ เพื่อเป็นการบอกเล่าเนื้อหาหลัก ที่เป็นหัวใจของนิทรรศการ ทั้งยังให้ความรู้สึก ว่า เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน และเป็นเรื่องที่มีจุดประสงค์ในการเล่าอย่างเดียวกัน จำนวนคำที่เหมาะสม ในส่วนนี้อยู่ที่ ๒๐-๑๕๐ คำ

คำบรรยายเฉพาะจุด

เป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับวัตถุ หุ่นจำลอง หรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ เพื่อบอกให้ผู้ชม รับทราบว่า สิ่งที่อยู่ตรงหน้านั้นมีความสำคัญและเกี่ยวพันอย่างไรกับเนื้อหาในนิทรรศการและมีไว้เพื่อให้เกิด ความรู้สึกและเรียนรู้เรื่องใด เมื่อผู้ชมถูกกระตุ้นด้วยวัตถุ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น เบื้องหน้า เขาจะพยายามค้นหาคำตอบ ดังนั้นคำบรรยายในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่มีผู้ชมสนใจอย่างมากที่สุด องค์ ประกอบของส่วนนี้อาจเป็นหัวเรื่องและคำอธิบายสั้นๆ ระหว่าง ๒๐-๑๕๐ คำ

ถ้าเป็นคำบรรยายประจำวัตถุ จะต้องสั้น กระชับ ได้ใจความ โดยที่ผู้ชมจะต้องอ่านจนภายในเวลา ๑๐ วินาที ดังนั้นจึงไม่ควรใช้คำมากกว่า ๕๐ คำ ตัวหนังสือที่ใช้จะต้องเป็นแบบที่อ่านง่ายและขนาดใหญ่พอสำหรับเด็กและผู้สูงอายุ คือ จะต้องไม่เล็กกว่า ๒๐ point ตำแหน่งที่จัดวางควรอยู่ในจุดที่ผู้ชมที่นั่งรถเข็นมองเห็นได้ แล่งสว่างเพียงพอและไม่มีเงาพาดทับ หากวัตถุที่จัดแสดงมีการเคลื่อนไหวจากการยืมไปจัดแสดงที่อื่นหรือเพื่อนำไปอนุรักษ์แล้วป้ายคำบรรยายยังอยู่ ควรใช้ภาพถ่ายของวัตถุแสดงแทนตัววัตถุที่หายไปเพื่อไม่ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าส่วนประกอบของนิทรรศการขาดไป

การจัดทำป้ายคำบรรยาย

สำหรับนิทรรศการชั่วคราว หรือนิทรรศการที่มีงบประมาณน้อย ป้ายคำบรรยายที่พิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์ธรรมดา บนกระดาษก็ใช้ได้ แล้วแต่ต้องการความทนทานมากขึ้น ก็ใช้แผ่นพลาสติกลามิเนตไธ หนาประมาณ ๑-๑.๐ mm. เคลือบทับทั้งสองด้านเพื่อกันอากาศและฝุ่นละออง การชุบสี ระบายสี และช่วย เพิ่มความแข็งแรง แต่คงไม่ทนทานนักสำหรับใช้ภายนอกอาคาร

หากต้องการความสวยงามกว่านั้น อาจทำด้วยการพิมพ์จากเครื่องพิมพ์ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า (inkjet) รูปถ่ายและคำบรรยายจะถูกจัดวางในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ก่อนพิมพ์บนวัสดุ เช่น กระดาษ ผ้า ผ้าใบ หรือ บนแผ่นลามิเนต เมื่อนำไปใช้ในการพิมพ์มีความทนทานแตกต่างกัน แต่ข้อจำกัดในการพิมพ์งานที่มีขนาดใหญ่ คืออาจต้องนำป้ายที่มีขนาดมาตรฐานมาต่อกัน ซึ่งอาจทำให้เห็นรอยต่อได้ การเสริมความแข็งแรง และคงทนทำได้โดยการเคลือบแผ่นพลาสติกลามิเนตไธทั้ง ๒ ด้าน ราคาในการจัดทำค่อนข้างสูงเหตุผลและ แกไขได้ง่าย

ป้ายคำบรรยายอีกชนิดหนึ่งมาจากการขยายภาพและตัวอักษรบนแผ่นฟิล์มสีหรือกระดาษใส่กรอบไว้ด้านหลัง ดูที่ช่องไฟไว้ข้างหลัง มีความเหมาะสมกับนิทรรศการหรือสถานที่ที่ไม่อาจใช้ไฟส่องจากทางด้านหน้าได้ เช่น

ในพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ แผ่นฟิล์มสียีนนี้เรียกว่าดูราเทรน (Duratren)

การใช้เครื่องตัดสติ๊กเกอร์ตัดแผ่นไวนิล เป็นตัวหนังสือทำป้ายคำบรรยายที่ทนทานต่อการใช้งานทั้งภายในและภายนอก การจัดรูปแบบตัวหนังสือทำได้ง่ายในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ไวนิลมีให้เลือกหลายสีพร้อมทั้งให้การติดที่ทนนานบนพื้นผิวหลากหลายชนิด

สำหรับป้ายคำบรรยายภายนอกแล้ว รูปแบบที่คงทนและสวยงามที่สุด คือ การทำซิลค์สกรีน สามารถทำลงบนวัสดุได้หลายประเภท เช่น แผ่นพลาสติกใส กระดาษ ดินเผา แต่ในทรรศการกลางแจ้งบางที่ก็อาจใช้เป็นกาบศิลาหรือโลหะก็ได้ แกะตัวอักษรบนวัสดุที่มีความคงทน เช่น กระดาษ หิน ทองแดง หรือ อลูมิเนียม

๓. หุ่นจำลอง ๓ มิติ (Three-Dimension Model/ Scaled Model)

เป็นการจำลองสถานการณ์ เหตุการณ์ช่วงใดช่วงหนึ่ง ลักษณะภูมิประเทศ สถาปัตยกรรม ผู้คน วัตถุ สิ่งของ ในลักษณะของการทำหุ่นจำลอง ที่มีขนาดย่อ/ขยายตามมาตราส่วน อาจจะมีขนาดย่อส่วนเท่าจริง หรือ มีขนาดใหญ่กว่าของจริง ในลักษณะที่เป็นงาน ๓ มิติ เพื่อช่วยให้ผู้ชมสามารถเห็นภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งไม่อาจทดแทนได้ด้วยคำบรรยาย

หุ่นจำลองขนาดย่อส่วน

เป็นการถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราว เหตุการณ์ ภูมิประเทศ บรรยากศน์บ้านเมือง อาคารสถาปัตยกรรม รายละเอียดในภาพตัวขยายต่างๆ ในขนาดที่ย่อส่วนลงมาจากของจริง ในกรณีที่ต้องการให้ผู้ชมเห็นภาพโดยรวมของเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากของจริงอาจมีขนาดใหญ่เกินไปจนไม่สามารถเห็นรายละเอียดที่ชัดเจนได้ สามารถเห็นบรรยากาศ ความรู้สึก และรายละเอียดที่อาจสามารถเดินชมได้โดยรอบได้ (ขึ้นอยู่กับการจัดวางตำแหน่งของหุ่นจำลองในนิทรรศการ)

หุ่นจำลองขนาดขยายส่วน

เป็นการให้รายละเอียดที่ชัดเจนยิ่งขึ้นของสิ่งที่มีขนาดเล็กที่มองเห็นไม่ชัดเจนในลักษณะที่เท่าจริง หรือ อาจมองไม่เห็นเลย โดยจำลองให้มีลักษณะขยายใหญ่กว่าของจริง เพื่อให้สามารถเห็นรายละเอียดที่ชัดเจนด้วยตาเปล่า เช่น รูปปั้นและลักษณะของโมเดล เป็นต้น

๔. วัตถุจำลองที่ทำเลียนแบบของจริง (Replica)

การจำลองวัตถุ สิ่งของ เพื่อทดแทนวัตถุจริงที่ไม่สามารถนำมาจัดแสดงได้ ในขนาดและลักษณะที่เหมือนจริง เนื่องจากไม่มีวัตถุชิ้นนั้น หรือมี แต่ไม่อาจนำมาใช้ได้ เพราะเป็นของที่มีคุณค่าสูง และหายาก อาจไม่เหมาะสมต่อการนำมาทำกิจกรรมในนิทรรศการ ซึ่งในบางครั้งต้องการใช้วัตถุในลักษณะที่เป็นสื่อให้ผู้ชมสามารถสัมผัสและแตะต้องได้

๕. หุ่นจำลองคนหรือสัตว์ขนาดเท่าจริง (Life-sized Figure)

การจำลองรูปคนหรือสัตว์ที่มีขนาดเท่าจริง วัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อแสดงลักษณะและกิริยาต่างๆ ประกอบเรื่องราวในเนื้อหาของนิทรรศการ สามารถใช้ประกอบฉากที่สร้างขึ้น หรือ ใช้เดี่ยว โดยไม่ต้องมีฉากประกอบก็ได้ หุ่นจำลองชนิดนี้ไม่จำเป็นต้องให้รายละเอียดที่เหมือนจริง หรือมีลักษณะเป็น ๓ มิติตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการใช้งาน อาจมีการตัดทอนรายละเอียดลงจนมีลักษณะเป็น ๒ มิติ แต่ต้องรักษากายนอกให้ทราบว่าเป็นรูปคนหรือสัตว์ประเภทใด

๖. ไดออรามา (Diorama)

หุ่นจำลองที่มีลักษณะเหมือนจริง ให้รายละเอียดที่สมจริงทุกประการ ในขนาดที่เท่าจริง (๑:๑) เป็นการแสดงให้เห็นสภาพแวดล้อมที่ผู้ดูมีของคน หรือ สัตว์ ในลักษณะที่แสดงให้เห็นสิ่งมีชีวิตในบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

อันเป็นที่อยู่อาศัยของคนหรือสัตว์นั้นๆ โดยที่จะสร้างจากโดยรอบ เป็นทัศนียภาพเพื่อลวงตาให้เกิดความรู้สึกและไกลออกไป โดยมากมักอยู่ในสภาพแวดล้อมปิด (จัดวางในตู้กระจก กำหนดมุมมองจากด้านหน้า) แต่อาจมีบ้างที่ไม่ใช้กระจกกันระหว่างตัวหุ่นจำลองและผู้ชม นิยมใช้ในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ (Natural History Museum) หากเป็นหุ่นจำลองลักษณะเดียวกันนั้นแต่มีขนาดเล็กที่ย่อส่วนลงเรียกว่า ไดออรามาขนาดเล็ก (Mini Diorama)

๓. การสร้างบรรยากาศจำลอง (Settings)

การจำลองบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ๓ มิติในอัตราส่วนที่เท่าจริง โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ชม รู้สึกถึงความสมจริงของสถานที่ตามเนื้อหาในนิทรรศการ ผู้ชมสามารถจินตนาการและรู้สึกด้วยตนเองเข้ามามีส่วนร่วมยังสถานที่นั้นจริง

ฉากที่สร้างเลียนแบบของจริง (Recreation Settings)

เป็นการสร้างบรรยากาศจำลองในลักษณะการสร้างฉากที่เลียนแบบบรรยากาศจริง อาจจะไม่เหมือนจริงทุกประการ แต่ให้ความรู้สึกสมจริง เช่น จำลองบ้าน ร้านรวง สถานีรถกรม สถานีต่างๆ เป็นบรรยากาศที่แวดล้อมผู้ชมให้เกิดความรู้สึกคล้ายตาม

ฉากที่มีลักษณะเหมือนจริง (Theatrical Environment)

การสร้างบรรยากาศในลักษณะที่เหมือนจริง ฉากที่สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้น ซึ่งอาจจะไม่ปรากฏขึ้นเลยในความเป็นจริง แต่เกิดขึ้นเฉพาะในโลกแห่งจินตนาการเท่านั้น สร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกในแง่ต่างๆ เช่น วังของแมลงขนาดใหญ่ให้ผู้ชมเดินผ่านไปได้

ฉากที่ประกอบขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่ในสถานที่จริง (Restoration Settings)

การนำบ้านเรือน อาคารสถานีรถกรมที่มีอยู่จริงจากที่อื่น ย้ายมาประกอบขึ้นใหม่ในนิทรรศการ หรือ ซ่อมแซม รักษาสภาพสิ่งเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพดีแล้วนำมาจัดแสดง หรือจำลองขึ้นใหม่โดยยึดแบบของจริงให้มีสภาพเหมือนกับของเดิมทุกประการ

๔. เครื่องเสียงและวีดิทัศน์ (Audio-Visual)

การนำเสียงและภาพเคลื่อนไหวมาใช้ในการประกอบเทปบันทึกเสียงและวีดิทัศน์ เพื่อบรรยาย นอกเล่าเรื่องราวในรายละเอียด ที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ด้วยภาพนิ่งและป้ายคำบรรยาย เพราะอาจต้องใช้สื่อดังกล่าวมากเกินไป จนนิทรรศการไม่น่าสนใจ ทั้งยังสามารถสร้างความสนใจและความรู้สึกของผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยภาพและเสียง

๕. คอมพิวเตอร์ (Computer Multimedia)

การใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางในการทำให้เกิดภาพเคลื่อนไหวและเสียง ซึ่งต้องการโปรแกรมการใช้งานเฉพาะด้าน จะทำงานได้โดยการแตะต้อง สัมผัส และการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม อาจอยู่ในรูปของเกมเพื่อให้ผู้เล่นเข้าใจขึ้นสามารถทำงานได้ด้วยวิธีการสัมผัสหน้าจอ (Touch Screen) ใช้นิ้วสัมผัส (Trackball หรือ Mouse) ที่ประเภทนี้จึงเหมาะสมสูงในการจัดหา และการดูแลรักษา ความคงทนก็มีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่น เมื่อเกิดการเสียหายขึ้นมากก็เป็นสาเหตุให้ผู้ชมเกิดความหงุดหงิดรำคาญใจมากกว่าสิ่งอื่น โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้งานในลักษณะที่พึ่งพาข้อมูลจากคอมพิวเตอร์มากจนเกินไป แต่ก็มิขัดขวางในการเพิ่มสีสันและความหลากหลายให้แก่นิทรรศการ

ในการออกแบบสื่อประเภทนี้นั้น ไม่ควรคาดหวังว่าจะมีผู้ชมเกินกว่า ๓๐% ของผู้ชมทั้งหมด ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ เพราะส่วนใหญ่แล้วคอมพิวเตอร์จะให้ได้เพียงครั้งละ ๑ คนเท่านั้น อีกทั้งความน่าสนใจของสื่อประเภทนี้ก็ไม่มากกว่าสื่อที่ใช้เทคนิคอื่นน้อยกว่าประเภทอื่นๆ ผู้ชมส่วนใหญ่จะสนใจวัตถุหรือสิ่งของที่เป็นของจริงมากกว่าสิ่งที่อยู่ในคอมพิวเตอร์ เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่ผู้ชมรู้สึกว่ามันน่าสนใจมาก และอยากจะได้สัมผัสกับสิ่งหนึ่งเท่านั้น

แสงสว่างเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการจัดแสดงนิทรรศการ ทั้งในการสร้างบรรยากาศในนิทรรศการ สร้างเสริมอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชม ช่วยขับเน้นความสำคัญของวัตถุ ให้ความสว่างแก่ป้ายคำบรรยายทางเดิน ทางออกฉุกเฉินและเพื่อการส่องสว่างทั่วไป โดยในการใช้แสง จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของระดับความร้อนจากแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ หลีกเลี่ยงหรือลดปัญหาจากรังสีอุลตราไวโอเลต ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของวัตถุที่จัดแสดงได้

แสงธรรมชาติ (Natural Light)

แสงจากดวงอาทิตย์ เป็นแสงสว่างที่มาจากธรรมชาติ ข้อดีคือ การให้แสงที่เป็นธรรมชาติ ไม่เปลี่ยนสีของวัตถุเมื่อกระทบแสง และประหยัดพลังงาน ข้อเสียคือ ไม่สามารถควบคุมให้คงที่ได้ จะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล มีความร้อนและรังสีอุลตราไวโอเลตที่อาจทำลายวัตถุจัดแสดงได้

แสงไฟประดิษฐ์ (Artificial Light)

แสงสว่างที่ได้จากโคมไฟและหลอดไฟประดิษฐ์ มีให้เลือกหลายชนิด หลายสีและหลายระดับความเข้มของแสง มีอุปกรณ์ประกอบที่ควบคุมและความสว่างของแสงได้ สามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการ สามารถสร้างบรรยากาศ และเน้นความสำคัญของวัตถุได้ตามชนิดของดวงไฟ ข้อเสียคือความร้อนที่เกิดจากหลอดไฟและอุปกรณ์ รังสีอุลตราไวโอเลตจากหลอดบางชนิด ราคาอุปกรณ์และการดูแลรักษาที่สูง ประกอบด้วยแสงสว่างจาก

๑. หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ (Fluorescent)

หลอดไฟที่ให้แสงสว่างที่มีสม่ำเสมอ สำหรับใช้ในพื้นที่หรือการจัดแสดงที่ต้องการแสง ที่ส่องสว่างอย่างสม่ำเสมอเป็นบริเวณกว้าง แสงที่ใหม่ทั้งแสงที่ใกล้เคียงธรรมชาติ (Natural) แสงในโทนเย็น (Cool White) หรือแสงในโทนอุ่น (Warm White) ตามประเภทของหลอดไฟ ในการใช้งานสำหรับการจัดแสดงสามารถลดความร้อนและรังสีอุลตราไวโอเลตจากหลอดไฟได้โดยการหุ้มด้วยฟิล์มกรองแสง และในปัจจุบันสามารถผลิตฟลูออเรสเซนต์ประเภทที่มีความร้อนน้อยมากและไม่มีรังสีอุลตราไวโอเลตสำหรับงานจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะ

๒. หลอดไฟทังสเตนฮาโลเจน (Tungsten Halogen)

หลอดไฟสำหรับการให้แสงสว่างเฉพาะจุด มีให้เลือกใช้หลายประเภท แล้วแต่วัตถุประสงค์ในการใช้ มีทั้งสำหรับพื้นที่ หรือวัตถุจัดแสดงที่ต้องการการส่องสว่างเป็นบริเวณกว้าง (Flood Lighting) และบริเวณแคบ (Spot Lighting) มีแสงในโทนเย็น และแสงในโทนอุ่น ให้เลือกใช้ ในบางประเภทสามารถควบคุมการส่องสว่างและมุมของแสงสว่างได้โดยใช้โคมไฟและอุปกรณ์ ให้ความร้อนสูง ซึ่งในการจัดแสดงสามารถเลือกใช้ประเภทที่มีความร้อนต่ำ และควบคุมรังสีอุลตราไวโอเลตโดยติดกระจกกรองแสง (Filter) ด้านหน้าของหลอด

๓. หลอดไฟเบอร์ออฟติก (Fibre Optic)

หลอดไฟชนิดไม่มีความร้อนและรังสีอุลตราไวโอเลตสำหรับการใช้งานในพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะ ต้องใช้ร่วมกับอุปกรณ์ประกอบอื่นซึ่งได้แก่สาย ตัวโคม และเครื่องกำเนิดไฟ สามารถใช้ได้ทั้งเป็นการให้แสงสว่างเฉพาะจุดและการให้แสงสว่างในพื้นที่กว้าง ราคาสูงมากและในอุปกรณ์ชุดหนึ่งนั้นมีหลอดไฟใช้จำนวนของสายเพียง ๖ เมตร แต่จะไม่มีผลกระทบต่อวัตถุจัดแสดงเลยไม่ว่าจะเป็นชนิดใดก็ตาม

ความเข้มของแสง (Lux)

หน่วยวัดค่าความเข้มของการส่องสว่างของแสงที่ตกกระทบวัตถุ ซึ่งแตกต่างกันไปตามชนิดของหลอดไฟที่เลือกใช้ ในการจัดแสงวัตถุแต่ละประเภทจะต้องคำนึงถึงระดับความเข้มของแสงที่เหมาะสมสำหรับวัตถุนั้นๆ เพื่อให้ได้ผลกระทบหรือความเสียหายจากแสงสว่างที่ใช้น้อยที่สุด วัตถุที่ไม่มีผลกระทบต่อแสงสว่าง เช่น เหล็ก หิน แก้ว กระดาษ เซรามิก สามารถเลือกใช้หลอดไฟได้ทุกชนิด วัตถุที่มีผลกระทบปานกลาง เช่น สีน้ำมัน สีฝุ่น หนังสือไม้ไผ่ อ้อม กล้วยไม้ แก้วเคลือบ สีฝุ่นเบือก ควรใช้ระดับความเข้มของแสงไม่เกิน 300 lux สำหรับวัตถุที่มีผลกระทบสูงที่สุด เช่น ผ้าชนิดต่างๆ เล็กดำ สีน้ำ ผ้ายืด ภาพพิมพ์ต่างๆ กระดาษ ควรใช้ระดับความเข้มของแสงไม่เกิน 50 lux

เส้นทางการเข้าชม (Circulation / Traffic Pattern)

เป็นการกำหนดเส้นทางสำหรับผู้ชมในนิทรรศการว่าต้องการให้เริ่มต้น ดำเนินไป และจบลงอย่างไร จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการดำเนินเรื่องของแต่ละนิทรรศการซึ่งจะแตกต่างกันออกไป สามารถแบ่งออกได้เป็น

๑. เส้นทางการเดินแบบทางเดียว (Direct Plan)

การกำหนดเส้นทางเดินแบบตายตัว เป็นการกำหนดให้เดินจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งตามลำดับจนกระทั่งจบนิทรรศการ ซึ่งหากไม่มีทางอื่นให้เลือกเดิน และผู้ชมมีจำนวนมากเต็มพื้นที่จนเกิดความรู้สึกอึดอัด ผู้ชมจะระเือกสถานที่จะรอนิทรรศการ และเดินออกไปหาทางออกโดยเร็ว แต่สามารถสร้างความรู้สึกและอารมณ์ให้แก่ผู้ชมได้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความทรงจำที่น่าประทับใจ หากเลือกใช้อย่างเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและพื้นที่

๒. เส้นทางการเดินแบบเปิดกว้าง (Open Plan)

การกำหนดเส้นทางเดินที่เปิดโอกาสให้ผู้ชมสามารถมองเห็นองค์ประกอบของนิทรรศการทั้งหมดในคราวเดียว เช่นเดียวกับการจัดพื้นที่ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะทั่วไป ที่จะจัดแสดงงานศิลปะจัดกับผนังห้อง เว้นช่องว่างไว้ในส่วนกลาง แต่อาจขาดการกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจ และทำให้ยากต่อการสร้างความต่อเนื่องของเนื้อหาในแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน

๓. เส้นทางการเดินแบบเป็นวงกลม (Radial Plan)

การกำหนดเส้นทางเดินที่กำหนดทางเข้าออกเป็นทางเดียวกันที่บริเวณส่วนกลางของพื้นที่ เพื่อให้ผู้ชมเดินเข้าไปได้วนโดยรอบและย้อนกลับมายังทางออกซึ่งเป็นจุดเดียวกับทางเข้า ทำให้ง่ายต่อการแบ่งเนื้อหาเป็นตอนๆ พร้อมทั้งสามารถกำหนดจุดสนใจของเรื่องได้อย่างชัดเจน

๔. เส้นทางการเดินแบบอิสระ (Random Plan)

การกำหนดเส้นทางเดินแบบไม่ตายตัว เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมเลือกเดินได้อย่างอิสระ โดยการจับกลุ่มของเนื้อหาที่แตกต่างกันลงในพื้นที่แต่ละส่วนของนิทรรศการ โดยแต่ละพื้นที่จะมีจุดสนใจของตนเองเฉพาะเรื่อง ผู้ชมไม่จำเป็นต้องเดินตามลำดับเพราะไม่มีการกำหนดไว้ สามารถที่จะค้นหาและสำรวจในสิ่งที่ตนสนใจและเห็นภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมดได้จากภาพรวมเนื้อหาของแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน

การเรียนรู้ในนิทรรศการ

การที่ผู้ชมค้นพบความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งจากการเข้าชมนิทรรศการ เป็นความรู้ซึ่งอาจไม่ใช่สิ่งที่วัดผลในเชิงปริมาณได้ แต่เป็นผลกระทบโดยตรงต่อความทรงจำในแง่ของความรู้สึกประทับใจซึ่งสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ชมในอนาคตได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองที่อาจไม่ส่งผลทันทีหลังจากการเข้าชม แต่ยังคงอยู่ในความทรงจำเป็นระยะเวลานาน

เป็นเดือน ปี หรือตลอดไป รอคอยนำออกมาให้ภายหลัง ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อพบการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก แต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบการเรียนรู้และภูมิหลังของแต่ละคน ซึ่งการเรียนรู้ประเภทนี้เป็น การเรียนรู้แบบอิสระ (Free-choices Learning) ผู้เรียนเป็นผู้เลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนพอใจตามความสนใจของแต่ละคน เป็นการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง โดยไม่มีภาพแวดล้อมหรือผู้อื่นเป็นตัวบังคับแต่เป็นการเรียนรู้ด้วยความสนใจ ของผู้เรียน ผู้จัดนิทรรศการเป็นผู้เตรียมสื่อในการเรียนรู้ให้ผู้ชม ซึ่งผู้ชมอาจจะสนใจหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขา “เลือก” ว่าเขาต้องการอะไร

ลักษณะของอาคารและพื้นที่ใช้สอยภายในมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ของผู้ชม ตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ จึงไม่ควรให้ความรู้สึกของสถานที่ที่เป็นทางการ เหมือนสถานที่ราชการที่ไม่น่าเข้าหากันไม่จำเป็น แต่ควรเป็นสถานที่แห่งการสำรวจ และเรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังที่ อานโต โอลด์ (Aristo Olds) กล่าวไว้ว่า พิพิธภัณฑ์ควรคำนึงถึงความต้องการ เพื่อการเรียนรู้ของผู้ชมดังต่อไปนี้

๑. อิสระในการเดินในพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ เพื่อค้นพบสิ่งที่ตัวเองต้องการค้นหา และทราบว่าคุณค่าของตัวเองอยู่ ส่วนไหนและจะไปยังจุดไหน ได้อย่างไร
๒. ความรู้สึกสบายใจในสภาพแวดล้อมที่เป็นกันเอง ไม่เป็นทางการจนทำให้ประหม่าและกังวลจนไม่อยากเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ
๓. ความรู้สึกมั่นใจในตนเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่ของพิพิธภัณฑ์ โดยไม่ต้องกดดันโดยสิ่งที่ไม่ รู้จักและไม่คุ้นเคยจนเกินกว่าจะปรับตัวกับสถานการณ์ได้
๔. มีความรู้สึกปลอดภัย เป็นตัวของตัวเอง และควบคุมสถานการณ์ได้

การเรียนรู้ในนิทรรศการเกิดขึ้นสองแบบ แบบแรกเกิดจากการเชื่อมโยงสิ่งที่พบใหม่เข้ากับความรู้เดิม แบบที่สอง เกิดจากการเรียนรู้จากสิ่งที่เห็น (โดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน) ซึ่งการเรียนรู้ในแบบที่สอง อาจนำไปสู่ความเข้าใจ ที่มีผิดพลาดได้ ดังนั้น ความรู้เดิมของผู้ชมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่พิพิธภัณฑ์ไม่ควรมองข้าม เพราะการเรียนรู้ใน สิ่งใหม่เป็นสิ่งที่ยากมาก และแทบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีการเชื่อมโยงสิ่งนั้นกับสิ่งที่เคยรู้จักมาก่อน

ในการที่จะทำสิ่งที่ไม่คุ้นเคยให้เป็นสิ่งที่คุ้นเคย อาจทำได้ ๒ วิธี อย่างแรก คือ การสร้างความเชื่อมโยง ระหว่างสิ่งที่ รู้จักกันดีกับสิ่งใหม่ ที่เป็นเนื้อหาของนิทรรศการ วิธีนี้เป็นการนำสิ่งของหรือวัตถุที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน มาจัดแสดง ร่วมกับวัตถุทางประวัติศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้ผู้ชมสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ ไม่เคยเห็นกับสิ่งที่เคยเห็น และเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งที่พบใหม่ เป็นวัตถุประเภทใด มีความสำคัญและการใช้งานอย่างไร วิธีที่ ๒ คือ การเล่าเรื่องและถ่ายทอดเนื้อหาให้สิ่งที่รู้จักกันดี กลายเป็นจุดสนใจของนิทรรศการ ด้วยการนำเรื่องราว และกิจกรรมที่ผู้ชมพบเห็นในชีวิตประจำวัน มาเชื่อมโยงกับเรื่องราวที่แปลกใหม่ หรือเรื่องราววิถีชีวิตประจำวันในอดีต เพื่อให้ผู้ชมสามารถค้นพบจุดร่วมที่มีความเหมือน และความต่างระหว่างสิ่งสามัญประจำวันและสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์

การใช้เทคนิคของการสร้างฉาก ที่ผสมผสานความเหมือนจริงเข้ากับความเป็นจริง เป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพชนิด หนึ่ง ในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในนิทรรศการ การบอกเล่าถ่ายทอดเรื่องราว ด้วยวิธีการเล่าเรื่องเช่นเดียวกับการเขียน บทละคร หรือภาพยนตร์ เป็นสิ่งที่นำผู้ชมไปสู่โลกแห่งจินตนาการ ที่เชื่อมโยงด้วยอารมณ์และความรู้สึก และช่วยให้ผู้ชม สามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคนกับตัววัตถุหรือเนื้อหาที่จัดแสดงอย่างน่าอัศจรรย์ ก่อให้เกิด การเรียนรู้ในสิ่งใหม่ขึ้นได้อย่างน่าประหลาดใจ ห้องจัดแสดงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเป็นห้องอีกด้วย หากแต่กลายเป็นโรง ของแฉ่งที่ผู้ชมเดินสำรวจไปยังมุมต่างๆ ด้วยสายตาและมุมมองของแฉ่งตัวเล็กๆ อาจกลายเป็นปราสาทของไขควงผู้ ยิ่งใหญ่ที่เก๋ไก๋สมมติที่มีหัว หรืออาจกลายเป็นเทวสถานที่มีนางพางาม อย่างสมจริง

ควรมีการจัดทำสื่อเพิ่มเติมสำหรับผู้พิการ เช่น เทปบันทึกเสียงนำชม และสิ่งของที่แตะต้องสัมผัสได้สำหรับผู้บกพร่อง ทางสายตา จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ทางลาดสำหรับผู้เข็นไม้เท้า และรถเข็น เป็นต้น อาจมีการจัดเตรียม

หนังสืออ้างอิงทางวิชาการ สื่อประเภทคอมพิวเตอร์และCD-ROM หรือ การสาธิตต่างๆ ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับนิทรรศการ เพื่อเป็นสื่อเพิ่มเติมความรู้แก่ผู้ชม ในนิทรรศการศิลปะบางแห่งมีการจัดพื้นที่เป็นมุมหรือห้องเล็กๆ เพื่อจัดวางหนังสือเกี่ยวกับศิลปะและศิลปินในยุคสมัยนั้น เพื่อการศึกษาเพิ่มเติม พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และ พิพิธภัณฑ์เด็กบางแห่ง ก็มีการจัดเตรียมพื้นที่ค้นคว้าสำหรับการเรียนรู้ ในรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทรรศการเช่นกัน

พิพิธภัณฑ์หลายแห่งมีการนำร้านขายหนังสือและของที่ระลึกเกี่ยวกับเนื้อหาที่จัดแสดงมาเปิดที่บริเวณใกล้ทางออกของนิทรรศการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมที่อาจต้องการทราบเนื้อหาเพิ่มเติมและผู้ที่ต้องการซื้อของที่ระลึก เพื่อเตือนความทรงจำ ดัดมือกลับบ้าน แต่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดก็ตาม ส่วนแต่มิวัตถุประสงค์หลักในการเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในนิทรรศการแก่ผู้ชม และมอบความทรงจำที่ลึกซึ้งประทับใจสำหรับการเข้าชมครั้งนั้นไปอีกนานเท่านาน

เอกสารอ้างอิง :

- Cordt, Helen. "How language means: an alternative view of museum text." *Museum languages: objects and texts*, (Leicester University Press, 1991)
- Cordt, Helen. "Museum text: accessibility and relevance," *Journal for Education in Museums*, 12, 1991, pp. 9-19
- Falk, John H., and Lynn D. Dierking. *Learning from Museums*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press, 2000
- Hein, George E. *Learning in the Museum*. New York: Routledge, 1998
- Hochst, Kent D and Chandler Screven. "Effects of Question on Visitor Reading," *ESV Review* 1(1), 1988, pp. 50-61
- Kentley, Eric and Dick Negus. *Writing on the wall: a guide for presenting exhibition text*, National Maritime Museum, 1989
- McLean, Kathleen. *Planning for People in Museum Exhibition*. Ann Arbor, MI: Malay Lithography, 1996
- McManus, Paulette M. "Oh yes, they do: how museum visitors read labels and interact with exhibit texts," *Curator* 32(3), 1989, pp. 174-189
- Oler, J. "Reliability of Interactive Computer Exhibits," *The Sourcebook* 1992, Washington, DC, American Association of Museums, 1992, p.167.
- Screven, C. "Computers in Exhibit Setting" in S. Iligood, A. Benetfield and D. Pattenon (eds), *Visitor Studies Theory, Research & Practice*, Volume 3, Jacksonville, Alabama, The Center for Social Design, 1990
- Seneff, Beverly. *Exhibit Labels And Interpretive Approach*. Walnut Creek, CA: Altamira Press, 1996
- Seneff, Beverly and Raphael, Britt. "Computers on the Exhibit Floor", *Curator* 35(3), 1992

Intermittently changing display

Intermittently changing
viewer for Gemstone Museum

Intermittently changing display

Intermittently changing

Գլխավոր տաճար

Տոյ ժամանակ

Գլխավոր տաճարին զանազան փայտ

Նվարան ժամանակ

ការបង្ហាញពីរបៀបរស់នៅរបស់ប្រជាជនក្នុងសង្គមក្រុង

ការបង្ហាញពីរបៀបរស់នៅរបស់ប្រជាជនក្នុងសង្គមក្រុង

ការបង្ហាញពីរបៀបរស់នៅរបស់ប្រជាជនក្នុងសង្គមក្រុង

ការបង្ហាញពីរបៀបរស់នៅរបស់ប្រជាជនក្នុងសង្គមក្រុង

direct plan

เส้นทางเดินแบบทางเดียว

open plan

เส้นทางเดินแบบเปิดกว้าง

random plan

เส้นทางเดินแบบอิสระ

radial plan

เส้นทางเดินแบบเป็นวงกลม

ตามประวัติการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานในโลก เดิมมีความมุ่งหมายเพียงเพื่อเป็นการรวบรวมรักษาสัมปติของอยู่ที่จำรวบเท่านั้น ต่อมาเมื่อสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป ทุกชุมชนเรียกทรงสิทธิเสมอภาค ในการได้รับความรู้ พิพิธภัณฑ์สถานจึงต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองตามสังคม หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงเป็นเรื่องใหม่ที่จะบรรจุเข้าเป็นหนึ่งในหน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์สถานกันอย่างจริงจัง เมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง ในขณะที่โรงเรียนถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ ให้แก่เยาวชน โดยมีตำราหลักสูตรหลากหลายเป็นเครื่องมือ พิพิธภัณฑ์สถานก็มาเป็นสถานที่เก็บรวบรวมความรู้ของมนุษย์อีกแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุพิพิธภัณฑ์เป็นหลักฐานให้ได้ศึกษา ต่อมาคำจำกัดความของคำว่า "การศึกษา" ไม่ใช่เพียงภายในห้องเรียน หรือโรงเรียนหรือวิทยาลัย หรือเป็น "การศึกษาในระบบ" (formal education) เท่านั้น "การศึกษานอกระบบ" (non-formal education) ก็มีความสำคัญอย่างมากแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป และสถานที่สำคัญสำหรับการศึกษานอกระบบแห่งหนึ่งก็คือ พิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งแม้ในปัจจุบันยังได้ขยายกว้างออกไปเป็น "การศึกษาตามอัธยาศัยหรือตลอดชีวิต" (life-long education) ทำให้ความชัดเจนในการที่พิพิธภัณฑ์สถานเป็นแหล่งเรียนรู้เด่นชัดขึ้น

เมื่อมยย้อนไปในอดีต วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานจะแตกต่างกันไป ตั้งแต่แรกตั้งในยุโรป ส่วนใหญ่เพื่อการแสดงความมั่งคั่ง ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศใหม่ มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อการศึกษามองประชาชน

หากมองย้อนกลับไปในอดีตการศึกษาในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้มีการพัฒนาความรู้ของประชาชนด้วยการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนกุลบุตรกุลธิดา เริ่มจากในราชสำนักและกระจายสู่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้อย่างอารยะประเทศ ไม่เพียงเท่านั้น ทรงให้จัดพิพิธภัณฑ์ขึ้นเป็นการเผยแพร่ความรู้ ณ ศาลาสหทัยสมาคม เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๗ เปิดให้สาธารณชนเข้าชมเป็นครั้งแรก ภายหลังจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานขึ้นในบริเวณพระราชวังวรสถานมงคล ก็เพื่อเสริมสร้างปัญญาให้แก่พลนิกร ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะพิพิธภัณฑ์สถานในขณะนั้น เป็นเหมือนสถานที่จัดแสดงวัตถุ อันเป็นความภูมิใจในชนวนวิชาต่างๆ และเปิดให้บริการแก่คนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตามอัธยาศัย พิพิธภัณฑ์สถานจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้มาตั้งแต่แรกตั้ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน

๑. ให้ความรู้ โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงต่างๆ จากวัตถุที่รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน ให้เรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดงไว้

๒. ให้ความคิด การทำให้อนคิด ใช้ความคิด และเกิดความคิด เกิดปัญญา หมายความว่า วัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานต้องสร้างความสนใจให้เกิดความคิด ความอยากรู้อยากเห็น ในสิ่งซึ่งไม่เคยสนใจหรือเข้าใจมาก่อน เมื่อเกิดความคิดแล้วก็จะนำไปสู่การค้นคว้าเรื่องราวเกิดเป็นความรู้ขึ้นภายหลัง

๓. ให้เกิดความรู้อีกประทับใจ ขึ้นชม เห็นคุณค่าของวัตถุที่พิพิธภัณฑ์สถานรวบรวมไว้ จะเป็นคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม หรือทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีก็ตาม จะต้องทำให้ผู้ชมเกิดความสำนึกในคุณค่า ความสำคัญของวัตถุที่จัดแสดง
๔. สร้างทัศนคติที่ดี และถูกต้องแก่ผู้ชม

การบริการการศึกษาที่ดีควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

พิพิธภัณฑ์สถานจะสามารถดำเนินงานด้านการศึกษาให้ได้ผลตามความมุ่งหมายจะต้องขึ้นอยู่กับการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ประกอบด้วย

๑. นิทรรศการจัดแสดงได้อย่างน่าสนใจ เป็นจุดขายสำคัญที่จะดึงดูดให้คนเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย การจัดแสดงนิทรรศการที่ดี ทันสมัย ดึงดูดความสนใจ โดยจัดแสดงให้เกิดความรู้และความเพลิดเพลิน การจัดแสดงจึงเป็นส่วนหนึ่งของบริการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน

๒. บริการความสะดวกสบายแก่ผู้เข้าชม เพื่อสร้างความรู้สึก ความเข้าใจว่าพิพิธภัณฑ์สถานเป็นสถาบันสาธารณะ ที่ทุกคนสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ ความเพลิดเพลินเช่นเดียวกับหอสมุดและสถานที่สาธารณะอื่นๆ นอกจากนั้น พิพิธภัณฑ์สถานในปัจจุบัน ยังเน้นอำนวยความสะดวกในการรับข้อมูลความรู้ โดยการมีวิทยากรบรรยาย ห้องบรรยาย ห้องกิจกรรมไว้สำหรับประชาชนทุกระดับอีกด้วย

๓. การประสานงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายในพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เช่น ภัณฑารักษ์ สามารถบรรยายให้นักวิชาการ นักศึกษา ผู้สนใจในความรู้ที่ลึกซึ้ง หรือ เมื่อจะมีการจัดแสดงจะต้องมีการปรึกษาและตกลงกันระหว่างฝ่ายออกแบบจัดแสดง ภัณฑารักษ์และเจ้าหน้าที่การศึกษา เพื่อให้กิจกรรมของแต่ละฝ่ายสอดคล้องกัน เช่น ภัณฑารักษ์ กำหนดเนื้อหา คัดเลือกวัตถุจัดแสดง ฝ่ายจัดแสดงออกแบบนิทรรศการให้น่าสนใจ ฝ่ายการศึกษาจัดการนำชม จัดกิจกรรมการบรรยาย การสาธิต จัดทำเอกสาร ภาพชุดเพื่อเผยแพร่เป็นการศึกษาในสถานศึกษา เป็นต้น

๔. ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ เพื่อทำการบริการการศึกษาได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะในบางครั้งสถานศึกษา ก็ไม่ทราบว่าจะใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อช่วยในการเรียนของเด็กและช่วยในการสอนของครูได้อย่างไร ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องให้โรงเรียนมีโอกาสใช้พิพิธภัณฑ์สถานในบทเรียน ในขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์สถานจะต้องรู้เรื่องหลักสูตร และเนื้อหาวิชาของโรงเรียนด้วย เพื่อที่จะสนับสนุนความรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน เช่น จัดนิทรรศการ จัดกิจกรรมต่างๆ ในบางโอกาส เป็นต้น

การจัดตั้งฝ่ายการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน

เมื่อพิพิธภัณฑ์สถานเริ่มมีบทบาทในการบริการการศึกษามากขึ้น พิพิธภัณฑ์สถานต้องสรรหากิจกรรมที่จะช่วยให้นักศึกษาได้ผล เช่น การบรรยายนำชมทั่วไปหรือเฉพาะเรื่อง การจัดทำเอกสาร การจัดอุปกรณ์การศึกษา ให้สถานศึกษาได้ชม จึงต้องหาหน่วยงาน บุคลากรที่เหมาะสม ภัณฑารักษ์ซึ่งทำหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย จึงไม่มีเวลาทำกิจกรรมดังกล่าว รวมทั้งอาจไม่เข้าใจในจิตวิทยาของผู้เข้าชมในแต่ละระดับ โดยเฉพาะเด็ก ซึ่งเห็นว่าการบรรยายหรือจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ต้องใช้เวลาและเอาใจใส่สูง เป็นการเสียเวลาของตนเองเสียมากกว่า จึงทำให้เกิดฝ่ายหรือแผนกการศึกษา และเจ้าหน้าที่การศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถานขึ้น

สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่นที่บริหารงานด้วยองค์กรท้องถิ่น หรือ เป็นพิพิธภัณฑ์ของชุมชน ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบและดำเนินงานในเรื่องนี้โดยตรง เพราะส่วนใหญ่แล้ว เมื่อตั้งพิพิธภัณฑ์สถานขึ้นมาแล้ว ก็มีแต่เพียงการเปิดให้คนเข้าชมมา ไม่มีกิจกรรมเบื้องต้น เช่น การบรรยายนำชม การให้ความรู้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ชม

พิพิธภัณฑ์สถานจึงดูเจียมเจหาหรือไม่ก็กลายเป็นสถานที่น่าเกรงขาม หรือ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ที่ไม่มีชีวิตชีวาอย่างที่หลายๆ คนได้กล่าวถึง

เจ้าหน้าที่การศึกษา

คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา หากเป็นไปได้ควรเป็นผู้มีวุฒิในสาขาวิชาของพิพิธภัณฑ์สถาน เช่น พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ ก็ควรมีวุฒิการศึกษาทางศิลปะ พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา ก็ควรมีวุฒิการศึกษาทางด้านสัตววิทยา หรือ ธรณีวิทยา หรือพฤกษศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา อาจสำเร็จการศึกษาด้านที่เกี่ยวข้องกับการสอน ด้านเกี่ยวกับจิตวิทยาหรือด้านที่เกี่ยวกับนันทนาการ แต่ควรมีประสบการณ์ทางการศึกษาด้วย ดังนั้นในบางโอกาส ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ทำหน้าที่ดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้อง

นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติทั้งสองด้านแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายศึกษายังต้องมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือ เป็นคนรักการสอน การถ่ายทอดความรู้ รักเด็ก เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ช่างใจ แจ่มใส ในหน้าที่อันเยี่ยงนี้ มีความสามารถในการพูด การใช้ภาษาอย่างง่าย ถูกอักขระวิธี มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำงานได้หลายหน้าที่ สนใจการเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดด้วยวิธีการหรือเทคนิคเทคโนโลยีสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม ในบางโอกาส อาจเป็นเรื่องยากสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น ที่จะได้ตำแหน่งหรือคัดเลือกบุคคลได้ตรงกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเท่าที่มีอยู่ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น ขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา องค์การหรือหน่วยงานที่มีลักษณะงานใกล้เคียงกับการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถานที่อยู่ในท้องถิ่น ส่งบุคลากรที่มีทักษะในการสร้างกิจกรรมทางการศึกษา มาร่วมกันเป็นกรรมการในการสร้างกิจกรรมที่จะทำให้อุบัติการณ์ของพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่นนั้นๆ หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งอาสาสมัครมาช่วยกิจกรรมด้านต่างๆ อาทิ อาสาสมัครบรรยายนำชม อาสาสมัครจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนในพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นต้น

กิจกรรมการบริหารการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน

ในบรรดากิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์สถานยังมี เพื่อเป็นการให้บริการด้านการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย โดยหลักแล้วคือการให้บริการความรู้ ความเพลิดเพลิน และยังเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานกับผู้นำนักท่องเที่ยว และประชาชนในทุกระดับด้วย ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

๑. การบรรยาย นำชม ในพิพิธภัณฑ์สถานทุกแห่ง แม้จะมีคำอธิบาย หรือสื่อต่างๆ ที่มีไว้ให้ผู้ชมได้อ่าน ดู ฟัง แล้วสิ่งที่จำเป็นต่อสิ่งนี้ คือ วิทยากรที่ทำหน้าที่บรรยาย นำชมในพิพิธภัณฑ์สถานนั้นๆ เคยมีการสอบถามผู้เข้าชมแล้ว ส่วนใหญ่ชอบการฟังบรรยาย นำชมจากวิทยากรที่เก่ง มีทั้งฟังในการบรรยายที่นำฟัง มากกว่าการอ่านจากป้ายบรรยาย พิพิธภัณฑ์สถานอาจฝึกให้มีอาสาสมัคร ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก มาช่วยเป็นอาสาสมัครนำชมได้ด้วย
๒. การบรรยายให้ความรู้ มีการจัดบรรยายพิเศษ เฉพาะเรื่องในห้องบรรยายหรือในห้องจัดแสดง ตามแต่โอกาส
๓. การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น คู่มือชมพิพิธภัณฑ์สถาน สื่อสำหรับเยาวชนในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการผลิตสื่อทางไกล เช่น WEBSITE
๔. การผลิตสื่อการเรียนรู้เรื่องราวในพิพิธภัณฑ์สถาน ที่สามารถให้สถานศึกษาหยิบไปใช้ ประกอบการเรียนการสอน เช่น ชุดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่
๕. การจัดทำห้องสมุดในพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อให้เป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จากที่ผู้ชมได้เข้าชมนิทรรศการแล้วมีความสนใจอยากศึกษาให้มีความรู้มากขึ้น ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จัดแสดงอยู่ให้มากขึ้น

๖. การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกพิพิธภัณฑฯ ซึ่งทำให้พิพิธภัณฑสถานมีแนวร่วมและเปิดตัวสู่ชุมชนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การให้บริการการศึกษา อาจจำแนกกิจกรรมไปตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าชม ผู้ใช้บริการ ดังนี้

๖. กิจกรรมสำหรับกลุ่มโรงเรียน

๖.๑ การนำนักเรียนเข้าชมพิพิธภัณฑสถาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่เพิ่มเติมหรือนอกเหนือบทเรียน เช่น การดูโครงกระดูก การลงคะแนน อาจศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมที่แสดงเกี่ยวกับอาวุธโบราณ สมุดไทยคำราชนิธิยสงคราม หรือเรื่องอักษร ภาษาไทย อาจศึกษาจากส่วนที่แสดงเกี่ยวกับจารึกโบราณ เป็นต้น

๖.๒ การจัดเตรียมบทเรียน หรือ ใบงาน ที่จะให้นักเรียนได้ใช้ทำกิจกรรมในระหว่างการเข้าชม ในเรื่องนี้ ครูจะต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน เพื่อจัดเตรียมล่วงหน้าว่าจะไปดูหรือเรียนรู้อะไร ใบงานจะเป็นลักษณะเช่นใด

๖.๓ การใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้า โดยศึกษาหาความรู้จากการจัดแสดงแล้วทำรายงาน เป็นสิ่งที่ครูมาประสานกับพิพิธภัณฑสถาน เพื่อหากิจกรรมแบบรายงานกลุ่มหรือแบบโครงการ โดยศึกษาข้อมูลจากความรู้ที่จัดแสดงหรือเพิ่มเติมจากการสนทนากับภัณฑารักษ์ หรือค้นคว้าจากห้องสมุดเพิ่มเติม

๖.๔ การจัดให้ยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑสถานมาใช้เป็นอุปกรณ์การสอน เป็นการอำนวยความสะดวกแก่โรงเรียน ในบางบทเรียนครูอาจไม่ต้องพำนักเรียนไปดูข้อมูลและวัตถุจากการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน แต่สามารถยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑสถานมาที่โรงเรียน นอกจากวัตถุแล้ว พิพิธภัณฑสถานควรจัดให้มีบริการยืมชุดนิทรรศการ ภาพถ่าย สไลด์ วิดีทัศน์ เป็นต้น

๖.๕ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ นอกจากนิทรรศการถาวร และ นิทรรศการชั่วคราวที่นักเรียนจะใช้ประโยชน์โดยตรงแล้ว ยังมีนิทรรศการอีกรูปแบบหนึ่ง มักเรียกว่า นิทรรศการเคลื่อนที่ การจัดให้มีนิทรรศการลักษณะแบบนี้ เป็นวิธีการที่นิยมกันมาก โดยจัดชุดนิทรรศการที่จะให้ความรู้ในแต่ละเรื่อง เช่น เรื่องของดีของเด่นในท้องถิ่น หรือในเรื่องที่เป็นภาพรวม เช่น รู้จักจังหวัดของเรา โดยอาจทำเป็นกล่องนิทรรศการ คำบรรยาย วัตถุของจริงหรือวัตถุจำลอง รวมไปถึงกล่องเดียวกัน ไปถึงสถานที่แล้ว จึงนำออกมาจัดวางติดตั้งบนผนังห้อง หรือ วางหิ้งกล่องที่ติดตั้งมาพร้อมที่จะเปิดและให้ชมได้เลย บางโอกาส พิพิธภัณฑสถานจัดทำเป็นโครงการเคลื่อนที่ไปตามแหล่งโรงเรียนหรือชุมชน พร้อมกับมีภัณฑารักษ์ไปเป็นผู้อธิบายหรือบรรยายเพิ่มเติม เช่น โครงการพิพิธภัณฑฯสัญจร โครงการภัณฑารักษ์สัญจร หรือ โครงการพบปะพูดคุยกับภัณฑารักษ์ โครงการพิพิธภัณฑฯไปกับจังหวัดเคลื่อนที่ เป็นต้น เพื่อนำพิพิธภัณฑสถานไปหาชุมชนโดยตรง เพราะในบางพื้นที่ การเดินทางมายังพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นอาจเป็นเรื่องลำบาก โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ บางพิพิธภัณฑสถานจัดให้มีรถนิทรรศการเคลื่อนที่ไปยังโรงเรียนที่ห่างไกล โดยคนชุดนิทรรศการจากภายนอกหรือเดินขึ้นไปด้วยรถ รวมทั้งมีอุปกรณ์ในการบรรยาย วิดีทัศน์ประกอบ

๖.๖ การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ปัจจุบันแนวความคิดในการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนทักษะ ความคิด จินตนาการ เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ที่มีคุณค่า นอกจากการศึกษาในห้องเรียนแล้ว โรงเรียนมักจะนำนักเรียนไปศึกษาดูแหล่งเรียนรู้อื่นๆ อาทิ หอสมุด วัด ชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงพิพิธภัณฑสถานด้วย ด้วยเหตุนี้ พิพิธภัณฑสถานจึงต้องร่วมมือกับครูที่จะสร้างกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เข้าชมพิพิธภัณฑสถาน แล้วเกิดความคิดริเริ่ม เกิดความจดจำที่ง่ายกว่าการท่องจำ เช่น เมื่อนักเรียนชมหุ่นกระบอกที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑฯ แล้วไปจัดทำหุ่นของตนเอง มาเล่าเรื่อง การไปเที่ยวพิพิธภัณฑฯให้เพื่อนๆ ฟัง โดยให้หุ่นที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นผู้เล่า เด็กก็จะได้ทั้งการทำงานศิลปะ ความรู้เรื่องหุ่นกระบอก ความรู้เรื่องวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑฯในหลายๆ ทักษะการบรรยาย การจินตนาการ เป็นต้น

๒. กิจกรรมสำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยว

๒.๑ ผู้เข้าชม และผู้สนใจในพิพิธภัณฑ์สถานทั่วไป เป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่ง ที่พิพิธภัณฑ์สถานจะต้องคำนึงถึง การจัดกิจกรรมจำเป็นต้องมีความแตกต่างกันด้วย เช่น

๒.๑.๑ การบรรยายหรือปาฐกถาทางวิชาการ (Monthly Lecture) เป็นการจัดเพื่อกลุ่มประชาชนที่มีความรู้สูง หรือกลุ่มนักวิชาการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือภัณฑารักษ์เป็นผู้บรรยาย นิยมจัดเดือนละ ๑ ครั้ง หรือตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น เมื่อมีการจัดนิทรรศการชั่วคราว

๒.๑.๒ รายการนำชมสำหรับประชาชน (Conducted tour) นิยมจัดให้มีการนำชมในวันสุดสัปดาห์ มีกำหนดเวลาแน่นอน อาจนำชมทั่วไปหรือเฉพาะเรื่อง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร จัดให้มีรายการนำชมโดยเจ้าหน้าที่การศึกษาและอาสาสมัคร ใช้เวลาชม ๒ ชั่วโมง บรรยายทั่วไป ตั้งแต่เรื่องการจัดแสดงในห้องจัดแสดงต่างๆ ตามลำดับ และเฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องพุทธศาสนา เรื่องวิวัฒนาการของอักษรไทย เรื่อง ราชรถ เป็นต้น

๒.๑.๓ การจัดฉายภาพนิ่งประกอบเสียงบรรยาย การฉายภาพวิทัศน์หรือ ภาพยนตร์ ในบางโอกาสหรือจัดเป็นกิจกรรมประจำสัปดาห์ หรือทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงหรือที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๔ การจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ จัดรายการทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ โดยจัดรายการประจำวัน และเวลาสั้น

๒.๑.๕ การจัดรายการทัศนจาร พิพิธภัณฑ์สถานแต่ละประเภท อาจจัดทัศนจาร ทัศนศึกษา นำชมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวัตถุจัดแสดง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ ในราชมงคล นำไปดูในราชมงคล หรือการจุดค้นทางในราชมงคล พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา อาจนำไปศึกษาป่า สัตว์ป่า เป็นต้น

๒.๑.๖ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ เช่นเดียวกับการจัดให้สำหรับนักเรียน เยาวชน มีการนำนิทรรศการออกไปเผยแพร่ตามชุมชนต่างๆ จัดให้มีการบรรยายประกอบ การนำชม การฉายภาพวิทัศน์ ภาพนิ่ง ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น บางครั้งใช้การจัดแสดงบนรถนิทรรศการเคลื่อนที่

๒.๑.๗ การจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ในพิพิธภัณฑ์สถานหลายแห่ง จัดให้มีการแสดงที่เกี่ยวกับนิทรรศการและเนื้อหาที่จัดแสดง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานทางชาติพันธุ์วิทยา จัดให้มีการแสดงการละเล่นพื้นเมือง เป็นการแสดงประจำปี สังคีตศาลาในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีการแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี จัดในช่วงเดือนธันวาคมถึงราวเดือนพฤษภาคม เป็นประจำทุกปี ทำให้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นศูนย์รวมของชุมชนและเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

๒.๑.๘ การจัดอบรมหรือฝึกทักษะ เช่น จัดให้มีชั่วโมงการฝึกอบรมความรู้ทางศิลปะ การวาดภาพ ให้ความรู้เรื่องเครื่องมือประกอบอาชีพ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานในประเทศญี่ปุ่น ได้รับสมัครแม่บ้านเข้ารับการอบรมตัดเย็บชุดกิโมโน ตามแบบโบราณ เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว แม่บ้านได้แสดงผลงาน รวมทั้งแต่งกายด้วยชุดกิโมโนให้ผู้เข้าชมได้ชมอีกด้วย พิพิธภัณฑ์สถานก็จะได้กลุ่มผู้เข้าชมเหล่านี้ เป็นสมาชิก และเป็นแนวร่วมในการสนับสนุนกิจการของพิพิธภัณฑ์ด้วย อาทิ ได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยในการนำชม สานิต จัดกิจกรรมสำหรับสมาชิก

สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์สถานที่ดีมีชีวิตชีวา ไม่เงียบเหงา มักจะประสบความสำเร็จในการให้บริการทางการศึกษา และการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน ประชาชน นักท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งนอกจากจะทำให้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นศูนย์กลางของชุมชนแล้ว ยังจะทำให้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของชีวิตอีกด้วย

หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่พิพิธภัณฑ์สถานจะต้องตระหนักและเอาใจใส่ คือ “การประชาสัมพันธ์” เพราะถึงแม้ว่า การจัดแสดงนิทรรศการจะดีอย่างไร การบริการของพิพิธภัณฑ์สถานจะดีและเป็นที่ยอมรับอย่างไร ความสำเร็จที่ได้มานั้น ส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งต้องขึ้นอยู่กับ การประชาสัมพันธ์ด้วย และการประชาสัมพันธ์ในพิพิธภัณฑ์สถานนั้น แรกทีเดียวกับทุกกระบวนการของการทำงาน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อแรกจัดทำโครงการจัดสร้างหรือจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณะได้รู้จักโครงการ และประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของโครงการเป็นระยะๆ กระทั่งเปิดการให้บริการ ซึ่งยิ่งจะต้องทำให้ผู้สนใจได้ทราบข่าวสาร กิจกรรม วันเวลาเปิด-ปิดแสดง สิ่งสำคัญที่จัดแสดงอยู่ภายใน เช่น ในภาควัตถุ วัตถุที่หายากได้ยาก นอกจากนั้น เมื่อเปิดดำเนินการแล้ว การประชาสัมพันธ์ยิ่งช่วยส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นที่รู้จัก ประชาชนนักท่องเที่ยวสนใจมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ ก็จะสำเร็จตามเป้าหมาย และเป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ไม่หยุดนิ่ง หรือ ที่นิยมกล่าวกันว่า เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตายแล้ว ที่สำคัญอาจได้รับการสนับสนุนจากประชาชนด้านงบประมาณ การบริจาควัตถุพิพิธภัณฑ์ หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์สถานด้วยเหตุที่การประชาสัมพันธ์มีความสำคัญยิ่งเช่นนี้ พิพิธภัณฑ์สถานหลายแห่ง จึงควรที่จะต้องจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบการประชาสัมพันธ์โดยตรง เพื่อเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานกับประชาชน

ดังเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่า พิพิธภัณฑ์สถานเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาครัฐได้สนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้พิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งเป็นเสมือนสถานศึกษา นอกเหนือจากระบบ จึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะขยายความรู้ไปยังประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ได้กลายเป็นเป้าหมายหรือเป็นจุดสนใจให้ผู้สนับสนุนและผู้เข้าใช้บริการ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์สถานจะต้องแสดงตนเองให้เด่นชัด เช่น ทำอย่างไรที่จะให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวได้รู้ ว่า พิพิธภัณฑ์สถานจัดแสดงอะไร กำลังมีอะไรให้บริการแก่ผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมบ้าง ดังนั้นพิพิธภัณฑ์สถานจำเป็นต้องพัฒนาศนเองในการประชาสัมพันธ์อย่างแข็งขัน ซึ่งยังจะก่อให้เกิดผลดีกับภาพลักษณ์และการดำเนินงานด้านการตลาดของพิพิธภัณฑ์สถานอีกด้วย

พิพิธภัณฑ์สถานส่วนใหญ่ที่มีความพร้อมหรือมีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ได้เอง มักจะมีหน่วยงานประชาสัมพันธ์อยู่ภายในองค์กร และด้วยเหตุที่งานด้านการประชาสัมพันธ์จะเกี่ยวข้องกับการให้ข่าวหรือความรู้ความเข้าใจกับประชาชน จึงอาจรวมเข้ากับงานด้านการศึกษา ซึ่งมีอุปกรณ์และเครื่องมือในการผลิตสื่อเผยแพร่ มีบุคลากรในการอธิบายนำชม ที่ต้องพบปะกับประชาชน ผู้เข้าชม ผู้ให้บริการเป็นอันดับแรก

อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรของพิพิธภัณฑ์สถานในทุกๆ ด้านล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรในด้านการประชาสัมพันธ์ทั้งสิ้น นับตั้งแต่ฝ่ายรักษาการนันทนประตุ คนงานคนสวน เจ้าหน้าที่ประจำห้อง เจ้าหน้าที่ฝ่ายของ ผู้อำนวยการ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ห้องนิทรรศการ ตลอดจนวิธีการจัดแสดง สื่อเพื่อการศึกษา เพราะหากผลตอบแทนของความต้องการในการได้รับการบริการของผู้เข้าชม เป็นที่พึงพอใจ ภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์สถานในทางที่ดี ก็จะเป็นที่แพร่หลาย จากการบอกเล่าต่อๆ กันไป และจากการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถาน

พิพิธภัณฑ์สถานทั้งหมดได้รับการติชมในด้านการประชาสัมพันธ์ในเชิงลบ เมื่อตรวจสอบสาเหตุมักพบว่า เกิดจากปัญหา ๒ ประการสำคัญ

๑. ปัญหาจากองค์กรภายในของพิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งแบ่งได้เป็น

- ๑.๑ ด้านนโยบาย หมายถึงการขาดนโยบายที่ชัดเจน ผู้บริหารไม่เห็นถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ ขาดความร่วมมือภายในองค์กร บุคลากรไม่ได้รับการพัฒนา

๑.๒ **ปัจจัยด้านบุคลากร** พิพิธภัณฑ์สถานที่ไม่มีความรู้หรือเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานโดยตรง ที่มีคุณสมบัติหรือประสบการณ์ จะมอบหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ด้านอื่น ซึ่งทำให้ไม่มีเวลาหรือขาดการอบรม และไม่มีควมชำนาญเพียงพอ ในขณะที่บุคคลที่ทำหน้าที่ด้านอื่น แม้ว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องหรือช่วยในการประชาสัมพันธ์ แต่ที่ทำอย่างไม่เป็นระบบ ทำให้ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งบุคลากรเองเป็นฝ่ายที่ทำให้พิพิธภัณฑ์สถานไม่น่าสนใจ ดังที่ได้ยินอยู่เสมอว่า พนักงานไม่เยี่ยมเยียน ไม่เป็นมิตร ถามอะไรก็ตอบไม่ได้เป็นที่พอใจ พนักงานขาดการดูแลอาคารสถานที่ปล่อยให้ทรุดโทรม ไม่สะอาดเรียบร้อย จัดการแสดงได้ไม่น่าสนใจ ฯลฯ

๑.๓ **ปัจจัยด้านการวางแผน** พิพิธภัณฑ์สถานที่ไม่ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ มักจะไม่มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ ทำให้การดำเนินงานขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างไม่มีแบบแผน มีแต่การตั้งรับ ทำให้สื่อหรือแนวทางที่จะมีส่วนเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง น่าสนใจและรวดเร็ว ซึ่งมีกฎระเบียบของทางราชการเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การเผยแพร่ทำได้อย่างเชื่องช้า กลายเป็นภาพลักษณ์ที่เห็นว่า พิพิธภัณฑ์สถานอ่อนการประชาสัมพันธ์ในที่สุด

๑.๔ **ผู้บริหารระดับสูงของพิพิธภัณฑ์สถานปิดกั้นตัวเอง** ไม่เป็นที่รู้จักในวงการพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งนั้น ไม่เป็นที่รู้จักทั้งในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับประเทศ

๑.๕ **การขาดความพร้อมของข้อมูล สถิติตัวเลขต่างๆ อาทิ** สถิติผู้เข้าชม กิจกรรม จำนวนวัตถุพิพิธภัณฑ์ จำนวนบุคลากร และอื่นๆ ซึ่งจะต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ

๒. จากปัจจัยภายนอก มีอุปสรรคได้เช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า

๒.๑ **ประชาชนขาดความเข้าใจและสนใจในกิจการของพิพิธภัณฑ์สถาน** อาจเป็นเพราะความคิดเดิมๆ ที่มองพิพิธภัณฑ์สถานว่าเป็นของมีอยู่ยาวนาน หรือนักวิชาการ เป็นคลังเก็บของเก่า และมีความสนใจในกิจกรรมที่มีส่วนกับวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งแวดล้อมรอบตัวในปัจจุบันมากกว่า จึงปิดกั้นการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถาน

๒.๒ **ประชาชนขาดความเข้าใจในพิพิธภัณฑ์สถานแต่ละประเภท** ปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์สถานใหม่ๆ เกิดขึ้น บางแห่งมีการนำเสนอที่เป็นไปตามกระบวนการของพิพิธภัณฑ์สถานแต่ละประเภท เช่น พิพิธภัณฑ์สถานด้านวิทยาศาสตร์ มีการจัดแสดงด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นที่น่าชม น่าทดลองกับอุปกรณ์ที่จัดไว้ให้ เมื่อเข้าใจว่าพิพิธภัณฑ์สถานที่น่าสนใจ ต้องมีลักษณะเช่นนี้ เลยมองว่าพิพิธภัณฑ์สถานที่จัดแสดงในลักษณะเน้นคุณค่าและความงามทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มีแต่สิ่งของตั้งแสดง ไม่มีสิ่งที่น่าสนใจ มีหลอดหรือมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่น่าสนใจ ไม่น่าสนใจอีกต่อไป ที่ซ้ำร้ายอีกกลายเป็นคำพูดหรือประชาสัมพันธ์ไปว่า พิพิธภัณฑ์สถานประเภทนี้ไม่ดี ไม่น่าเข้าไปดู ทั้งๆ ที่การจัดแสดงมีความแตกต่างกันตามแต่ละประเภท เป็นไปไม่ได้ที่จะให้พิพิธภัณฑ์สถานทุกประเภทต้องมีการนำเสนอ การจัดแสดงที่เหมือนกัน

๒.๓ **สถานที่อันเป็นคู่แข่งของพิพิธภัณฑ์สถานได้รับความนิยมมากกว่า** เช่น ศูนย์การค้า สถานบันเทิง สถานพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งที่สร้างความสนุกสนาน มีอิสระ สะดวกสบาย ทำให้แบ่งลูกค้าหรือผู้สนใจด้านพิพิธภัณฑ์สถาน รวมทั้งแบ่งจำนวนผู้ให้การสนับสนุนแก่พิพิธภัณฑ์สถานอีกด้วย

กิจกรรมและวิธีการประชาสัมพันธ์สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น

๑. **งานประชาสัมพันธ์** พิพิธภัณฑ์สถานที่มีความพร้อม ควรจัดตั้งหน่วยงานประชาสัมพันธ์โดยตรง โดยมีบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาหรือมีประสบการณ์ทำหน้าที่ดังกล่าวโดยเฉพาะ และปฏิบัติงานอย่างเป็นกระบวนการตามขั้นตอนอันประกอบด้วย

๑.๑ การวิจัย (research) เป็นการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่มีอยู่ เช่น จากข่าวต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ตามหนังสือพิมพ์ รายงานฝ่ายการตลาด สิ่งเหล่านี้หาได้ง่ายและไม่ต้องลงทุนสูงในการจัดหาข้อมูล ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง แบบแสดงความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเหล่านี้จะสามารถให้คำตอบเกี่ยวกับปัญหาของหน่วยงาน ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน การบริการของพิพิธภัณฑ์สถาน

๑.๒ การวางแผน (planning) เป็นการวางแผนจัดกลยุทธ์ที่จะทำให้การประชาสัมพันธ์ได้ผล โดยดูจากผลการวิจัย ซึ่งจะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจัดตั้งงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ได้

๑.๓ การสื่อสาร (communication) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานกับกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชน นักท่องเที่ยว โดยการเลือกสื่อและเทคนิคการประชาสัมพันธ์

๑.๔ การประเมินผล (evaluation) เป็นสิ่งที่ผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประสงค์จะได้เป็นข้อมูล เพื่อวัดผลความสำเร็จและใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เช่น ข่าวหรือกิจกรรมที่เผยแพร่ไปนั้น มีผลต่อความสนใจและความคิดของประชาชนหรือไม่ ภาพรวมของหน่วยงานดีขึ้นหรือไม่ การวัดผลนี้ อาจทำได้จากการสถิติผู้เข้าชม สังเกตจากปฏิกริยาของผู้เข้าชม ประชาชน หรือ การเก็บข้อมูลความพึงพอใจจากแบบสอบถาม เป็นต้น

๒. สื่อมวลชนช่วยสนับสนุน การใช้สื่อมวลชนทั้งด้านหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ อาทิ เชิญมาร่วมการแถลงข่าว การจัดทำจดหมายข่าวส่งไปยังสื่อมวลชน การเสนอให้สื่อเข้ามาเก็บข้อมูลกิจกรรม นิทรรศการพิเศษ บริการพิเศษ เพื่อทำข่าวพิเศษออกเผยแพร่ ทั้งนี้ ควรมีบัญชีรายชื่อของสื่อมวลชน ที่ให้ความสนใจกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานไว้ในการติดต่อประสาน ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานบางแห่ง ได้ใช้วิธีการเชิญผู้สื่อข่าวเข้าร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานโดยตรง เช่น เชิญเข้าร่วมในการอบรมสัมมนา เข้าร่วมเป็นกรรมการตัดสินการประกวด เข้าร่วมรับรางวัลหรือของที่ระลึกในพิธีเปิดนิทรรศการ ทำให้มีสื่อมวลชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรเลือกสื่อที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความสนใจและเป็นพิเศษ เช่น รายการวิทยุข่าวชาวบ้าน รายการเพลงที่สลับข่าวบริการในท้องถิ่น ซึ่งสามารถกระจายข่าวประชาสัมพันธ์ได้เร็วและเข้าถึงกว่าสื่ออื่นๆ

๓. รายการของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สถานอาจมีรายการประชาสัมพันธ์ของตนเองเผยแพร่ทางสื่อ เช่น มีรายการประจำทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือ มีบทความประจำในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แต่ต้องใช้งบประมาณสูง การประชาสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ จำเป็นต้องมีการคัดเลือกและตรวจสอบสื่อเพื่อปรับปรุงแก้ไข หาช่องทางที่ดีที่สุดที่จะเสนอ เผยแพร่งานของพิพิธภัณฑ์สถานสู่กลุ่มเป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันรายการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติวิทยา ฯลฯ มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีกลุ่มเป้าหมายที่แยกแยะครอบคลุมไปทุกเพศทุกวัย ที่พิพิธภัณฑ์สถานสมควรจะสนับสนุนให้ผู้ผลิตรายการได้เข้ามาทำรายการ โดยไว้ทรัพยากรภายในพิพิธภัณฑ์สถานเป็นสื่อเผยแพร่ก็ได้

๔. ประชาสัมพันธ์โดยการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การบริการที่ทำให้ผู้เข้าชมหรือสมาชิกได้รับความพึงพอใจอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้เข้าชมหรือสมาชิกที่ได้รับความพึงพอใจจะเป็นผู้ช่วยทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยจุดใจให้คนอื่น ๆ เข้ามาชมหรือใช้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ พิพิธภัณฑ์สถานจึงต้องคำนึงถึงการบริการที่ให้ความสะดวกสบาย สะอาดเรียบร้อย มีที่พักผ่อน เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัย ยิ้มแย้มแจ่มใส นิทรรศการมีความน่าสนใจ

นอกจากนั้น ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก ยังช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง เช่น การทำของที่ระลึกที่มีชื่อหรือเครื่องหมายพิพิธภัณฑ์ติดอยู่ ทำรูปจำลองวัตถุ หรือแม้แต่ถุง ทิชชูที่บรรจุที่มีชื่อของพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนพิมพ์ปรากฏอยู่ที่ทำให้เห็นและเผยแพร่ได้ในวงกว้าง

ทรัพยากรที่สำคัญยิ่งในการทำประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถาน คือ บุคลากร ตั้งแต่ระดับสูง เช่น ผู้อำนวยการ หัวหน้า คนเหล่านี้ต้องใส่ใจและทักษะในด้านการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งจะรับรู้ข้อมูลของหน่วยงานและพร้อมทุกเมื่อที่จะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แม้ต้องทำด้วยตนเอง เพราะโดยปกติแล้ว ผู้ต้องการรับทราบข่าวสาร หากได้ข่าวสารจากผู้บริหารระดับสูง มักจะเป็นที่เชื่อถือ เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงาน และการกระจายข่าวสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โดยตรง ย่อมเป็นที่แน่ชัดว่า เป็นบุคคลสำคัญของหน่วยงานที่จะทำให้การประชาสัมพันธ์ได้ผลตามนโยบายและเป้าหมาย

๕. การจัดตั้งสมาชิกพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีหลายประเภทเช่น สมาชิกตลอดชีวิต สมาชิกอุปถัมภ์ สมาชิกครอบครัว สมาชิกนักศึกษา เป็นต้น สมาชิกเหล่านี้ จะได้รับข่าวสารอย่างต่อเนื่องจากการบริการของพิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งจะช่วยกระจายข่าวสารประชาสัมพันธ์และเป็นแนวร่วมของพิพิธภัณฑ์สถาน ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสาธารณชนอีกทางหนึ่งด้วย

๖. จัดทำฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้าของพิพิธภัณฑ์สถาน เช่น ชื่อที่อยู่ของสถานศึกษาทุกระดับ วัฒนธรรม หน่วยงานของรัฐ เอกชน ในพื้นที่ที่ให้บริการได้ เพื่อเป็นเป้าหมายในการติดต่อประชาสัมพันธ์ในแต่ละกิจกรรม เช่น เมื่อต้องการจัดให้มีการบรรยายและสาธิตโดยวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีการจัดแสดงในห้องแสดงอยู่ส่วนหนึ่ง ข่าวก่อนส่งไปอยู่ลูกค้ากลุ่มเกษตรกร สถานศึกษาด้านเกษตรกรรม เป็นต้น การทำฐานข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรง

๗. การส่งข่าวสารสื่อสิ่งพิมพ์ แก่สถานศึกษา ชมรม ชุมชน รวมทั้งเครือข่ายที่เอาจริงหรือเข้าร่วมกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถาน ในลักษณะจะหมายข่าวส่งถึงโดยตรง หรือส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข่าวสารพิพิธภัณฑ์ สารวารสารพิพิธภัณฑ์ ซึ่งบางอย่างผลิตอย่างง่าย ๆ และประหยัด แต่ได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ หรืออาจส่งข่าวสารในระบบข้อมูลผ่านการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ผ่าน WEBSITE อย่างไรก็ดีตามสื่อสิ่งพิมพ์ที่พิพิธภัณฑ์สถานนิยมผลิตเผยแพร่อาจมีหลายลักษณะ เช่น

- แผ่นปลิวหรือใบปลิว (leaflet) เป็นเอกสารแบบแผ่นเดียว ให้แจกหรืออาจสอดแทรกไปในหนังสือหรือ จดหมาย เป็นการเสนอข้อมูลสั้น ๆ และหากเป็นการเสนอข้อมูลกิจกรรม จะมีสถานที่หรือหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อเพื่อให้สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม
- แผ่นพับ (folder) เป็นเอกสารที่มีลักษณะพับได้ จะมีขนาดที่พับนั้น ขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือความต้องการในการออกแบบให้สวยงาม ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากและได้ผลดีในการประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับแนะนำพิพิธภัณฑ์สถาน แผ่นพับแนะนำนิทรรศการ เป็นต้น เพราะมีพื้นที่ใส่เนื้อหาหรือข้อมูลได้มากกว่าแผ่นปลิว และ ยังมีคุณค่าที่จะเก็บไว้เป็นข้อมูลหรือเป็นที่ระลึก
- หนังสือเผยแพร่แผ่นเล็ก ๆ (pamphlets) มีจำนวนหน้ามากกว่าแผ่นพับแต่ไม่เกิน ๑๐ หน้า
- เอกสารแนะนำประกอบ (brochures) อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแนะนำหน่วยงาน กิจกรรมและกิจกรรมต่างๆ
- จดหมายข่าว (newsletter) เป็นหนังสือที่เสนอข้อมูลข่าวสารเพียงสั้น ๆ
- เอกสารเผยแพร่ (bulletin) เป็นหนังสือที่พิพิธภัณฑ์สถานอาจพิมพ์เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับกิจการโดยทั่วไป

ทั่วไป

- หนังสือ (books) หนังสือที่จัดพิมพ์เป็นเล่ม เช่นหนังสือเกี่ยวกับวิชาการ Catalog ในร้านวัตถุ
- หนังสือเล่มเล็ก (booklets) เป็นหนังสือเล่มเล็ก สะดวกในการถือ ค้น และเพื่อดึงดูดความสนใจ เช่น คู่มือแนะนำพิพิธภัณฑ์สถาน
- แผ่นโฆษณา (poster) เป็นแผ่นแจ้งข่าวย่อยๆ เพื่อเชิญชวนให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น นิทรรศการพิเศษ บรรยายพิเศษ
- นิตยสาร (journal, magazine) เป็นหนังสือที่ออกประจำของพิพิธภัณฑ์สถาน เสนอความเคลื่อนไหวของพิพิธภัณฑ์สถาน บางครั้งเน้นหนักทางวิชาการในแต่ละรายงาน
- พิมพ์หรือหนังสือคู่มือสำหรับแจกนักข่าว (press kit) คือ การจัดทำหนังสือเพื่อใส่รายละเอียดข่าวต่างๆ เกี่ยวกับหน่วยงานเพื่อให้สื่อมวลชนนำไปเผยแพร่
- รายงานประจำปี (year book, annual report) เป็นหนังสือสรุปผลงานในรอบปีของพิพิธภัณฑ์สถาน
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ผ่านระบบ internet

๔. การจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การแสดงดนตรี สังคีตศาลา ดนตรีในสวน ศิลปะการแสดง หรือจัดรายการที่ให้บริการและความรู้แก่ประชาชน เช่น การอบรมศิลปะแก่บุคคลทั่วไป การบรรยายเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน การสนทนา ระหว่างประชาชนกับภัณฑารักษ์ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถาน นับเป็นผลดีทางประชาสัมพันธ์และทางการตลาดอีกทางหนึ่ง

๕. การจัดทำบอร์ดโฆษณา (cutout) เป็นที่นิยมอยู่เสมอ มักติดตั้งประชาสัมพันธ์ยังแหล่งชุมชนและที่ด้านหน้าของรั้วพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์สถานโดยตรง

๖๐. จัดให้มีกรรมการที่ปรึกษา การจัดให้ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือ มีชื่อเสียง มีคุณวุฒิในหลายสาขาที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรรมการ เป็นที่ปรึกษา เป็นสมาชิกพิพิธภัณฑ์ เพื่อผลในการพัฒนางานและช่วยการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของบุคคลได้อีกทางหนึ่ง

๖๑. จัดจ้างมืออาชีพ ปัจจุบันมีบริษัทภาคเอกชน ที่มีกิจการด้านสื่อสาร ประชาสัมพันธ์เป็นจำนวนมาก มีความพร้อมทั้งบุคลากร อุปกรณ์ ทัศนคติที่จะรับจ้างทำประชาสัมพันธ์ให้กับพิพิธภัณฑ์สถาน อาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้การประชาสัมพันธ์ได้ผลดี แต่ขึ้นอยู่กับหลักการ กรอบและแนวทางที่พิพิธภัณฑ์สถานนั้นๆ กำหนดไว้

๖๒. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร พิพิธภัณฑ์สถานที่อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการประชาสัมพันธ์ด้วยเหตุนี้ การที่พิพิธภัณฑ์สถานเท่าตัวให้มีบทบาทร่วม หรือ เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระหว่างประเทศ จะทำให้ได้รับความร่วมมือในทุกๆ ด้านรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ เช่น ในระดับท้องถิ่น อาจมีการส่งแลกเปลี่ยน ข่าวสารกับประชาสัมพันธ์จังหวัด โรงเรียน พิพิธภัณฑ์สถานอื่นๆ หรือการเข้าร่วมกับสมาคมพิพิธภัณฑ์ในระดับชาติ รวมทั้งเป็นสมาชิกในสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ Icom พิพิธภัณฑ์สถานที่เกิดตัวเองเข้าร่วมกับวงการพิพิธภัณฑ์เช่นนี้ จะได้รับผลดีทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานและชื่อเสียง

๑๓. การเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของท้องถิ่นและชุมชน อาทิ ร่วมจัดนิทรรศการในงานเทศกาล งานประจำปีของจังหวัด การจัดนิทรรศการไม่ร่วมกับจังหวัดเคลื่อนที่ การจัดกิจกรรม นิทรรศการพิเศษที่มีหัวข้อตรงกับเทศกาลของท้องถิ่น การจัดการที่ในพิพิธภัณฑ์สถานจัดการประชุม มีกองบรรณของท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลดีต่อการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถาน

ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการประชาสัมพันธ์ในพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น

ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น หากมีงบประมาณหรือมีผู้ให้การสนับสนุนที่เพียงพอ คงจะไม่ลำบากใจสำหรับผู้ทำงานในพิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่นนั้นๆ แต่หากจะมีข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าวคงจะต้องคิดว่าสิ่งใดจำเป็นและสิ่งใดจะช่วยให้งานบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งจะกล่าวโดยสรุปดังนี้

๑. บุคลากร หากไม่สามารถมีตำแหน่งเจ้าหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยตรง ตามระบบราชการข้าราชการพลเรือน เช่น ตำแหน่งนักวิชาการเผยแพร่ ซึ่งรับวุฒิปริญญาตรีสาขาวิทยาศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน อาจใช้การบรรจุเป็นลูกจ้างชั่วคราว ในตำแหน่งนักวิชาการเผยแพร่ นักประชาสัมพันธ์หรือนักกิจกรรมอาสาสมัครมาทดแทน แต่หากไม่สามารถกระทำได้ อาจใช้วิธีการเชิญให้นักประชาสัมพันธ์หรือสื่อมวลชนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการของพิพิธภัณฑ์สถาน โดยมีทั้งกลุ่มที่ให้คำปรึกษาและกลุ่มที่ปฏิบัติงาน ก็จะได้รับความร่วมมือในการทำงานด้านประชาสัมพันธ์ โดยมีอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งจะยังผลในการประหยัดงบประมาณและให้มีแนวร่วมในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานต่อไปในระยะยาวด้วย

๒. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็น ในเบื้องต้นควรมีอุปกรณ์สื่อสารขั้นพื้นฐาน อาทิ โทรศัพท์ โทรสาร พิมพ์ดีด เครื่องเสียง หรือหากมีงบประมาณ จะใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น อุปกรณ์ไฮเทคอุปกรณ์ทางการศึกษา อุปกรณ์สื่อสารผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจจะสามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ได้ด้วยตนเองในเบื้องต้น ก็น่าจะเพียงพอจากนั้นจึงส่งข่าวสารหรือ ข้อมูลที่ต้องการประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานสนับสนุน ที่มีบุคลากรและอุปกรณ์พร้อมกว่าช่วยเผยแพร่ในวงกว้าง

สรุปได้ว่าพิพิธภัณฑ์สถาน มีความจำเป็นที่ต้องทำการประชาสัมพันธ์ โดยต้องกำหนดเป้าหมายและผลที่คาดหวังจากการดำเนินงานให้ชัดเจน ซึ่งหมายถึงต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ สิ่งที่จะขาดไม่ได้ คือ ความเป็นผู้นำในการประชาสัมพันธ์ของผู้บริหาร ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์สถาน ทั้งในงานหน้าฉากและหลังฉากที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้เข้าชมอย่างสม่ำเสมอ มิฉะนั้นแล้ว การประชาสัมพันธ์ก็จะไม่เกิดผลแก่พิพิธภัณฑ์สถานเอง

บรรณานุกรม

- จิรา จงกล. พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา. กรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัทอินทรีเพ้นท์ติ้งกรุ๊ป จำกัด. พ.ศ.๒๕๒๖
- ขวัญา ทิพย์รังสี. บทบาทการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา (เพื่อพิชิต้องและพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์). รายงานโครงการพัฒนาบุคลากรผู้ดูแลวารสารศาสตร์ตามนิยัติน (สื่อมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๔

Queen Mother's Memorial for Social Development, built in the name of the Queen Mother

Queen Mother's Memorial for Social Development

© 2004 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

■■■■■ *Journal of Management Inquiry* 16(1)

កុមារានៅសាលាសិក្សាប្រចាំថ្ងៃ

សាលាប្រចាំថ្ងៃ

ที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาโดยละเอียด รอบคอบ เนื่องจากสถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานหลายประการที่ก่อให้เกิดปัญหาความเสียหายให้กับตัวอาคาร และวัตถุในพิพิธภัณฑสถาน ดังนั้นการสำรวจสภาพแวดล้อมของที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน เพื่อวางแผนการรักษาความปลอดภัยการเลือกทำเลและที่ตั้งสำหรับการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถาน จะสามารถลดปัญหาเรื่องการรักษาความปลอดภัยได้ สำหรับพิพิธภัณฑสถานที่มีการดำเนินงานอยู่แล้ว และตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงในทำเลที่ตั้งอย่างใดอย่างหนึ่งควรทำการสำรวจถึงจุดอ่อน จุดแข็งของสถานที่ตั้งแต่ละจุด เพื่อเลือกมาเป็นแนวทางในการรักษาความปลอดภัยต่อไป

ในการเลือกสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน เพื่อป้องกันอันตราย ต่างๆ จึงควรพิจารณาถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

๑. ควรเป็นบริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก และมีเส้นทางเดินทางติดต่อได้มากกว่าหนึ่งทางหากเกิดภาวะฉุกเฉินสามารถใช้เส้นทางอื่นแทนได้

๒. ไม่ไกลจากชุมชนเสี่ยงต่อการโจรกรรมของโจรผู้ร้าย
๓. ไม่อยู่ในย่านการค้าที่จราจรคับคั่ง และยากแก่การป้องกันอัคคีภัย
๔. ไม่อยู่ในย่านโรงงานอุตสาหกรรมที่มีมลพิษ ฝุ่นละอองเป็นอันตรายต่ออาคารและวัตถุในพิพิธภัณฑสถาน
๕. ไม่เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเส้นทางของลม พายุ หรือแผ่นดินไหว
๖. ไม่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง หรือเคยเกิดอุทกภัยอยู่เป็นประจำ
๗. ไม่เป็นที่ที่มีแร่ธาตุโลหะใต้ดินที่เป็นสื่อทำให้เกิดฟ้าผ่า
๘. ไม่ควรอยู่ในย่านที่เสี่ยงต่อการการจลาจล ชุมชนประท้วง
๙. ไม่อยู่ติดกับถนนที่มีแรงสั่นสะเทือนสูงจากยานพาหนะที่วิ่งไปมา

ตัวอย่างของทำเลที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีปัญหา เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ตั้งอยู่บนถนนเจ้าฟ้าซึ่งเป็นถนนเดินทางเดียว การเดินทางมายังพิพิธภัณฑสถานจะต้องไปอ้อมจากบางลำภูทำให้เสียเวลาในการเดินทาง เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องการเดินทางมายังพิพิธภัณฑสถานบางครั้งต้องล้มเลิกการเดินทางเพราะเมื่อยหนากับปัญหาคมนาคม นอกจากนี้การที่พิพิธภัณฑสถานตั้งอยู่ติดกับถนนมากเกินไป ทำให้เกิดผลเสียต่ออาคารและศิลปโบราณวัตถุที่จัดแสดงภายใน เนื่องจากแรงสั่นสะเทือนของรถที่วิ่งสัญจรไปมา ทำให้อาคารทรุดตัวและผนังแตกร้าว รวมทั้งฝุ่นละอองที่เป็นมลพิษในอากาศก็มีส่วนทำให้อาคารและศิลปโบราณวัตถุเสื่อมสลายอีกด้วย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์ ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นทางน้ำเก่าทำให้อาคารทรุดครึ้นความชื้นในโถงผนังเป็นเหตุให้มีน้ำซึมออกจากผนังและผนังอาคารปูนเปื้อนอยู่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณอาคารเรือนไทยมีถูกฟ้าผ่าบ่อยครั้งซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากมีแร่ธาตุที่เป็นขบวนการให้เกิดฟ้าผ่า เป็นต้น

อาคารพิพิธภัณฑสถาน

อาคารพิพิธภัณฑสถานในปัจจุบันทั่วโลกมี ๒ ประเภท คือ อาคารพิพิธภัณฑสถานที่ใช้อาคารเก่าที่มีอยู่เดิม และอาคารพิพิธภัณฑสถานที่ยังสร้างขึ้นใหม่ ดังนั้นในการวางแผนการรักษาความปลอดภัยของอาคารพิพิธภัณฑสถาน จึงต้องพิจารณาถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับอาคารพิพิธภัณฑสถานแต่ละประเภท เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการออกแบบ เพื่อป้องกันภัยต่างๆ ทั้งโจรผู้ร้าย อัคคีภัย และภัยพิบัติอื่นๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบอาคารแต่ละแห่งด้วย

อาคารพิพิธภัณฑฯที่ถูกหลักในการป้องกันภัย ควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

๑. เป็นอาคารที่มีความมั่นคง แข็งแรง สามารถรองรับน้ำหนักของวัตถุที่จัดแสดงได้
๒. มีการออกแบบที่ไม่ล้นเกินข้อจนทำให้ผู้เข้าชมหลงทิศ และไม่สามารถหาทางออกได้ในการฉุกเฉิน
๓. ไม่ควรมีประตูหน้าต่างมากเกินไป จนยากต่อการรักษาความปลอดภัย
๔. มีประตูทางเข้าออกสำหรับผู้เข้าชมเป็นทางเดียวกัน สำหรับเจ้าหน้าที่ควรมีประตูทางเข้าออกเฉพาะต่างหาก และมีประตูทางออกฉุกเฉินในการณีเกิดอัคคีภัย
๕. ใช้วัสดุในการก่อสร้างผนัง ฝ้าเพดาน ประตู หน้าต่างที่มีความแข็งแรง ทนทานป้องกันการโจรกรรมได้
๖. ควรติดตั้งระบบสัญญาณป้องกันโจรภัย และอัคคีภัยแบบต่างๆ ตามความสำคัญของวัตถุที่จัดแสดง หากเป็นวัตถุที่มีค่าหรือต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ จะต้องเพิ่มระบบการรักษาความปลอดภัยให้มากขึ้น
๗. ติดตั้งระบบควบคุมประตูเปิด ปิดอัตโนมัติเพื่อป้องกันการโจรกรรม
๘. ไม่ควรออกแบบให้มีบันได ท่อหรือช่องนำบริเวณด้านนอกอาคาร และไม่ควรถอดแบบภูมิทัศน์ที่มีต้นไม้ใหญ่ ใกล้อาคารที่จะเป็นหนทางให้โจรผู้ร้ายใช้ในการปีนขึ้นอาคารได้
๙. มีการติดตั้งสายล่อฟ้าเพื่อป้องกันฟ้าผ่า
๑๐. จัดทำห้องมั่นคงหรือห้องนิรภัย เพื่อป้องกันโจรภัยและอัคคีภัย
๑๑. มีห้องรับฝากของบริเวณด้านหน้าทางเข้าพิพิธภัณฑฯ
๑๒. ในการจัดทำแผนที่หรือแผนผังอาคารพิพิธภัณฑฯ เพื่อประกอบการรณพิพิธภัณฑฯควรยกเว้นการแสดงหรือเผยแพร่ห้องที่สำคัญ หรือห้องที่ต้องการรักษาความปลอดภัยในแผนที่ แผนผัง

อาคารพิพิธภัณฑฯที่เป็นอาคารเก่าที่มีการจัดท่าระบบการรักษาความปลอดภัยไว้อย่างดีที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ แม้ว่าอาจจะไม่ใช่แบบอย่างทันสมัยที่สุดได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งมีกรอบออกแบบและวางระบบการป้องกันภัยไว้เป็นอย่างดีตามหลักการข้างต้น

การป้องกันภัยจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ

นับเป็นความโชคดีที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคที่ภัยพิบัติธรรมชาติประเภทที่ไม่รุนแรง และไม่สร้างความเสียหายมากดังเช่นประเทศต่างๆ ในโลก ภัยธรรมชาติที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศ ส่วนใหญ่เป็นภัยจากน้ำท่วม ส่วนภัยจากพายุและแผ่นดินไหวเกิดน้อยครั้งมาก นอกจากนั้นก็เป็นภัยจากสภาพภูมิอากาศในแถบร้อนที่ประสบอยู่ทั่วไป ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น และแสงแดด ซึ่งจะรบกวนเฉพาะถึงภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำในภูมิภาคเขตร้อนเท่านั้น

แนวทางการป้องกันภัย

น้ำท่วม

พิพิธภัณฑฯที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีน้ำท่วมเป็นประจำ ก็ควรจะต้องมีการวางแผน จัดหาอุปกรณ์เคลื่อนย้ายวัตถุไว้โดยอาจจะเตรียมแพ หรือเรือขนาดใหญ่ สำหรับเคลื่อนย้ายวัตถุ เพื่อป้องกันวัตถุแช่อยู่ในน้ำ หรืออาจจะเลิกห้องจัดแสดงชั้นล่าง หรือปรับปรุงเป็นสวนต้อนรับสำหรับจำหน่ายตั๋ว ฝากของ ประชาสัมพันธ์ ซึ่งไม่ต้องมีวัตถุ อุปกรณ์ที่จะต้องเคลื่อนย้ายมาก เพื่อบริการควรเป็นแบบลอยตัว เคลื่อนย้ายง่าย มีน้ำหนักเบา ไม่ควรเป็นประเภทติดกับที่ (On - Is) และวางแผนการจัดแสดงใหม่โดยใช้อาคารชั้นบนที่น้ำท่วมไม่ถึงแทน กรณีสามารถหาเช่าเรือนชั่วคราวที่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้ก็อาจจะเช่าเรือน พร้อมกับเตรียมเครื่องสูบน้ำทั้งระบบไฟฟ้า และแบบใช้เรือเพลิงได้ด้วย หรืออาจเตรียมเครื่องสำรอง

ไฟฟ้าไว้ กรณีต้องมีการตัดกระแสไฟฟ้า นอกจากนั้นการติดตั้งระบบไฟฟ้า ควรทำลีสลับไฟฟ้าให้อยู่ระดับสูงที่น้ำท่วมไม่ถึงด้วย

ฟ้าผ่า

ภัยจากปรากฏการณ์ฟ้าผ่า เป็นภัยที่ทำลายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จึงควรมีการติดตั้งสายล่อฟ้า สำหรับอาคารทุกแห่งไว้ และหลีกเลี่ยงการปลูกต้นไม้สูงไว้ใกล้ตัวอาคาร เพราะจะเป็นสื่อให้เกิดฟ้าผ่าได้ด้วยเช่นกัน

อุณหภูมิ ความชื้น และแสงแดด

เป็นภัยที่มีผลกระทบต่อวัสดุในพิพิธภัณฑ์มาก และจะทำให้วัสดุเสียหายมีการเสื่อมสภาพเร็วขึ้น ในการออกแบบการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สามารถป้องกันได้มาก ซึ่งจะต้องประสานกับสถาปนิก วิศวกร และภูมิสถาปนิก ผู้ออกแบบให้ได้รับทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้ด้วย เช่น ที่ที่ตั้ง การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดแสดงที่เป็นอันตรายต่อวัตถุ หรือไม่ควรปลูกต้นไม้ชิดกับตัวอาคารมากเกินไปเพราะจะก่อให้เกิดความชื้นจากการรดน้ำต้นไม้ สำหรับแนวทางการป้องกันโดยละเอียดได้กล่าวอยู่ในหัวข้อการดูแลรักษาวัตถุในพิพิธภัณฑ์แล้ว

การป้องกันภัยจากอุบัติเหตุ

อุบัติเหตุเป็นภัยที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหากประมาทเลินเล่อและขาดความระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อัคคีภัย นับเป็นอุบัติเหตุที่ร้ายแรงและนำความหายนะมาสู่ทรัพย์สินอันมีค่า และชีวิตของมนุษย์ ทำให้เกิดการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ และไม่อาจเรียกกลับคืนหรือหาทดแทนได้ การป้องกันอัคคีภัยจึงเป็นหัวใจหลักอย่างหนึ่งในเรื่องการรักษาความปลอดภัย และพิพิธภัณฑ์ทุกแห่งต้องคำนึงถึงเป็นลำดับต้นๆ เพราะนอกจากจะนำความเสียหาย สูญหายทรัพย์สินของทางราชการ และวัตถุที่เป็นมรดกของชาติแล้ว ยังนำความสูญเสียมาสู่ชีวิตของบุคลากรและประชาชนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ อีกด้วย

สาเหตุของอัคคีภัย มีสาเหตุที่ควรทราบดังต่อไปนี้

1. ไฟฟ้าลัดวงจร เกิดจากสายไฟฟ้าเก่าชำรุด การใช้สายไฟฟ้าไม่ได้ขนาดทำให้เกิดไฟฟ้าช็อต และไฟไหม้ลุกลาม
2. ความประมาท เลินเล่อจากการสูบบุหรี่และทิ้งก้นบุหรี่ในที่ที่มีวัสดุติดไฟ การใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นระยะเวลานานแล้วลืมปิด การเก็บวัตถุที่เป็นเชื้อเพลิงใกล้กับแหล่งความร้อนหรือเกิดประกายไฟจนเป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้
3. การลอบวางเพลิง จากการขัดผลประโยชน์ในเรื่องอาคาร ที่ดิน หรือหวังผลในการทำลายล้างโดยมีเจตนาเป็นอย่างอื่น
4. การใช้กิจการเป็นแหล่งเชื้อเพลิงและเกิดการรั่วไหลของก๊าซจนเกิดระเบิดและเกิดเพลิงไหม้ขึ้น

แนวทางการป้องกัน

1. วางมาตรการการป้องกันอัคคีภัยโดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมการรักษาความปลอดภัย เป็นผู้วางแผน และกำกับดูแลในเรื่องการป้องกันและระงับอัคคีภัย ดังนี้
 - จัดแผนเก็บวัสดุน้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุไวไฟแยกต่างจากอาคาร
 - ระมัดระวังในการใช้ก๊าซเชื้อเพลิง และหมั่นตรวจสอบถังว่ามีสารรั่วไหลของก๊าซหรือไม่
 - จัดให้มีเวรยามช่วยสอดส่องดูแลในเรื่องอัคคีภัย
 - จัดให้มีการตรวจสอบ และเปลี่ยนสายไฟฟ้าเก่าที่ชำรุด รวมทั้งสายไฟฟ้าที่ไม่ได้ขนาด
 - วางระเบียบข้อบังคับสำหรับเจ้าหน้าที่ในการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า และจะต้องมีการปิดทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งานโดยเคร่งครัด
 - ติดตั้งอุปกรณ์ตัดไฟ เมื่อเกิดไฟฟ้าลัดวงจร เครื่องจะตัดทำการตัดกระแสไฟฟ้าไม่ให้เกิดไฟไหม้

- การติดตั้งเครื่องดับความร้อนที่มีระบบเครื่องดับเพลิงด้วยสารเคมีชนิดในมิติหรือระบบละอองน้ำ (Water mist) ซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อวัตถุที่จัดแสดง
- ติดตั้งสัญญาณแจ้งไปยังสถานที่ดับเพลิงโดยตรง
- แจ้งเจ้าหน้าที่ให้ทราบถึงแหล่งน้ำสำหรับดับเพลิง ที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ของหน่วยดับเพลิงที่สะดวกและใกล้ที่สุด
- ติดตั้งสัญญาณแจ้งเหตุเพลิงไหม้ในห้องจัดแสดง และห้องที่มีความสำคัญที่จะต้องป้องกันอัคคีภัย เช่น เครื่องมือตกคว้น เครื่องมือตกความร้อน เมื่อมีควันหรือความร้อนเกิดขึ้น จะมีเสียงกริ่งสัญญาณเตือนภัยดังขึ้น

๒. จัดเตรียมอุปกรณ์ในการดับเพลิง

- เตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในการดับเพลิงขั้นพื้นฐานไว้ให้พร้อม เช่น น้ำ ทราย กระบองน้ำ เขือก บันได ขวาน
- เตรียมเครื่องมือดับเพลิงให้เหมาะสมกับประเภทของเพลิงไหม้ทุกประเภทสำหรับเครื่องดับเพลิงเคมีให้ติดตั้งในที่หยิบฉวยใช้งานได้ง่าย และมีจำนวนเพียงพอ โดยตรวจสอบให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้เสมอ และศึกษาวิธีการใช้ให้เข้าใจ
- เตรียมหัวสูบลและสายสูบลสำหรับฉีดน้ำ เมื่อเกิดเพลิงไหม้ โดยจัดตั้งหัวสูบลเป็นระยะๆ และจะต้องหาแหล่งน้ำอื่นสำรอง กรณีน้ำประปาไม่เพียงพอไว้ด้วย โดยจัดเตรียมเครื่องสูบน้ำและเครื่องสำรองไฟฟ้าไว้ กรณีจะต้องมีการตัดกระแสไฟฟ้าหากเกิดอัคคีภัย

๓. มีกอบรมเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมในการระแวดระวัง เรื่องอัคคีภัยและฝึกซ้อมให้ความรู้ในการดับเพลิงขั้นต้น ในเรื่องต่างๆ ของการใช้เครื่องมือดับเพลิงกับประเภทของไฟแต่ละชนิด การแจ้งเหตุเพลิงไหม้ และมีการซักซ้อมดับเพลิงเป็นครั้งคราว

การป้องกันอัคคีภัยในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ของกรมศิลปากรในปัจจุบันได้วางแนวทางในการปฏิบัติเป็นระบบดังนี้

๑. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวังภัย ด้วยการจัดยามรักษาการณ์ปฏิบัติงาน เดินตรวจตราอาคารสถานที่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง จัดตารางอยู่เวรสำหรับข้าราชการ ลูกจ้าง (ผู้ชาย) มาอยู่นอนเวรกลางคืนเพื่อช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติงานของยามรักษาการณ์ รวมทั้งจัดข้าราชการเป็นผู้ตรวจเวร มาตรวจการอยู่นอนเวรรักษาการณ์ของเจ้าหน้าที่ด้วย โดยที่จะให้เจ้าหน้าที่ผู้มาอยู่เวรรายงานเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นในสมุดบันทึกเหตุการณ์ไว้เป็นหลักฐาน และเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจเวรจะลงชื่อกำกับในสมุดบันทึกเหตุการณ์ในการตรวจเวรประจำวันแต่ละครั้ง หากผู้อยู่เวรไม่มาก็จะบันทึกรายงานในสมุดฯ และให้รายงานสาเหตุการไม่มาอยู่เวรรักษาการณ์

๒. กำชับให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกประเภททุกครั้งเมื่อเลิกใช้แล้วและหลังจากปิดอาคารสำนักงานและอาคารพิพิธภัณฑ์ในแต่ละวัน ยามรักษาการณ์จะช่วยตรวจสอบดูแลเรื่องการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าอีกครั้งหนึ่งหากมีการปิดไม่เรียบร้อยจะเปิดอาคารเข้าไปเปิดให้เรียบร้อยและรายงานในสมุดบันทึกเหตุการณ์ไว้

๓. ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่จัดตั้งใหม่จะมีการติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัยแบบเครื่องดับความร้อนไว้ที่เพดานอาคาร ซึ่งหากเกิดความร้อน เปลวไฟ หรือควันไฟ เครื่องจะปล่อยก๊าซออกมาดับไฟทันทีซึ่งการนี้จะไม่ทำอันตรายต่อวัตถุที่จัดแสดง นอกจากนี้ยังมีการติดตั้งเครื่องตัดกระแสไฟฟ้าเมื่อเกิดไฟฟ้าลัดวงจร

๔. จัดให้มีอุปกรณ์ดับเพลิง หัวสูบลและสายสูบล ติดตั้งไว้ในอาคารตามจุดต่างๆ และจัดทำแผนแสดงที่ตั้งของอุปกรณ์ดับเพลิงไว้ให้ เจ้าหน้าที่ ยามรักษาการณ์ ทราบ รวมทั้งอบรมวิธีการใช้เครื่องมือดับเพลิงในกรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้ และให้ทราบถึงชนิดของอัคคีภัยที่เกิดขึ้นเพื่อสามารถเลือกไปใช้เครื่องดับเพลิงที่ถูกต้อง เหมาะสม เพราะการใช้อุปกรณ์ดับเพลิง

ไม่ถูกประเภทของไฟ นอกจากนี้ไม่สามารถสกัดกั้นไฟได้แล้วยังอาจทำให้วัตถุในท้องจัดแสดงเสียหายได้ ตัวอย่าง เช่น กรณีไฟไหม้อาคารศาล พระพุทธรูปทวารวดี ที่อำเภอโคกนิบ จังหวัดปราจีนบุรี จากการที่ประชาชนไปจุดธูปบูชาพระแล้วเกิดไฟลุกลาม ประชาชนได้ช่วยกันดับไฟด้วยการใช้น้ำฉีดพ่นองค์พระ ความร้อนจากเพลิงลุกลามที่ติดสะสมอยู่ในองค์พระพุทธรูปซึ่งทำด้วยหิน เมื่อกระทบความเย็นพระพุทธรูปที่ถูกไฟเผาก็แตกร้าวทั้งองค์ ตัวอย่างนี้เป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่ได้ทำลายมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของชาติ อย่างน่าเสียดาย

การป้องกันภัยจากมนุษย์

ในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่ทันสมัยล้ำยุคได้ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อการป้องกันภัยในพิพิธภัณฑ์และมณูษย์และเป็นเครื่องทุ่นแรง ช่วยเหลือมนุษย์ในการป้องกันภัยได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากมาย อย่างไรก็ตามการป้องกันภัยที่เป็นแบบพื้นฐานทั่วไปก็ยังเป็นประโยชน์ และมีความจำเป็นในเชิงจิตวิทยาในการป้องกันภัยด้วยเช่นกัน ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม และนิยมใช้ในพิพิธภัณฑ์ทั่วไปเท่านั้น

แนวทางป้องกัน

๑. ใจรภัย

๑.๑ จัดทำระบบการรักษาความปลอดภัยขึ้นพื้นฐานด้วยเทคนิคทางกลศาสตร์ (Mechanical Technique) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมเลือกใช้กันโดยทั่วไปเป็นระบบที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนง่ายต่อการบำรุงรักษาและสามารถรักษาความปลอดภัยได้อย่างดี เช่น

- ก. การจัดทำรั้วหรือสิ่งกีดขวาง เพื่อกำหนดแนวเขตพื้นที่ในการควบคุมบุคคล และยานพาหนะในการเข้าออก ซึ่งเป็นการสร้างเกราะป้องกันเบื้องต้นไม่ให้โจรผู้ร้ายหรือบุคคลที่ไม่พึงประสงค์หรือผู้ประสงค์ร้ายเข้ามาในบริเวณได้โดยง่าย ทั้งนี้ควรคำนึงด้วยว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ให้บริการอย่างหนึ่ง ดังนั้นในการออกแบบจึงไม่ควรสร้างรั้วที่ดูเหมือนเป็นกำแพงสถานที่ต้องห้าม หวงห้าม จนไม่กล้าเข้าใกล้ ในขณะที่เดียวกันอาจเพิ่มความสนใจหรือเร่งเร้าให้แก่โจรผู้ร้ายเกิดความต้องการเข้าไปโจรกรรมได้ แต่ควรคำนึงถึงความสวยงาม และแสดงขอบเขตพื้นที่บริเวณของพิพิธภัณฑ์เพื่อสะดวกต่อการควบคุม
- ข. ใส่กุญแจประตูห้องจัดแสดง และตู้จัดแสดงโดยใช้กุญแจที่มีคุณภาพดี และมีคุณสมบัติในการป้องกันกุญแจเสียได้ และให้มีบริเวณความแข็งแรงเหมาะสมกับบริเวณที่ใช้กุญแจในแต่ละจุดด้วย
- ค. ใช้กระจกพิเศษที่มีความแข็งแรงทนต่อแรงสั่นสะเทือน และกันกระสุนสำหรับตู้จัดแสดงที่แสดงของมีค่า

ง. ใช้ทาสติกหนาทหารหรือเพล็กซ์กลาส (Plexiglas) ซึ่งเป็นวัสดุน้ำหนักเบา มีความแข็งแรง ทนทาน และไม่แตกง่ายแทนกระจกในการจัดทำตู้จัดแสดง เพื่อป้องกันการโจรกรรม และป้องกันวัตถุที่จัดแสดงในตู้จัดแสดงไม่ให้ได้รับอันตรายจากกระจกตู้จัดแสดงแตกเสียหาย

จ. สร้างห้องนิรภัย ตู้นิรภัย เป็นห้องสำหรับแสดงวัตถุสำคัญหรือเก็บของมีค่าเพื่อป้องกันโจรภัย และอัคคีภัย

ฉ. ใช้บานประตูเหล็กสำหรับห้องสำคัญ และเปิด ปิดยึดไม่ติดเพื่อป้องกันโจรกรรม

๑.๒ จัดทำระบบระบบสัญญาณเสียงแจ้งเหตุด้วย เทคนิคทางไฟฟ้า (Electrical Technique) โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ติดตั้งไว้ในจุดที่ต้องการรักษาความปลอดภัย

- ก. เครื่องตรวจจับการกระทบกระเทือน (Impact and vibration detectors) เป็นอุปกรณ์ใช้ติดตั้งที่ตู้จัดแสดง ตู้เซฟ กำแพง ประตู หน้าต่าง หากมีการกระทบกระเทือนจะเกิดสัญญาณดังขึ้น ปัจจุบันได้พัฒนาระบบทันสมัยมากขึ้น เป็นระบบไร้สาย ควบคุมผ่านทางโทรศัพท์ ราคาไม่แพง

ข. เครื่องจับ (Trap devices) เป็นอุปกรณ์ที่นิยมใช้กับภาพเขียนโดยคิดไว้ข้างหลังภาพ หากมีคนมาดึงภาพก็จะเกิดสัญญาณแจ้งเตือนขึ้น

๑.๓ จัดทำระบบป้องกันภัยโดยใช้แสงสว่างหรือแสงอินฟราเรด (Infrared barriers) หรือเรียกว่า เทคนิคทางโทรทัศน์ (Optical techniques) มีหลายระบบด้วยกัน ดังนี้

ก. เครื่องกันด้วยแสงสว่าง (Visible light barriers) ใช้ติดตั้งบริเวณทางเดินหรือทางเข้าภายในอาคารเพื่อป้องกันการโจรกรรม หรือบริเวณส่วนจัดแสดงที่ไม่ต้องการให้ผู้ชมเข้าใกล้วัตถุ ถ้ามีผู้ชมเดินผ่านทางเดินของแสงจะทำให้เกิดสัญญาณเสียงดังขึ้นเตือนขึ้น

ข. เครื่องโทรทัศน์วงจรปิด ใช้ติดตั้งในห้องจัดแสดง โดยมีเจ้าหน้าที่ควบคุมอยู่หน้าจอทีวี และมีบันทึกเทปไว้ หากพบพฤติกรรมของผู้ชมที่น่าสงสัย อาจแจ้งให้พนักงานประจำห้อง พอเจ้าหน้าที่ผู้รักษาความปลอดภัย ยามรักษาการณ์ไปสอดส่องดูแล หรือหากเกิดเหตุการณ์ที่น่าสงสัยอาจนำหมามาเฝ้ายืนเพื่อหาสาเหตุได้ ปัจจุบันมีระบบไร้สาย และสามารถครอบคลุมพื้นที่ในรัศมีได้ไกลมากกว่า ๑๐ เมตร

ค. แสงสว่างควบคุม เป็นการใช้แสงไฟฟ้าธรรมดา หรือสปีดไลท์ ติดตั้งส่องสว่างในบริเวณที่รั้ว อาคารหรือบริเวณที่ต้องการคุ้มครอง ซึ่งจะทำให้โจรผู้ร้ายไม่กล้าเข้าไปทำการโจรกรรมในระดับหนึ่งได้ เพราะจะสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย อันเป็นหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่ง

๑.๔ จัดเจ้าหน้าที่รักษาการณ์ หรือบุคคลในการดูแลรักษาความปลอดภัย ประกอบไปด้วยบุคลากรที่ดูแลรักษาความปลอดภัยในห้องจัดแสดงได้แก่ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน ประจำงานประจำห้อง และบุคลากรที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของพื้นที่บริเวณได้แก่ ยามรักษาการณ์ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของบริษัท ตำรวจ และ ทหาร เป็นต้น สำหรับในพื้นที่บางแห่งซึ่งขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร อาจขอความอนุเคราะห์กำลังจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ซึ่งผู้บริหารพิพิธภัณฑสถานจะต้องจัดระบบ และมอบหมายหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยสำหรับพิพิธภัณฑสถาน ๒๔ ชั่วโมง ตามความเหมาะสมแก่พื้นที่ เจ้าหน้าที่รักษาการณ์แต่ละตำแหน่งในพิพิธภัณฑสถานมีความรับผิดชอบต่าง ๆ ดังนี้

ก. เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน มีหน้าที่ควบคุมและดูแลการรักษาความปลอดภัยของศิลปโบราณวัตถุภายในห้องจัดแสดง

ข. พนักงานประจำห้อง มีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของศิลปโบราณวัตถุในห้องจัดแสดง

ค. เจ้าหน้าที่อุทยาน มีหน้าที่ควบคุมดูแลรับผิดชอบระบบอุทยานทั้งหมดของพิพิธภัณฑสถาน และทำหน้าที่เบิกจ่ายกุญแจของอาคาร / ห้องจัดแสดง เพื่อเปิดห้องจัดแสดง

ง. ยามรักษาการณ์ มีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของอาคารพิพิธภัณฑสถาน และทรัพย์สินของทางราชการ และสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อย

จ. ตำรวจหรือทหารรักษาการณ์ มีหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนการรักษาความปลอดภัยให้เข้มแข็งขึ้นและช่วยการปฏิบัติงานของยามรักษาการณ์

การจัดระบบดูแลรักษาความปลอดภัยพิพิธภัณฑสถานในเวลากลางวัน

การควบคุมดูแลการรักษาความปลอดภัยของพิพิธภัณฑสถาน ต้องนับเริ่มต้นตั้งแต่การเปิดประตูพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้นไป ซึ่งอาจใช้แนวทางการปฏิบัติของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มาประยุกต์ใช้ได้ โดยแต่งตั้งบุคลากรและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้เจ้าหน้าที่ในแต่ละส่วนปฏิบัติงานดังนี้

๑. แต่งตั้งให้มีหัวหน้ารักษาความปลอดภัยเพื่อวางแผนการและความปลอดภัยของระบบการรักษาความปลอดภัยทั้งหมดของพิพิธภัณฑ์โดยมีบุคลากรในความรับผิดชอบประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ พนักงานประจำห้อง เจ้าหน้าที่ดูแล ยามรักษาการณ์ และ ตำรวจหรือทหารรักษาการณ์

๒. แต่งตั้งให้มีหัวหน้าศึกษาเพื่อควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ และ พนักงานประจำห้อง สำหรับอาคารจัดแสดงแต่ละหลัง

๓. แต่งตั้งสายตรวจเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานประจำห้องอีกชั้นหนึ่งและแต่งตั้งหัวหน้ายามรักษาการณ์เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของยามรักษาการณ์ เป็นต้น รูปแบบการจัดระบบในแต่ละพิพิธภัณฑ์อาจปรับได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของพิพิธภัณฑ์ จำนวนบุคลากร จำนวนวัตถุและคุณค่าความสำคัญของวัตถุ

ในการเปิดพิพิธภัณฑ์ลงหน้าเพื่อให้บริการในแต่ละวัน จะถือหลักปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ ให้เจ้าหน้าที่ทุกคนมาพร้อมหน้ากันที่หน้าประตูอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ในเวลา ๘.๐๐ น. ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ๓ ฝ่ายคือ เจ้าหน้าที่ดูแล หัวหน้าตึก เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ และพนักงานประจำห้อง จากนั้นหัวหน้าตึกจะร่วมกับเจ้าหน้าที่ดูแลเปิดอาคารจัดแสดงให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอาคารจัดแสดงนั้น โดยก่อนเปิดดูแล เจ้าหน้าที่ดูแลและหัวหน้าตึกจะตรวจสอบตราประทับดินเหนียวของตนที่ติดราวกวักกันดูแลก่อน ตราประทับนี้เจ้าหน้าที่ดูแลและหัวหน้าตึกจะมีตราประทับของตนเองคนละอัน มีลวดลายไม่เหมือนกันและจะติดราวกวักกันเปิดพิพิธภัณฑ์ทุกครั้ง เพื่อเป็นการป้องกันว่าหลังจากการปิดพิพิธภัณฑ์และใส่ดูแลในแต่ละวันแล้ว ไม่มีผู้ใดแอบมาลักลอบเปิดอีกเพราะหากเปิด ตราประทับที่ติดไว้จะแตกออกจากกัน หลังจากเมื่อเปิดห้องจัดแสดงแล้ว หัวหน้าตึก เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ และพนักงานประจำห้องจะร่วมกันตรวจดูว่า ประตู หน้าต่าง ตู้จัดแสดง ศิลปะโบราณวัตถุในตู้จัดแสดง นอกตู้จัดแสดงว่าอยู่ในสภาพที่ปกติหรือไม่ หากไม่มีสิ่งใดผิดปกติก็จะปฏิบัติงานตามปกติ เริ่มนับจากการทำความสะอาดศิลปโบราณวัตถุในความรับผิดชอบ ความสะอาดของห้องจัดแสดง เพื่อเปิดให้บริการได้ในเวลา ๙.๐๐ น. แต่ถ้าหากเกิดมีสิ่งผิดปกติจะแจ้งต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นเพื่อรับทราบและดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมกับรายงานในสมุดบันทึกเหตุการณ์ไว้เป็นหลักฐานต่อไป

หลังจากเปิดห้องจัดแสดง และเปิดทำการให้บริการเข้าชม เจ้าหน้าที่ทุกคนควรอยู่ประจำจุดรับผิดชอบของตน เช่น ยามรักษาการณ์ ควรอยู่บริเวณป้อมรักษาการณ์ในจุดที่ควบคุมยานพาหนะเข้า-ออกบริเวณประตูทางเข้าด้านหน้า และคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของบุคคลต้องสงสัย ส่วนบริเวณประตูทางเข้าชม พิพิธภัณฑ์จะต้องมีเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ หรือพนักงานอยู่บริเวณเคาน์เตอร์รับฝากกระเป๋า ทิปพอ่ สัมภาระของผู้ชมมีให้นำสัมภาระเข้าไปในห้องจัดแสดง และมีตำรวจรักษาการณ์หรือทหารรักษาการณ์มาประจำบริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑ์ เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยเพิ่มเติมด้วย ในกรณีฉุกเฉินจะได้ทำการช่วยเหลือได้ทันที

ภายในห้องจัดแสดง เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์หรือพนักงานประจำห้องผู้รับผิดชอบ จะดูแลรักษาความปลอดภัยในห้องจัดแสดง ด้วยการเดินตรวจตราความเรียบร้อยเป็นประจำ โดยเฉพาะเมื่อมีผู้ชมเข้ามา พนักงานจะยืนตรวจตราอยู่ห่าง ๆ และให้คำแนะนำแก่ผู้เข้าชมได้ตามความเหมาะสม แต่จะไม่พูดคุยนานจนลืมหน้าที่ที่จะต้องดูแลความปลอดภัยของวัตถุในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้จะจัดสายตรวจมาตรวจดูความเรียบร้อยในห้องจัดแสดงในเวลาใดเวลาหนึ่งในแต่ละวัน พร้อมกับลงลายมือชื่อการตรวจและเวลาตรวจไว้สำหรับในเวลาพักกลางวันซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนของเจ้าหน้าที่เพื่อพักวันประทานอาหาร จะมีการมอบหมายหน้าที่กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการลงลายมือชื่อรับมอบงานกันให้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้เพื่อจะได้รับการทราบถึงเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นในห้องจัดแสดง และทราบถึงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ไม่ปกติได้

อุปกรณ์ป้องกันภัยภายในห้องจัดแสดงที่เตรียมไว้สำหรับช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ นอกจากอุปกรณ์สื่อสาร ได้แก่ โทรศัพท์ วิทยุสื่อสารความถี่ต่ำแล้ว ในห้องจัดแสดงจะมีการเตรียมสัญญาณภัย และโทรศัพท์วงจรปิด ช่วย

ในการรักษาความปลอดภัยด้วย นอกจากนั้นจะมีการอบรมเจ้าหน้าที่ให้ทราบถึงขั้นตอนในการปฏิบัติหากเกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นในกรณีต่างๆ สำหรับในการปิดอาคารพิพิธภัณฑ์ที่ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการเปิด คือต้องตรวจสอบดูความเรียบร้อยของผู้จัดแสดง ศิลปโบราณวัตถุ ประติมากรรม ภาชนะต่าง ๆ ว่ามีการปิดเรียบร้อยแล้วหรือไม่ มีผู้เข้ามาติดค้างอยู่ในห้องจัดแสดง หรือมีโจรแอบซ่อนอยู่ในหลืบมุมโดยอยู่หรือไม่ เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงปิดประตูห้องจัดแสดงและใส่กุญแจพร้อมติดราดินเหนียวประทับโดยต้องมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานร่วมกัน ๓ ฝ่าย เพื่อเป็นสักขีพยานในการปิด

การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยในเวลากลางคืน

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแต่ละแห่งส่วนใหญ่จะจัดระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยของอาคารนิทรรศการเป็น ๔ ผลัด ในเวลากลางวันจะปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. - ๑๖.๓๐ น. ในเวลากลางคืนจัดเป็น ๓ ผลัดโดยให้อยู่เวรผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันผลัดละ ๔ - ๖ ชั่วโมงแล้วแต่ความเหมาะสม โดยอาจจัดยามผลัดแรกตั้งแต่เวลา ๑๖.๓๐ น. - ๒๒.๓๐ น. ผลัดที่สองตั้งแต่เวลา ๒๒.๓๐ น. - ๐๒.๓๐ น. และผลัดที่สามเวลา ๐๒.๓๐ น. - ๐๘.๓๐ น. เป็นต้น ยามจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด ตามเครื่องแบบปกติเหมือนการปฏิบัติงานในเวลากลางวัน และเดินตรวจสอบพื้นที่บริเวณต่างๆ ชั่วโมง และ อาจมีการจ้างตำรวจ หรือทหารช่วยประจำการเพิ่มเติมในเวลากลางคืน รวมทั้งอาจจัดให้มีการจัดเวรนอนรักษาการณ์ เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของยาม และอยู่เป็นเพื่อนยาม ช่วยดูแลรักษาความปลอดภัยด้วย

ในการตรวจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รักษาการณ์นั้น จะจัดให้มีเจ้าหน้าที่สายตรวจมาตรวจการปฏิบัติของยาม และเวรรักษาการณ์ เพื่อเพิ่มมาตรการความปลอดภัยให้มากขึ้น และเพื่อให้มีการตื่นตัวไม่หลับยาม อุปกรณ์ที่จะช่วยกระตุ้นให้ยามปฏิบัติงานโดยเคร่งครัดขึ้นนั้น เป็นอุปกรณ์ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินิยมใช้กันทั่วไปได้แก่ นาฬิกา ยาม ที่ใช้ระบบสัญญาณนาฬิกาที่มีกระดกขยับได้เวลา และหมายเลขทุกครั้งที่มีการไขนาฬิกา ยาม เวลาที่ไขและหมายเลขกุญแจ จะพิมพ์ปรากฏอยู่บนกระดกขยับได้ในนาฬิกา สามารถตรวจสอบได้ว่ายามปฏิบัติงานเป็นอย่างไร มีการขาดไขนาฬิกาในจุดที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร โดยสามารถตรวจสอบได้จากกระดกขยับที่ปรากฏอยู่บนนาฬิกา ยาม ซึ่งในแต่ละวันหัวหน้ารักษาความปลอดภัยจะเป็นผู้ตรวจสอบการปฏิบัติงานของยามจากนาฬิกา ยามนี้ และจะทำการรายงานต่อผู้อำนวยการ / หัวหน้าพิพิธภัณฑ์เพื่อทราบทุกวันในเช้าวันรุ่งขึ้น

การใช้สุนัขช่วยเฝ้ายาม

โดยทั่วไปแล้วการใช้สุนัขช่วยเฝ้ายาม จะต้องเป็นสุนัขที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีเพื่อการนี้โดยเฉพาะ จึงจะได้ผลประโยชน์คุ้มค่า แต่เนื่องจากว่าสุนัขประเภทนี้มีราคาแพง และจะต้องมีการเลี้ยงดูฝึกฝนเป็นพิเศษ ทำให้ใช้งบประมาณสูง ดังนั้นการใช้สุนัขช่วยเฝ้ายามในพิพิธภัณฑ์ จึงอาจกระทำได้โดยใช้สุนัขที่ไม่ได้รับการฝึกฝนช่วยในการเฝ้าเตือนภัยได้ แต่ในเวลากลางวันควรนำขังในกรงให้เรียบร้อย เพื่อมิให้รบกวนและทำอันตรายผู้เข้าชม

การโจรกรรมเป็นภัยอันตรายที่พิพิธภัณฑ์ทุกแห่ง จะต้องวางแผนมาตรการ และการวางแผนการป้องกันไว้เป็นพิเศษ ซึ่งระบบการป้องกันภัยส่วนใหญ่ที่จัดทำขึ้นไม่ว่าจะเป็นการสร้างรั้วล้อมรอบ การจัดท่าประตูหลักที่มั่นคง เน้นหนาทนทาน การใส่กุญแจ การใช้วัสดุที่แข็งแรง ทนทาน เพื่อป้องกันการจัดทำสัญญาณเตือนภัย ระบบทางกลศาสตร์ ระบบไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ หรือการใช้อุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย ตลอด ๒๔ ชั่วโมง อย่างเข้มแข็ง เป็นเทคนิควิธีการที่สามารถเสริมสร้างความปลอดภัยให้กับพิพิธภัณฑ์ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ความปลอดภัยไม่ควรมองข้ามไป และยิ่งกับใกล้ตัวที่อาจคาดไม่ถึง ได้แก่เจ้าหน้าที่ที่รับมาปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นสายให้กับโจรในการปฏิบัติการได้ ดังนั้น การรับบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑ์ จึงควรมีการตรวจสอบ

ประวัตินุคคลกับสถานีตำรวจ และควรมีผู้รับรองความประพฤติ หรือควรเป็นบุคคลที่มีผู้รู้จักแนะนำ นอกจากนี้บุคคลภายนอกที่จ้างเข้ามาทำงานในพิพิธภัณฑ์เป็นครั้งคราว อาทิ ช่างซ่อมบำรุงแอร์ ช่างไฟฟ้า ช่างประปาหรือคนงาน ก็ควรสอดส่องพฤติกรรม และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์คอยควบคุมดูแล ติดตามอย่างใกล้ชิด ไม่ควรปล่อยให้เข้าไปทำงานตามลำพัง เพื่อป้องกันการเก็บข้อมูลทำการโจรกรรม

การป้องกันโจรกรรมส่วนใหญ่จะเน้น และให้ความสำคัญมากในเวลากลางคืน แต่โดยแท้จริงแล้ว ในเวลากลางวัน ที่ให้ความสำคัญน้อยกว่า อาจเป็นช่องทางให้เกิดการโจรกรรมที่คาดไม่ถึงได้ ทั้งนี้เนื่องจากความประมาท และเล่ห์เหลี่ยมของเจ้าหน้าที่ อันเป็นจุดอ่อนให้เกิดการโจรกรรม การรักษาความปลอดภัย จึงต้องมีความตื่นตัวทั้งกลางวัน กลางคืน และให้ความสำคัญเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่งไม่ได้ การโจรกรรมที่เกิดขึ้นในเวลากลางวันเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เป็นอุทหาณ์เดือนใจให้ต้องระมัดระวัง การอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่ในการรายงานทันที เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากปกปิดไว้ และเวลาส่งเลื่อยอาญาในการติดตามหาตัวคนร้ายและไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ทันทั้งที

การป้องกันอันตรายจากผู้เข้าชม

อันตรายที่เกิดจากผู้เข้าชม ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุที่จัดแสดงนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุที่จัดอยู่นอกตู้จัดแสดง และแม้ว่าจะเป็นการหนีของความไม่ตั้งใจหรือไม่ถึงการนึกตาม แต่ได้ส่งผลกระทบต่อวัตถุในพิพิธภัณฑ์เสียหายได้ จึงควรมีการวางระเบียบ กฎ ข้อบังคับ สำหรับผู้ชม ให้ทราบก่อนการเข้าชม ด้วยการเขียนป้ายบอกข้อห้ามต่างๆ เช่น ห้ามจับต้องวัตถุ ห้ามถ่ายภาพ และห้ามนำกระเป๋าทิ้งหรือห่อเข้าไปในห้องจัดแสดง โดยให้เจ้าหน้าที่ให้คำอธิบายอย่างสุภาพแก่ผู้เข้าชมถึงสาเหตุของข้อห้ามเหล่านั้นว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุในพิพิธภัณฑ์อย่างไร

แนวทางการป้องกัน

๑. การจับต้องวัตถุจัดแสดง เป็นผลให้เกิดความชำรุด เสียหายและเสื่อมสภาพของวัตถุที่จัดแสดงได้ การสัมผัสวัตถุแต่ละครั้งก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางเคมีกับกร่อนวัตถุให้เสื่อมสภาพ หรือ การจับต้องวัตถุจัดแสดงที่ไม่มีมีการยึดตรึงให้แข็งแรง อาจเป็นสาเหตุให้วัตถุล้ม แตกหักเสียหายได้ การออกแบบระบบป้องกันผู้ชมที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ซึ่งมีความสวยงาม ปลอดภัยและคำนึงถึงจิตวิทยาที่มีต่อผู้ชม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้เข้าชมจนเกิดความอึดอัด หรือรู้สึกเกร็งในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ได้แก่ การลดระดับพื้นให้แสดงถึงความแตกต่างของวัตถุจัดแสดงกับพื้นที่อื่นรอบการใช้ชื่อกัน การใช้เส้นแฉกสีแสดงที่พื้นและการใช้เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เป็นสัญญาณไฟเตือน เพื่อห้ามผู้เข้าชมเข้าใกล้วัตถุ และ หรืออาจมีป้ายข้อความห้ามจับต้องวัตถุแสดงไว้ เป็นต้น

การออกแบบระบบการป้องกันผู้เข้าชมจับต้องในวิธีการต่างๆ เหล่านี้จะต้องทำอย่างเหมาะสมและแฝงจิตวิทยาด้วย โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ศิลปะนั้นจะต้องออกแบบไม่ให้กีดขวาง หรือทำลายอรรถรสในการชมความสวยงามของวัตถุ มีฉะนั้นแล้วประโยชน์ของการป้องกันที่ได้รับอาจเป็นผลตอบรับที่สวนกระแสกัน และทำให้ผู้เข้าชมไม่อยากเข้าชมพิพิธภัณฑ์ก็เป็นได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่พยายามยกเลิกกฎ ระเบียบต่างๆ และใช้จิตวิทยาพยายามเข้าถึงผู้เข้าชมด้วยการให้ผู้ชมเข้าชมมีส่วนร่วมกับวัตถุในพิพิธภัณฑ์ โดยได้พิจารณาว่าพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรให้อิสระแก่ผู้เข้าชมที่จะได้จับได้สัมผัสวัตถุได้ ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ การออกแบบการจัดแสดงสำหรับวัตถุที่จัดแสดงนอกตู้ให้เกิดความสวยงาม ปลอดภัย และสร้างความรู้สึกที่เป็นกันเองกับผู้ชมนั้น จึงเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง แต่ก็เป็นสิ่งที่ทำหายสำหรับมิชชันการออกแบบร่วมกับภัณฑารักษ์ที่ได้ให้แนวคิดในเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ

๒. การถ่ายภาพ พิพิธภัณฑ์หลายแห่งทั่วโลก ส่วนใหญ่มีระเบียบการในเรื่องของการห้ามถ่ายภาพวัตถุในห้องจัดแสดงด้วย สาเหตุเนื่องมาจากวัตถุจัดแสดงบางประเภท ในพิพิธภัณฑ์มีความเปราะบางต่อการเสื่อมสลายเมื่อได้รับแสง อาทิ วัตถุประเภทกระดาษ ผ้าและภาพจิตรกรรม ทำให้ต้องมีการควบคุมแสงสว่างและการห้ามถ่ายภาพไฟแฟลช นอกจากนี้ ยังมีเรื่องของความปลอดภัยในการกำหนดโปรแกรมและป้องกันความประมาทผลของผู้อื่นในการถ่ายภาพที่อาจขาดความระมัดระวังในการถ่ายภาพและไปชนวัตถุที่จัดแสดงล้มเสียหายได้ รวมทั้งพิพิธภัณฑ์บางแห่งที่มีการจำหน่ายภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ สไลด์ และวิดีโอ จึงมีความจำเป็นต้องมีระเบียบการห้ามถ่ายภาพในพิพิธภัณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงทางด้านการศรัทธาด้วย แต่ในบางพิพิธภัณฑ์ก็ไม่ได้ห้ามการถ่ายภาพสำหรับวัตถุที่ไวต่อแสงและอนุญาตให้ถ่ายภาพได้แต่ห้ามใช้แฟลชที่จะเป็นอันตรายต่อวัตถุและเป็นการรบกวนต่อผู้เข้าชมอื่นๆ การแก้ไขในเรื่องนี้ที่ดีที่สุดดังเช่นในพิพิธภัณฑ์หลายแห่งชาติ ดำเนินการอยู่คือจัดให้มีรูปภาพ สไลด์ และ วิดีโอ ไว้เพื่อบริการจำหน่ายในร้านค้าพิพิธภัณฑ์

๓. การเคารพศาสนาวัตถุ ประเทศแถบตะวันตก ซึ่งนิยมเคารพศาสนาตะวันตก ด้วยศอกไม้ และการปิดทอง มักจะนำผลงานมาติดดอกไม้มาคล้องหรือวางที่ประติมากรรม และมีการปิดทอง รวมทั้งลัทธิลัทธิ ชักดูประติมากรรมเพื่อหวังผลในการรักษาโรคและการเสี่ยงโชค ซึ่งเป็นผลให้วัตถุ ขาดุด เสียหาย จึงควรมีระเบียบ ข้อห้ามและกำกับเจ้าหน้าที่ให้ระมัดระวัง ในเรื่องนี้เป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังต้องระมัดระวังในเรื่องการบริจาคเงินโดยโยนเหรียญลงในภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่จัดแสดงไว้ก็อาจทำให้วัตถุแตกเสียหายได้ด้วยเช่นกัน

๔. การทำลายวัตถุในพิพิธภัณฑ์ ปัญหาผู้ชมทำลายวัตถุในพิพิธภัณฑ์ เป็นปัญหาที่พิพิธภัณฑ์หลายแห่งจะต้องตระหนัก และจัดทำมาตรการป้องกันไว้ด้วย เพราะในปัจจุบันได้มีการเกิดขึ้นมาก โดยอาจเกิดจากปัญหาทางการเมือง ศาสนา ความเกลียดชังส่วนตัว และผู้ป่วยโรคจิต เจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์จึงต้องหาทางสกัดกั้นในเบื้องต้น ตั้งแต่ทางเข้าพิพิธภัณฑ์ และให้ฝ่ายรักษาหรือสัณนิบาตไว้ที่บริเวณผากของ เพื่อป้องกันการเข้าไปทำลายวัตถุในพิพิธภัณฑ์ หากสงสัยหรือมั่นใจว่าเป็นบุคคลต้องสงสัยควรจับตัวเป็นกรณีพิเศษ และแจ้งให้ยามรักษาการณ์ ดำรวจรักษาการณ์ให้ทราบเพื่อทำการควบคุมต่อไป

สรุป

การรักษาความปลอดภัยเป็นงานที่สำคัญที่สุดที่ต้องปฏิบัติประการหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ เพราะเป็นงานซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้พิพิธภัณฑ์ สามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรทางบุคคล และทรัพย์สินต่างๆ ได้อย่างปลอดภัย โดยไม่มีการสูญเสียหรือสูญหายแต่ประการใด นำมาสู่ความเชื่อถือ ศรัทธาของประชาชนที่พิพิธภัณฑ์ การรักษาความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หน่วยงานต่างๆ ควรยึดถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน

www.italianluxury.com

វិសោធន៍បរិស្ថានដ៏ល្អបំផុតនៃការប្រើប្រាស់
បរិស្ថាន ដើម្បីបង្កើនបរិស្ថានដ៏ល្អបំផុត

វិសោធន៍បរិស្ថានដ៏ល្អបំផុត

Բարձրագույն դաստիարակություն

Ճարտարապետական խառնուրդներով համապատասխանող արվեստի զարգացումը հարմարեցված է ժամանակին

រូបថតដែលបានដកចេញពីទូរស័ព្ទ ដោយប្រើប្រាស់កម្រិតពន្លឺខ្ពស់បំផុត

ឧបករណ៍គ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធ ប្រព័ន្ធប្រព្រឹត្តិការណ៍

បង្គោលគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធប្រព្រឹត្តិការណ៍ ប្រព័ន្ធប្រព្រឹត្តិការណ៍ ឧបករណ៍គ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធ

๒๒. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์

๒๓. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพและสาธารณสถานอื่น ๆ

๒๔. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒๕. การผังเมือง

๒๖. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร

๒๗. การดูแลสถานที่สาธารณะ

๒๘. การควบคุมอาคาร

๒๙. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓๐. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๓๑. กิจกรรมอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๑๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๖ ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

๑. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

๒. การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

๓. การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๔. การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๕. การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖. การจัดการศึกษา

๗. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๘. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น

๙. การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๑๐. การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม

๑๑. การกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลรวม

๑๒. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ

๑๓. การจัดการและดูแลสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ

๑๔. การส่งเสริมการท่องเที่ยว

๑๕. การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่นหรือจาก

สหภาพ

๑๖. การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑๗. การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง

๑๘. การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

๑๙. การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษายาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

๒๐. การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ

๒๑. การขนส่งมวลชน และการวิศวกรรมจราจร

๒๒. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑๓. การจัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด

๑๔. การจัดกิจการใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

๑๕. สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่น

๑๖. การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๑๗. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

๑๘. จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

๑๙. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ และแนวทางปฏิบัติสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานในท้องถิ่นอย่างเป็นเฉพาะ อย่างไรก็ตาม มีข้อบัญญัติทางกฎหมายอื่นๆ ที่กรมศิลปากร ใช้สำหรับการดำเนินกิจการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ซึ่งมีความครอบคลุมถึงบทบาทหน้าที่ และแนวทางปฏิบัติของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รวมถึงพิพิธภัณฑ์สถานที่ยึดตั้งขึ้นโดยองค์กรภาครัฐ หรือเอกชนในท้องถิ่นต่างๆ อันประกอบด้วย

๑. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

๒. กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๓๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔

๓. ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแสดงโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ โดยเรียกเก็บค่าเช่าชมหรือค่าบริการอื่น ลงวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๕

๔. ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการแจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ลงวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๕

บทบัญญัติทางกฎหมายเหล่านี้ มีสาระโดยสังเขปกำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางปฏิบัติสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานที่ยึดตั้งขึ้น ดังนี้

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๔ "โบราณวัตถุ" หมายความว่า สิ่งหวิมัตถ์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งหวิมัตถ์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือในทางคดี

"ศิลปวัตถุ" หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีต และมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ

"สิ่งเทียบโบราณวัตถุ" หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมโบราณวัตถุหรือส่วนของโบราณวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

"สิ่งเทียบศิลปวัตถุ" หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมศิลปวัตถุหรือส่วนของศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

“ทำเทียม” หมายความว่า เลียนแบบ จำลอง หรือทำเอาอย่างด้วยวิธีการใดๆ ให้เหมือนหรือคล้ายของจริง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีความคิด รูปลักษณะ และวัสดุอย่างเดิมหรือไม่

หมวด ๒ โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

- มาตรา ๑๔ ทวิ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไปให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดในเขตท้องที่ใดเป็นเขตสำรวจโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด
- มาตรา ๑๕ โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้รับทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขประการใด ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย
- มาตรา ๑๖ ในกรณีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้รับทะเบียนแล้วชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายนั้น
- มาตรา ๑๗ ในกรณีที่มีการโอนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้รับทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอนและวัน เดือน ปีที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน

ผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่ได้รับทะเบียนแล้วทางมรดกหรือโดยพินัยกรรม ต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับกรรมสิทธิ์ ในกรณีที่มีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์ในโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุเดียวกันหลายคน เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย

- มาตรา ๑๘ โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน และอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรจะโอนกันได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมาย แต่ถ้าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดไม่เหมือนกันอยู่มากเกินความ ต้องการ อธิบดีจะอนุญาตให้โอนโดยวิธีการขายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แห่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หรือให้เป็นรางวัลหรือเป็นค่าแรงงานแก่ผู้ขุดค้นก็ได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

- มาตรา ๑๙ ทวิ โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร หรือที่ได้รับทะเบียนไว้และมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียม

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว การผลิต การค้า หรือมิไว้ในสถานที่ทำการค้าซึ่งสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมนั้น ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา และให้ผู้ประสงค์จะผลิตสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมแจ้งรายการสิ่งที่จะผลิตต่ออธิบดีพร้อมทั้งต้องแสดงให้ปรากฏที่สิ่งของตนผลิตนั้นด้วยว่าเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้น

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคสองแล้ว ให้อธิบดีแจ้งรายชื่อผู้ผลิตและรายการสิ่งเทียมโบราณวัตถุและสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมที่จะผลิตนั้นต่ออธิบดีกรมศิลปากรเพื่อประโยชน์ในการสั่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรด้วย

- มาตรา ๑๑๙ ทวิ** ผู้ใดจะแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีทราบก่อน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
- มาตรา ๑๒๐** ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ผลิต สถานที่ทำการค้า สถานที่แสดงหรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจดูว่าได้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ หรือเพื่อตรวจดูว่ามีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือมีสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ไม่ได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา ๑๑๙ ทวิ อยู่ในสถานที่นั้นหรือไม่ และในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีได้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุมิได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา ๑๑๙ ทวิ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรืออายัดโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุนั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้
- มาตรา ๑๒๑** โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งไว้ในราชอาณาจักรหรือในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ ไม่ว่าที่ที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งจะอยู่ในกรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคลใดหรือไม่ ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลไม่เกินหนึ่งในสามแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น ให้อธิบดีตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าทรัพย์สินและเงินรางวัลตามวรรคหนึ่ง ผู้เก็บได้มีสิทธิอุทธรณ์การกำหนดของคณะกรรมการเป็นหนังสือต่ออธิบดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันทราบการกำหนด คำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สุด

หมวด ๓ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

- มาตรา ๒๕** ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นที่ยึดรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะจัดตั้ง ณ ที่ใด หรือจะให้สถานที่ใดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตลอดจนถึงการถอดถอนสภาพพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้
- มาตรา ๒๖** โบราณวัตถุและศิลปวัตถุซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินและอยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรนั้น จะเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่อื่นใดนอกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมิได้ แต่ในกรณีที่ไม่อาจหรือไม่สมควรจะนำมาเก็บรักษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและได้รับอนุญาตจากอธิบดีแล้วจะเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถานอื่น วัด หรือสถานที่ของทางราชการก็ได้
- ความในวรรคหนึ่งมิให้ถึงบังคับแก่กรณีที่ยื่นติดอุทธรณ์ให้นำโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุไปแสดง ณ ที่ใดๆ เป็นการชั่วคราว หรือในกรณีที่ยื่นมีคำสั่งให้นำโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อประโยชน์ในการซ่อมแซมหรือบูรณะ

* พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๒๕

ในกรณีที่โบราณวัตถุและศิลปวัตถุเหมือนกันหลายชิ้น อธิบดีจะอนุญาตให้กระทรวง ทบวง กรมใด เป็นผู้เก็บรักษาโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุนั้นบางชิ้นก็ได้

มาตรา ๒๗ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ได้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้ และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

หมวด ๕ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๓๐ ผู้ใดเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ และเนียบังเอาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๑ หวี ผู้ใดซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสีย หรือรับซื้อ รับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใดๆ ซึ่งโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุอันได้มาโดยการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๒ ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์ หรือทำให้สูญหายซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้รับทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๐ ให้ผู้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมเป็นปกติอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ อันค่าชมรับใบอนุญาตจากอธิบดีให้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมภายในสามวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๓๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ (ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๔)

ข้อ ๒ ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ไม่ทำการเป่า ดมย่ำ หรือสิ่งใดๆ ที่อาจบรรจุ ปักหลุม ปิดบัง หรือซ่อนเร้นสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้ เข้าไปในอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

(๒) ไม่นำอาหาร วัตถุระเบิด วัตถุเชื้อเพลิง หรือสารเคมี อันอาจก่อให้เกิดอันตรายเข้าไปในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

(๓) ไม่จับต้องหรือหยิบฉวยหรือกระทำกรใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความชำรุดหรือเสียหายแก่โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสิ่งของที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

(๔) ไม่ขีด เขียน หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปอย่างใดๆ ลงบนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และอาคารสถานที่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

(๕) ไม่สูบบุหรี่ภายในอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เว้นแต่สถานที่ที่จัดไว้สำหรับสูบบุหรี่

(๖) ไม่กระทำกรใดๆ ภายในเขตพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอันเป็นที่น่ารังเกียจหรือเป็นที่เสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดี หรือลบหลู่แห่งศาสนาและวัฒนธรรม หรือข้อความสำคัญแก่ผู้เข้าชมอื่นๆ

(๗) ไม่ถ่ายรูปหรือบันทึกภาพ หรือเขียนรูปโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินั้น

(๘) ไม่กระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความชำรุด เสียหาย หรือก่อให้เกิดความสับสนและไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยแก่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

(๙) ไม่นำสัตว์เลื้อยคลานชนิดเข้าไปในอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแสดงโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ลงวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๕ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๑๑๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๕)

ข้อ ๑ ผู้ใดประสงค์จะแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมศิลปากรทราบก่อนการจัดแสดงตามแบบแนบท้ายประกาศนี้ พร้อมเอกสารหลักฐาน ดังนี้

(๑) ภาพถ่ายโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่จัดแสดงเป็นภาพสีที่เห็นชัดเจน ขนาด ๙ x ๑๒.๕ เซนติเมตร

ภาพละ ๑ ชิ้นๆ ละ ๒ ภาพ

(๒) บัญชีรายการโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่จัดแสดง ตามแบบบัญชีของกรมศิลปากร

(๓) คำบรรยายเกี่ยวกับโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่จัดแสดง

(๔) อัตราค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น

(๕) แผนผังอาคารหรือสถานที่จัดแสดง

ข้อ ๒ การจัดแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุต้องไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรม ศีลธรรมอันดีงามและไม่ลบหลู่พระศาสนา

ข้อ ๓ การแจ้งเป็นหนังสือตามข้อ ๑

(๑) ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นที่กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร*

(๒) ในส่วนภูมิภาค ให้ยื่นที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนั้น ในกรณีที่จังหวัดใดไม่มีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติให้ยื่นที่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด^๑ แห่งท้องที่นั้น

ข้อ ๔ ผู้จัดแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นอยู่ก่อน วันที่ประกาศฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมศิลปากรทราบภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับ พร้อมเอกสารหลักฐานตามที่กำหนดในข้อ ๑

ข้อ ๕ ในกรณีที่มีการนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุมาจัดแสดงเพิ่มเติม หรือแก้ไขบัญชีรายการโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมศิลปากรทราบอีกครั้ง

ข้อ ๖ ต้องจัดให้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับกรณกรเว้นให้ผู้เข้าชมบางประเภทไม่ต้องเสียค่าเข้าชมหรือลดค่าเข้าชม เช่น นักเรียน นิสิต นักศึกษาในเครื่องแบบ พระภิกษุ สามเณร

ข้อ ๗ ผู้จัดแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นต้องแจ้งให้ผู้เข้าชมปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่กำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติโดยอนุโลม

ข้อ ๘ ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตให้จัดแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลเข้าชมโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมเป็นปกติอยู่ก่อนวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดำเนินการตามข้อ ๑ ภายในสามสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

* ประกาศกรมศิลปากรนี้ อยู่ระหว่างสภากิจการตามข้อบังคับของอธิบดีกระทรวงมหาดไทยก่อนมีพิธีการลงนามในราชกิจจานุเบกษา

๑ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ปัจจุบัน คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตามลักษณะโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน

ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการแจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ลงวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๕ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๑๐๙ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๓๕)

ข้อ ๑ เมื่ออธิบดีกรมศิลปากรได้กำหนดให้เขตท้องที่ใดเป็นท้องที่สำรวจ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอายุสมัยอยุธยาขึ้นไปแจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษาเฉพาะประเภท ดังต่อไปนี้

- (๑) ประติมากรรมในศาสนาหรือชิ้นส่วน
- (๒) ชิ้นส่วนของโบราณสถาน
- (๓) คัมภีร์ใบลาน จารึก และหนังสือไทยโบราณ
- (๔) สิ่งของเครื่องใช้
- (๕) เครื่องประดับ
- (๖) เงินตรา เหรียญ และตราประทับ
- (๗) อาวุธ
- (๘) เครื่องดนตรี

ข้อ ๒ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามข้อ ๑ แจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษาตามแบบแนบท้ายประกาศนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศกำหนดเขตท้องที่สำรวจมิฉะนั้นใช้บังคับ โดยแจ้งไปยัง

- (๑) อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย
- (๒) ผู้อำนวยการกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ* หรือ
- (๓) หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในท้องที่นั้น ในกรณีท้องที่ใดไม่มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้แจ้งศึกษาธิการอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ* นั้น

ข้อ ๓ อธิบดีกรมศิลปากรอาจมอบหมายให้คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเข้าดำเนินการสำรวจโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามที่ได้รับแจ้งตามข้อ ๒ ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งตามข้อ ๒

ข้อ ๔ อธิบดีกรมศิลปากรหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะแจ้งผลการสำรวจให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุทราบภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันเข้าดำเนินการสำรวจ

ข้อ ๕ เมื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุได้แจ้งตามข้อ ๒ แล้วหากได้จำหน่าย โอนหรือเปลี่ยนแปลงที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น จะต้องแจ้งต่อบุคคลดังกล่าวในข้อ ๒ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้จำหน่ายจ่ายโอนหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่เก็บรักษานั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นบทบัญญัติทางกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่เป็นสมบัติวัฒนธรรม แสดงความเป็นชาติ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลรักษาของรัฐ โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ หรืออยู่ในการครอบครองหรือการดูแลของเอกชน ล้วนแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นชาติไทย กฎหมาย พระราชบัญญัติกฎระเบียบต่างๆ ที่ประกาศใช้ และถือปฏิบัตินั้น เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง ในการที่จะคุ้มครองมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติเท่านั้น ที่สำคัญที่สุด น่าจะเป็นจิตสำนึกในการที่จะร่วมกันดูแลรักษา คุ้มครองมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป

* ตามลักษณะโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินปัจจุบัน ตำแหน่งดังกล่าว คือ ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

* ศึกษาธิการอำเภอ เป็นตำแหน่งที่ระบุในประมวลนี้ ปัจจุบัน คือ หัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรมประจำอำเภอดังกล่าว

บรรณานุกรม

ศิลปากร, กรมพระราชวังดุสิตโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชวังดุสิตโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๕ พร้อมคำอธิบาย ประกาศ และคำสั่งที่มีอำนาจ (กรุงเทพฯ : บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑)

สำนักงานกฤษฎีกา, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๑๐๕ ก วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ (ในประกาศของกรมที่ดินที่, ๒๕๔๒)

Digitized by Google